

7400(2)

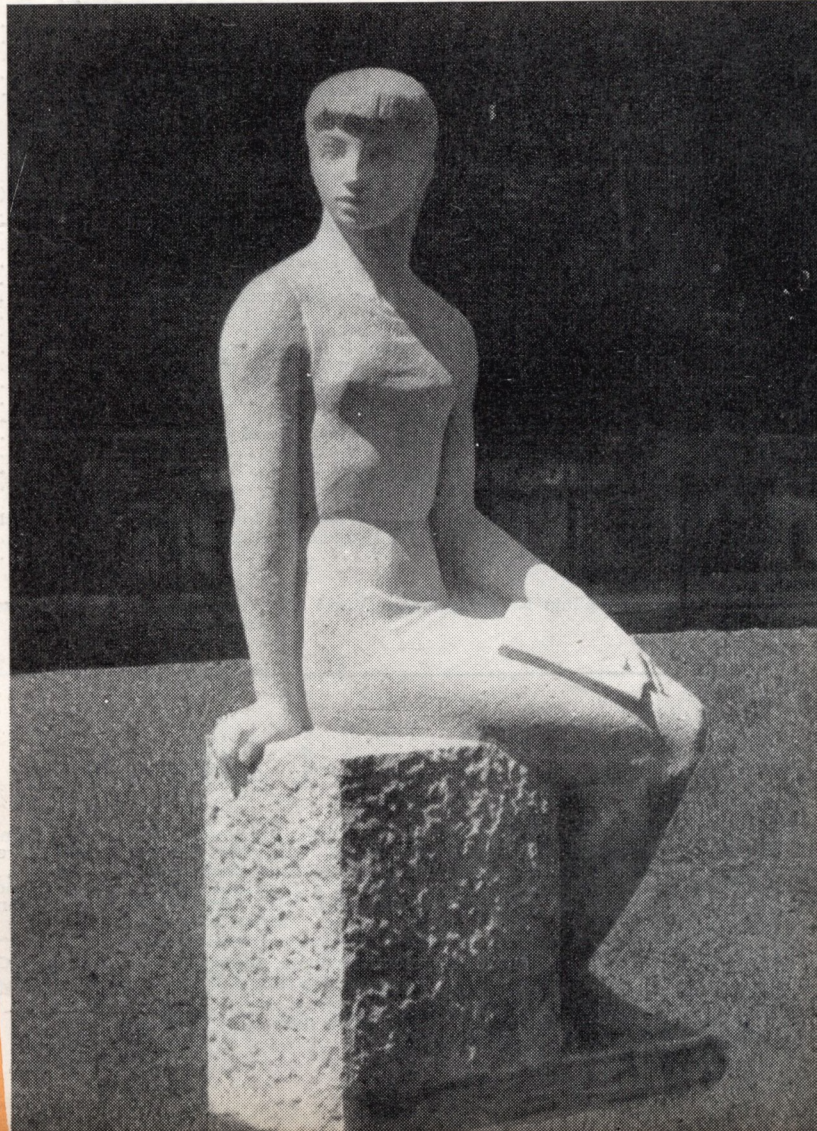
H. fő'ip

A könyvtáros

1962. ÉVI SZEPTEMBER HÓ / TIZENKETTEDIK ÉVFOLYAM

1957
KÖNYVTÁRSZAKMUNKÁSI
SZAKKÖZVETLEN
MUNKÁSKÖZÖSSÉG

9

TARTALOM

	Oldal
Korszerűséget és szocialista eszmeiséget a népművelés minden területén!	505
A művelődésügyi miniszter 148/1962. (M. K. 15.) M. M. számú utasítása a közkönyvtári munkakörök képzéséhez kötéséről és a könyvtáros szakoktatásról	512
PÁLDY RÓBERT: Egy községi könyvtár 1962-ben	514
Mit várnak a könyvtárak a tíz éves Könyvtárellátótól	520
A könyvtárosok írják. VADNAI DEZSŐNE: A szocialista brigádtagok és az olvasás	525
Kiváló népművelők	526
VÉRTESY MIKLÓS: Az ötven éves Deutsche Bücherei	528
TORDAY ALICE: A betegkönyvtárak helyzete	530
Újjáalakult az Országos Dokumentációs Bizottság	532
PÁL ERNŐ: A módszertani tanács működése Pest megyében	533
Kérdezz — felelek	535
SZABÓ IMRE: Egy városi könyvtár és az üzemek kapcsolata	536
Könyvtári görbe tükrök (Szöllősy Kálmán)	537
MÁGYAR JÓZSEFNE: Egy szervezőkönyvtáros feljegyzéseiből	538
Fények és árnyak három könyvbarát-napon	539
A könyvbarát-mozgalom hírei	540

IRODALMI TÁJÉKOZTATÓ

KATONA JENŐ: Gárdonyi Géza (1863—1922)	541
William Faulkner (1897—1962) (V. S.)	543
Lengyel írók — magyar olvasók (L. K.)	544
A szovjet mezőgazdaság fontos kérdései Hruscsov új könyvében (—D—)	547
Múzeumi napok (B. E.)	549
K. DRECHSLER ÁGNES: A Művészet Kiskönyvtára	549
BOZÓKY EVA: Korszerű, új gyermekkönyvek	551
Eseménynaptár	553
S. SZABÓ FERENC: A természetvédelem könyvei	554

Könyvismertetések

SVÉD LÁSZLÓ: Utat tör az ifjú sereg (Szij Rezső)	555
ERÉNYI TIBOR: A magyarországi szakszervezeti mozgalom kezdetei (Pók Lajos)	555
VERES PÉTER: Tiszántúli történetek (Seres József)	556
MURÁNYI-KOVÁCS ENDRE: Akik szeretni tudtak (—k—)	556
TABÁK ANDRÁS: Gúzsbakötve (Nagy István)	557
KOVAI LŐRINC: Ködrongyok (Szappanos Balázs)	557
KÁLIDÁSZA válogatott művei (—y)	558
ANATOLE FRANCE: Az istenek szomjaznak (L. K.)	559
Orosz klasszikus költők antológiája (Csányi László)	559
GALINA NYIKOLAJEVA: Útközben (Lázár István)	560
VASZILIJ AKSZJONOV: Kollégák (Gönczi Imre)	560
JURIJ BONDAREV: Az utolsó ágyúlövések (Gy. I.)	561
WILLIAM COOPER: Professor az uborkafán (Somlai Aliz)	561
Holdfény (Vámosi Pál)	562
DIENES ANDRÁS: Az utolsó év (L. S.)	562
ZOLNAY VILMOS: Miért szép a szép? (Bozóky Éva)	563
A görög művészet világa I—II. (—cs—)	563
Budapest műemlékei I—II. (—o—)	564
Az új Kuba útjain (Frank László)	565
FERE: Tanitó, Makarenko (Sugár Ágnes)	565
SZALAY GYÖRGY: A társadalmi-politikai irodalom népszerűsítése (Tolnai György)	566
Két közgazdasági bibliográfia (Tuszka Antónia)	567
Hírek	568

Címlapképünk: Kárpáthy Anna: Olvasó nő (A IX. Magyar Képzőművészeti Kiállítás anyagából). János Ferenc felv.

A könyvtáros

A Művelődésügyi Minisztérium lapja. Szerkesztő bizottság: Katona Jenő főszerkesztő, Páldy Róbert szerkesztő, Barabási Rezső, Ebergényi Tibor, Gönczi Imre, Kellner Béla, Kiss Jenő, Kondor Istvánné, Kóhalmi Béla, Maruzs Elemérné, Sallai István, Szekeres Pál, Vörös Géza, V. Dr. Waldapfel Eszter. — Kiadja a Lapkiadó Vállalat. Felelős kiadó: Sala Sándor, Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest, VII., Lenin körút 9/11. Telefon: 221—293. Terjeszti a MAGYAR POSTA

**A KÖNYVTÁRI MUNKA
1961/62. ÉVI EREDMÉNYEI**

AZ 1962/63. ÉV FELADATAI

**Melléklet A KÖNYVTÁROS c. folyóirat
1962. szeptemberi számához**

A közművelődési könyvtárvezetők 1962. július 17—18-i országos értekezletén megvitatták *A könyvtári munka 1961/62. évi eredményei. Az 1962/63. év feladatai* c. irányelv-tervezetet, melyet az alábbiakban közlünk.

Ezzel kapcsolatban szeretnénk felhívni a könyvtárosok figyelmét arra, hogy — amint a könyvtári munka szerves része a művelődésügynek — a könyvtári irányelvek is szerves tartozékai az átfogó, általános művelődési irányelveknek. Ezért a könyvtári irányelvek tanulmányozása előtt feltétlenül gondosan nézzék át *A SZOT, a KISZ, a Hazafias Népfront, a Magyar Nők Országos Tanácsa, a TIT, a SZÖVOSZ, az MSZBT és az M. M. Közművelődési főosztályának közös irányelvei az 1962/63. évi népművelési munkához* c. anyagot (megjelent a *Népművelési Tájékoztató* 1962. évi 7. számában, a *Népművelés* c. folyóirat júliusi számának mellékleteként), illetve *A könyvtáros* 1962. szeptemberi számának vezércikkét.

Másrészt szeretnénk a könyvtárosokat figyelmeztetni arra is, hogy az irányelvek alkotta általános keretet működési területük, megyéjük, járásuk, községük, üzemük sajátos helyzetének, körülményeinek figyelembevételével töltsék meg élettel, tartalommal. Az irányelvek útmutatásait viszonyaiknak megfelelően használják fel a tervezéshez és alkalmazzák mindennapi, gyakorlati munkájukban.

*A Művelődésügyi Minisztérium
Közművelődési Főosztálya*

*A SZOT Kulturális, Agitációs
és Propaganda Osztálya*

A KÖNYVTÁRI MUNKA 1961/62. ÉVI EREDMÉNYEI

Az 1960-ban kiadott Irányelvek a következőkben határozták meg a közművelődési könyvtárak legfőbb feladatait az ötéves terv időszakára:

1. az általános műveltség, a politikai és szakmai ismeretek terjesztése; az olvasók világnézetének és ízlésének fejlesztése;
2. az olvasók, különösen a felnőtt munkás- és parasztolvasók számának növelése;
3. a könyvtárak elhelyezési körülményeinek megjavítása, könyvvállományuk gyarapítása állami és társadalmi forrásokból.

1. A könyvtárak tartalmi munkája

A kölcsönzött művek tartalmi megoszlása arról tanúskodik, hogy a könyvtárak nevelőmunkája és az olvasók érdeklődése egyaránt helyes irányban fejlődik. Ezt dokumentálja, hogy a szépirodalomban tovább emelkedett a mai művek aránya, és növekedett az új magyar, az újonnan megjelenő szovjet, valamint a népi demokratikus irodalom forgalma. (E kategóriákban volt a legnagyobb emelkedés 1961-ben.)

A világnézeti és politikai szempontból fontos könyvek forgalma lényegesen emelkedett. Az ismeretterjesztő művek forgalma az összes kölcsönzéseknek mintegy 15%-át teszi ki. Kiemelkedő eredményt ért el e téren a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár, ahol az összforgalomnak közel 25%-a ismeretterjesztő mű. Örvedetesen emelkedett az ideológiai-politikai, az antiklerikális és a természettudományos művek forgalma, de változatlanul rendkívül alacsony a műszaki és a mezőgazdasági irodalom kölcsönzési aránya.

A könyvtárak tartalmi munkájának általános fejlődése ellenére is még mindig nagy az olyan olvasók száma, akiknek érdeklődése egyoldalú, ízlése elmaradott. A legkeresettebb könyvek között sok az alacsony színvonalú mű.

Az olvasószolgálati munka észrevehetően javult a szabadpolcos kölcsönzés térhódításával. Sok helyen vették jó hasznát a központilag kiadott módszertani leveleknek, ajánló bibliográfiáknak stb. Figyelemre méltó jelenség, hogy egyre több könyvtár készít olvasóterveket, ajánló albumokat, röplap bibliográfiákat. (Békéscsabai Megyei Könyvtár, Szombathelyi Megyei Könyvtár stb.) A könyvtárosok egyéni tájékoztató, nevelő munkája azonban nem fejlődött kellő mértékben. Ennek egyik oka a könyvtárosok szemléletének és irodalmi tájékozottságának egyoldalúsága, másik oka pedig egyes könyvtárak túlterheltsége.

A propagandamunka különösen a Könyvbarát-mozgalom hatására lendült fel. Majdnem 10 000 anketot, író-olvasó találkozót, irodalmi estet tartottak, több mint 10 000 kiállítást rendeztek a könyvtárak. A színvonalban azonban még igen nagy különbségek vannak. A jelentésekben szereplő rendezvények egy része csak rögtönzött könyvismertetés, a kiállítás pedig sokszor csak abból áll, hogy néhány könyvet elhelyeznek egy asztalra.

A könyvtári rendezvényeknek olyan új, nagyobb hatású formái is kezdenek kialakulni, mint a könyvbarát napok, irodalmi vetélkedők, könyvbálok.

2. Az olvasók számának és a könyvforgalomnak alakulása

A tanácsi könyvtárakat az elmúlt évben az olvasók számának igen nagy mértékű, 17,5%-os emelkedése jellemezte, ami azt jelenti, hogy a fejlődés üteme gyorsabb volt, mint az előző években. (1958-ban 4%, 1959-ben 10,4%, 1960-ban 7,4%.) Ezt a fejlődést elsősorban a könyvtárak társadalmi kapcsolatainak megjavulása, az olvasómozgalom kibontakozása, a növekvő könyvválaszték és az állomány növekedése okozta. A szakszervezeti könyvtárak olvasótáborra az összes dolgozók 19,1%-át tette ki. (1960-ban a szakszervezeti könyvtárak a dolgozók 29,5%-át tartották nyilván olvasóként. Az olvasók létszámának 1961-es látszólagos csökkenését a statisztikai fegyelem megszilárdulása okozta. A SZOT határozott célkitűzése szerint a következő néhány évben újra el fogják érni a 30%-os olvasói arányt, de ez az olvasótábor most már valóságos olvasókból fog állni. Ennek a tervnek a figyelembevételével kell szemlélnünk a szakszervezeti könyvtárak 1961-es eredményét.)

A két hálózatban együtt 1 586 000 olvasó volt, mégpedig 1 081 000 a tanácsi, 505 000 a szakszervezeti könyvtárakban.

Ha az olvasók számának alakulását a tanácsi hálózatokban vizsgáljuk, megállapíthatjuk, hogy az olvasótábor növekedése nem egyenletes. Legnagyobb volt az emelkedés Nógrád megyében (30%-os), a legalacsonyabb Vas megyében (2,1%-os). A budapesti 26%-os emelkedést azért kell kiemelni, mert ez egy egyébként is túlterhelt hálózatban jelentkezik.

Az olvasóknak a lakosság százalékában mért alakulása még nagyobb egyenletlenséget mutat. Baranya, Somogy, Vas, Veszprém, és Zala megyék tanácsi könyvtárai a jelenlegi ütem bizonyos csökkenése esetén is már valószínűleg 1962-ben elérik az ötéves terv célkitűzéseit, viszont a Pest és Szolnok megyei könyvtárakban a mai ütem alapján csak 12%-os lesz az olvasók aránya.

Az állami és szakszervezeti hálózatok adatait együttesen vizsgálva kiderül, hogy az olvasóknak az összlakossághoz mért aránya Vas, Veszprém, Somogy, Baranya, Tolna és Zala megyékben, vagyis a kisközséges dunántúli részeken és Budapesten a legnagyobb. Legalacsonyabb Pest, Szolnok, Bács-Kiskun és Békés megyékben, tehát a tanyavilággal és nagy községekkel rendelkező területeken. Bár Pest megye igen nagy erőfeszítéseket tesz olvasótáborának növelésére, a mai feltételek mellett tovább nő a megye viszonylagos lemaradása.

1961-ben mind a felnőtt-, mind a gyermekolvasók száma nőtt, ennek ellenére az olvasótáborban még mindig kedvezőtlen a felnőttek aránya. Az új olvasóknak több mint fele — Hajdú és Pest megyében pedig 70%-a — gyermek, viszont a városokban, ahol színvonalasabb könyvtári munka folyik, a gyermeklakosságnak még mindig csak 12—15%-a könyvtári olvasó.

A munkásolvasók aránya a két hálózatban együtt 30%-ra tehető, ami igen kedvező arányszám, de nagyon kevés az olvasó a felnőtt parasztlakosság köréből. A statisztika szerint nem növekedett, hanem még csökkent is arányszámuk. Ennek okait egyelőre nem ismerjük, meggyarázatot a könyvtárosoktól várunk. Az okok felderítése a könyvtárosok alapos elemző munkáját teszi szükségessé, és előfeltétele annak, hogy ezen a téren lényeges javulást érzünk el.

A KISZ adatai szerint a felszabadulási kulturális seregszemle idején mintegy 80 000, az elmúlt év végén pedig 160 000 fiatal vett részt a József Attila olvasómozgalomban. Legtöbbjük a bronzfokozat megszerzésére vállalkozott. Az elmúlt évben növekedett az üzemi, valamint a parasztfiatalok részvétele, és különösen az ipari tanulók között vált népszerűvé a mozgalom. A résztvevő fiatalok között 94 000 üzemi, paraszt, közlekedési, és kereskedelmi dolgozó volt. Ezekből mintegy 60 000-en számoltak be az elolvasott

könyvekről. A mozgalom — amellett, hogy sok fiatalt tett rendszeres olvasóvá — ráirányította a figyelmet az ismeretterjesztő könyvek olvasására is. Azonban a József Attila olvasómozgalom az eredmények ellenére sem vált a fiatalok, különösen a munkás- és parasztfiatalok tömegmozgalmává. Rendszere ugyanis túlságosan merev, nem alkalmazkodik sem az egyes ifjúsági rétegek igényeihez, sem pedig a könyvtárak könyvállományához.

Ami az olvasók igényeit és az olvasás intenzitását illeti, megállapíthatjuk, hogy az olvasók létszámának növekedésével (17,5%) nem tartott lépést a könyvállomány emelkedése (13,7%), s emiatt tovább nőtt a feszültség az olvasók igénye, valamint kiszolgálásuk feltételei között. Az egy olvasóra eső évi kötetforgalomban lényeges különbségek vannak az egyes területek és könyvtártípusok között. Például a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtárban 38,4 kötetet kölcsönzött évente egy-egy olvasó, a járási könyvtárakban 38-at, a vidéki városok tanácsi könyvtáraiban 33,5 kötetet, viszont a szakszervezeti könyvtárakban csak 16-ot, a falusi könyvtárakban, illetve könyvkölcsönzőkben pedig 15,4-et. A szakszervezeti és a falusi átlagszám tehát a felét sem teszi ki a többi könyvtárakénak. Ennek oka minden bizonnyal a kis könyvanyag és a gyenge választék. Azonban külön meg kellene vizsgálnunk azt is, hogy a magas olvasói átlagok egészséges olvasási tendenciát tükröznek-e.

3. A korszerű könyvtári munka feltételeinek biztosítása

a) A könyvtárak helyzete

A tanácsi és a szakszervezeti könyvtárak együttes száma 9166, átlagos kötetszámuk 1200. Mivel a művelődéspolitikai célkitűzéseket az apró, kis kötetszámú könyvtárak nem tudják színvonalasan teljesíteni, az utolsó évek, de különösen az elmúlt év legfőbb törekvése az erőteljes, intézmény jellegű könyvtárak létrehozása, az elaprózottság megszüntetése volt. Ennek érdekében több intézkedés született: például sor került a szakszervezeti könyvtárak szervezeti szabályzatának és működési normáinak kidolgozására, valamint a két hálózat közötti területi megosztás alapelveinek kidolgozására is.

A községi könyvtárak fejlődése az elmúlt évben nagy lendületet vett. Az év folyamán túlnyomó többségük helyi tanácsi igazgatás alá került. Ez a falusi könyvtárak anyagi megerősödésével, társadalmi megbecsülésének növekedésével járt együtt. Ma már alig akad olyan község, ahol a helyi tanács legalább egyszer nem tárgyalta volna meg a könyvtár helyzetét. A községi könyvtáraknak saját költségvetésük van, állományuk tervszerűen gyarapodik. A községi könyvtárak 8 millió forint költségvetésen felüli támogatást kaptak a tanácsoktól.

A falvak könyvtári szétaprózottságának megszüntetése terén azonban még mindig rendkívül lassú az előrehaladás. Az „egy falu — egy könyvtár” elv gyakorlati érvényesítésére csak szórványos kezdeményezések történtek.

A községi könyvtárak átlagos kötetszáma csupán 663. Közülük csak 1800-at nevezhetünk könyvtárnak, a többi csak 350-es átlag kötetszámú könyvkölcsönzőhely, s ebben a kategóriában még a kölcsönzési munka elemi feltételei sincsenek biztosítva.

Nem kielégítő a fejlődés a 78, főfoglalkozású könyvtárossal rendelkező községi könyvtárban sem. Az önálló községi könyvtárakban sem az olvasók száma, sem az olvasókkal való foglalkozás színvonala nem emelkedik az átlag fölé, sőt nem egy helyen alatta marad. Ennek oka — egyebek között — az, hogy a jól dolgozó tiszteletdíjas (pedagógus) könyvtáros helyett helyenként kevésbé hozzáértő személy lett a főhivatású könyvtáros, és a megyei, járási könyvtárak sem törődtek eléggé az önálló községi könyvtárakkal. A nagy községek közül csak kevésben található a városokéhoz hasonló helyi fiókkönyvtári hálózat, noha erre csaknem mindenütt szükség volna.

A tanyavilág és a kis települések könyvtári ellátását jól szolgálták a művelődési autók, melyek száma az elmúlt évben 29-re nőtt.

A járási könyvtáraknak ösztönzést adtak az ország négy táján megrendezett tapasztalatcsere megbeszélések és könyvtárbemutatók. A járási könyvtárak funkciója, szerepe az elmúlt évben jobban kirajzolódott, azonban még nem tudtuk elérni, hogy a járási tanácsok művelődési osztályai vegyék át tényleges irányításukat.

A megyei jogú városok fiókkönyvtárainak száma örvendetesen emelkedett. Az 1961-ben létrehozott 212 új könyvtár túlnyomó többsége a városi peremkerületekben nyílt meg. Új fiókkönyvtárakat elsősorban Miskolcon és Pécssett létesítettek. Debrecen 1961-ben kapott önálló könyvtári költségvetést. Miskolc, Pécs és más városok ugrásszerű fejlődése mellett azonban különösen szembetűnő Szeged kerületi könyvtárainak elmaradottsága.

A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár igen nagy erőfeszítéseket tett hálózatának bővítésére, azonban nem tudott lépést tartani a jelentkező igényekkel, amelyek a könyvtárak jó munkája folytán is egyre erősödtek. A fővárosi könyvtárhálózat szűk kapacitása az év folyamán még érezhetőbbé vált.

A gyermekkönyvtárak és gyermekrészlegek száma emelkedett, erőteljes fejlődés indult meg a fővárosi hálózat gyermekkönyvtáraiban is, de a tanácsi gyermekkönyvtárak és a nagyon kezdetleges iskolai könyvtárak együtt sem tudják megoldani a gyermeklakosság ellátását.

A szakszervezeti könyvtárak átlagos kötetszáma 1025-re emelkedett, de a hálózatban is a kis kötetszámú könyvtárak vannak többségben. A letéti ellátási rendszerbe való bekapcsolásuk (eddig a kis könyvtárak 60—70%-át kapcsolták be) sokat segít a kisebb üzemek könyvtári gondjain, de a könyvcserék még mindig nem történnek elég gyakran és rendszeresen. Az önálló üzemi könyvtárak munkája a hálózati keretek megszilárdulásával és a szakszervezeti bizottságok fokozott gondoskodásának hatására színvonalasabbá és eredményesebbé vált, mégpedig éppen a legnagyobb üzemekben (pl. Ganz-MÁVAG, Dunai Vasmű stb.).

Egyes szakszervezetek (elsősorban az Építők, Textilesek, Bányászok) nagy erőfeszítéseket tettek a munkásszállások könyvtári ellátásának megjavítására is. Ennek eredményeképpen minden munkásszálláson működik könyvtár, és közülük elsősorban a nagyobb szállásokon levők érnek el szép eredményeket. A bejáró munkások lakóhelyén történő könyvtári ellátás megszervezésében a Bányász Szakszervezet jár az élen, főleg Nógrád és Komárom megyében.

b) Épület, berendezés, felszerelés

Az elmúlt évek során a legnagyobb előrehaladás a könyvtárak jobb elhelyezése, felszerelése terén történt, és ezen a téren a tanácsok hathatós támogatása különösen az elmúlt évben hozott szép eredményeket. A fővárosban hat új könyvtár létesült, és folytatódott a régi kerületi könyvtárak korszerűsítése is. Hét könyvtár kapott szabadpolcos berendezést, több könyvtárban pedig külön helyiséget adtak a gyermekeknek.

1961-ben elkészült a Szekszárdi Megyei Könyvtár új épülete, új helyiségekbe költözött a pesti és a szolnoki megyei könyvtár. Több megyei könyvtár építése, illetve tervezése elkezdődött (Kaposvár, Zalaegerszeg, Tatabánya, Veszprém), egynéhány pedig korszerűsítette, illetve korszerűsíti meglévő helyiségét (Békéscsaba, Debrecen, Kecskemét). Több járási és városi könyvtár is új épületet kapott, illetve felújítással korszerűsítette helyiségeit (pl. Túrkeve, Tapolca, Polgár, Mezőtúr, Gödöllő, Nagykovács).

Az üzemi és szakszervezeti szervek áldozatkészségéből egyre több szakszervezeti könyvtár tért át a szabadpolcos kölcsönzési rendszerre, és kapott új, vagy újjáalakított, korszerű, a követelményeknek megfelelő könyvtári helyiséget (Csepel Autógyár, Dunai Vasmű, Ganz-MÁVAG, Várpalotai Bányász Könyvtár, kaposvári és zalaegerszegi SZMT Könyvtár stb.).

Azonban a felsorolt kedvező jelenségek ellenére sem megnyugtató a helyzet, mert a fejlesztés, korszerűsítés sok esetben csak az itt-ott fellelhető lehetőségek és nem a szükségletek alapján, tehát nem tervszerűen történik. Az épülő új lakótelepek tervezésénél sem vették figyelembe a könyvtári szükségleteket. Igen nagy hiba az is, hogy a szakszerű könyvtári berendezések és felszerelési tárgyak gyártásának megoldatlansága gátolja az előrehaladást, és sok felesleges kiadással jár.

Bár sok száz községi könyvtár kapott új, megfelelő elhelyezést, a községi könyvtárak elhelyezési, felszerelési problémája mégis megoldatlan. A községi könyvtárak építése, felújítása, felszerelése nem oldható meg a községek költségvetéséből, az erre a célra fordítható községfejlesztési hitelek pedig csökkentek.

A központi irányító szervek hibájából a művelődési otthonok típussterveinek könyvtári szempontok szerinti továbbfejlesztéséről, a könyvtári berendezési tárgyak, típuskönyvtárak tervezéséről nem történt gondoskodás.

c) A lakosság könyvellátásának javítása

A közművelődési könyvtárügy fő gyengesége még mindig főleg a lakosság könyvellátottságának alacsony fokában mutatkozik meg. A tanácsi és a szakszervezeti könyvtárak elmúlt évi állományában 1160 kötet jutott 1000 lakosra, ebből a tanácsi könyvtárak részesedése 710 kötet volt. Az ellátottsági átlagokban azonban rendkívül nagyok az eltérések az ország egyes részein (pl. Pest megyében csak 390, Vas és Baranya megyében 1000 kötet jut ezer lakosra a tanácsi könyvtárakban). Ha az ellátottságot a tanácsi és a szakszervezeti hálózatok együttes adatai alapján vizsgáljuk, csaknem azonos képet kapunk, mert a leggyengébben ellátott megye így is Pest (680) — és Szabolcs (655) —, a legjobban ellátott pedig Vas (1433) és Baranya (1332).

Kívánatos, hogy az ötéves terv végére a könyvtári hálózatokban együttesen 2200 könyv jusson 1000 lakosra (az állami közművelődési könyvtárakban 1200, a szakszervezetiekben 1000 kötet). Az elmúlt év fejlődési ütemét figyelembe véve a szakszervezeti könyvtárak elérik ezt a célkitűzést, a tanácsi közművelődési könyvtárakban azonban csak egyes területeken. Noha a könyvellátásra fordított 24,5 milliós összeg a legmagasabb, amit eddig a közművelődési könyvtárak egy év alatt kaptak, a növekedés mégis elmarad az olvasók és a kölcsönzött kötetek számának emelkedési ütemétől. (A 24,5 millió forinthez hozzá kell még számítani a szakszervezeti művelődési intézményekben könyvbeszerzésre fordított 8,3 millió Ft-ot, amit tovább növel az üzemekben könyvbeszerzésre fordított összeg.) Ma egy olvasóra 7,3 kötet jut (ebből a tanácsi könyvtárak egy-egy olvasójára 6,5 kötet), ami messze van az egy felnőtt olvasóra eső kívánatos 8—10, és az egy gyermekolvasóra tanácsos 6—8 kötettől.

Súlyosbítja a helyzetet, hogy az ország kb. 6000 könyvkölcsönzőjében csak 3—4 kötet jut egy főre. A könyvkölcsönzők által nyújtott könyvtári szolgáltatás tehát az állomány következtében aggasztóan alacsony színvonalú.

A valóságos helyzet azonban rosszabb, mint amit a statisztika mutat, mert az állomány egy része elavult vagy ronggyá olvasott művekből áll, s így egy olvasóra tulajdonképpen lényegesen kevesebb könyv jut. Ráadásul a nem használható állomány arányszáma éppen falun a legmagasabb, helyenként az állomány 25%-át is eléri. (A tanácsi könyvtárakban összesen 1,5 millióra tehető.)

Az elavult könyvek kivonása még csak most kezdődött meg, és eddig csupán két tanácsadó jegyzék készült el. E téren a könyvtárak nem kapták meg a szükséges központi segítséget, a hálózati központok (megyei, járási könyvtárak) pedig kevés kivételtől eltekintve (Veszprém, Komárom m.) nem vonták be a falusi könyvtárak nyilvánvalóan elavult anyagát sem (pl. Zala megyében).

A községi és a szakszervezeti könyvtárak állománygyarapítási munkája a KMK törzsanyag jegyzékei és ajánló rendszere révén nagy mértékben javult, tervszerűbbé vált.

A községi könyvtárak gyarapodásának 33%-át ma már a jelölt törzsanyag, 40—45%-át a jelölt javasolt irodalom adja, vagyis vásárlásaik 75%-át a KMK javaslata alapján eszközlik. Hasonló az arány a szakszervezeti könyvtárakban is.

A falusi dolgozók könyvtári ellátásának színvonalát rontja, hogy a járási könyvtárak a könyvbeszerzési hitelek falura bontása következtében általában alig fejlesztik letéti állományukat, és a letéti cserét szinte mindenütt elsorvasztották. A megyei és a járási könyvtárak letéti raktára nagyrészt elavult, kivonásra váró könyveket tartalmaz.

Sem a könyvtárosok létszáma, sem a könyvtárosok szakmai felkészültsége nincs arányban a társadalom fejlődése által támasztott követelményekkel, az olvasók növekvő igényeivel. Azonban a könyvtárosok újszerűségnek, hivatástudatának erősödésében tapasztalható javulás, aminek egyik jele a főfoglalkozású, sőt a tiszteletdíjas és a társadalmi munkás könyvtárosokat is jellemző növekvő tanulási kedv. 1961-ben 161-en végezték el a középfokú tanfolyamot: a végzetek zöme (kb. 120—130 fő) közművelődési könyvtáros. Ennél is többet mond az 1961/62-es tanévre beiratkozottak száma: a 350 jelentkező közül mintegy 200—220 közművelődési könyvtáros volt, közöttük számos tiszteletdíjas és társadalmi munkás is. A lemorzsolódás viszonylag alacsony, összesen 75 fő maradt ki.

Fontos állomása könyvtárosképzésünknek, hogy 1961-ben megindultak az alapfokú tanfolyamok is. 2431 tanácsi, illetve szakszervezeti könyvtáros vett részt alapfokú tanfolyamon, és közülük 1783-an alapfokú vizsgát tettek. (Ebből a számból az állami hálózatra 1151 résztvevő és 843 vizsgázó esik.)

d) *Együttműködés, a könyvtárak külső kapcsolatai*

Az utóbbi időben lényeges változás tapasztalható a könyvtári munka megítélésében mind a pártszervezetek, mind pedig a tanácsok részéről, mégpedig elsősorban megyei és járási vonatkozásban. Ezek a szervek egyre világosabban látják, hogy a könyvtári munka aktív segítséget képes nyújtani a terület, üzem, politikai, kulturális és gazdasági életének. Érthető tehát, hogy e felismerés következtében fokozódott az irányító szerveknek a könyvtárügy iránti érdeklődése, amely együttjárt a könyvtáraknak nyújtott támogatás fokozásával, a könyvtárügy megbecsülésével, és azzal is, hogy tudatosabbá és rendszeresebbé vált a könyvtári munka ellenőrzése, a könyvtárosok beszámoltatása, a végzett munka megvitatása.

A könyvtárosok és az olvasók körében is tapasztalható szemléleti változás.

Mind a könyvtárosok, mind az olvasók világosabban látják, hogy a könyvtári munka nem szorítkozhat a szórakoztató irodalom kölcsönzésére, hanem sokoldalú segítséget kell nyújtania — és tud is nyújtani — a lakosság minden rétegének a tanulás, továbbképzés és önevelés változatos formáihoz. Ez a törekvés azonban csak együttes erővel, a könyvtárak, valamint a különböző művelődési intézmények, illetve szervek szorosabb összefogásával valósítható meg.

A különböző könyvtártípusok közül leglényegesebb a tanácsi és a szakszervezeti hálózat munkájának egybehangolása. A Művelődésügyi Minisztérium és a Szakszervezetek Országos Tanácsa között 1959-ben megkötött egyezmény hosszú időre helyesen határozta meg a szakszervezeti és a tanácsi könyvtárak közötti együttműködés irányelveit. Az elmúlt három év tapasztalatai igazolták is az együttműködés hasznosságát.

Azonban a két hálózat között még nem alakult ki a racionális munkamegosztás, a közös tervezés és módszertani irányítás, noha több területen már történtek jó kezdeményezések (könyvtártelepítés, propaganda). Az

együtműködés a könyvtárosok képzésében volt a legeredményesebb. Nagy jelentőségű a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtárnak és a Szakszervezetek Budapesti Tanácsának közösen készített munkaterve is.

A szakkönyvtári szolgáltatások fejlesztése, illetve közvetítése érdekében különösen az Országos Mezőgazdasági Könyvtárral és az Országos Műszaki Könyvtárral teremtettek gyümölcsöző kapcsolatot a közművelődési könyvtárak.

Az iskolai ifjúsági és a közművelődési könyvtárak együttműködésének szabályozása még nem történt meg, s ez főleg a legkisebb falvakban hátráltatja a fejlődést.

A népművelés egyéb szerveivel, illetve intézményeivel jó kapcsolatok alakultak ki.

A TIT és a könyvtárak közötti együttműködésről kötött országos szerződés végrehajtása különösen Békés, Borsod, Győr, Hajdú, Somogy és Szabolcs megyékben haladt előre. Egyebütt még csak a megyei szervek végeznek közös munkát.

A könyvtáraknak a művelődési otthonokba költözése szinte általános jelenséggé vált az elmúlt évben. Azonban a kultúrotthonban működő könyvtárak még nem váltak az otthonok életének szerves részévé.

A könyvtárak és a tömegszervezetek összefogása elsősorban a Könyvbarát-mozgalomban jelentkezik. Országszerte pezsgés tapasztalható a falusi könyvtári életben, és a mozgalomnak fő szerepe van abban, hogy a könyvtár és az olvasás a társadalom szívügyévé kezd válni. A mozgalom a kezdeti hibák ellenére is bebizonyította életképességét. Helyes volt, hogy célkitűzéseit nem korlátozta pusztán az irodalompropagandára és az olvasótoborzásra, hanem a könyvtárak fejlesztését is programjába vette. A mozgalomnak szerepe van az 1961. év számszerű eredményeiben is, de szélesebb körű kibontakozása és ennek következményei már 1962-re esnek. A mozgalom fő érdeme az, hogy jó kapcsolat alakult ki a könyvtárak és a tömegszervezetek között, különösen megyei és járási szinten. Viszont helytelen, hogy a községek egy részében a könyvtár még kissé elszigetelődik a megsegítésére indított mozgalomtól. A mozgalom másik eredménye, hogy a tanácsi szervek nagyobb figyelmet fordítanak a könyvtárak helyzetének felmérésére, az olvasótábor növelésére, a könyvtárak jobb elhelyezésére. A SZÖVOSZ munkája nyomán pedig a könyvterjesztés és a könyvtári munka összekapcsolásában is voltak eredmények.

A KISZ és a könyvtárak együttműködésének alapja a József Attila olvasómozgalom. Azonban az évek óta folyó mozgalom közös feladatai ellenére sem vált mindenütt szervezzé a KISZ és a könyvtár kapcsolata. A könyvtárosok egy része az ifjúság nevelésében való feladatát elsősorban a könyvek kölcsönzésében látja. Öröndetes jelenség, hogy a könyvtárosok az elmúlt évben általában már több segítséget adtak a mozgalomhoz, népszerűsítették, részt vettek a beszámoltatásokon stb.

A könyvtárak társadalmi bázisának erősítésére — elsősorban az üzemi és a fővárosi könyvtárak mellett — társadalmi tanácsok alakultak. Ez — a célnak megfelelően — nem újabb „bizottságok” létrehozását, hanem a könyvtárak aktívahálózatának kiszélesítését jelentette. Jól működnek a társadalmi tanácsok a Textiles szakszervezet könyvtáraiban és néhány nagy üzemben, például a Beloiannisz-ban és a Ganz-MÁVAG-ban.

*

AZ 1962/63. ÉV FELADATAI

A tanácsi és a szakszervezeti könyvtárhálózat munkájának középpontjába a következő feladatokat kívánjuk állítani:

I. A munka tartalmi fejlesztése, a szolgáltatások fokozottabb kiterjesztése a szakirodalom használatára;

II. A könyvtárak hatókörének szélesítése, a társadalom nagyobb arányú bevonása a könyvtárak szolgáltatásaiba, az együttműködés további kiépitése más művelődési intézményekkel, társadalmi és tömegszervezetekkel;

III. A könyvtári hálózat továbbfejlesztése, megszilárdítása, az irányító és módszertani munka megjavítása.

I.

A dolgozóknak az új élet problémái iránti érdeklődését továbbra is fokozni kell, ezért a mai magyar, szovjet, népi demokratikus és haladó nyugati szépirodalmi művek forgalmának emelése állandó feladatot kell, hogy jelentsen. Az ismeretterjesztő irodalom forgalmát is tovább kell növelni. Ennek érdekében a könyvtárak munkája szorosan kapcsolódjék a működési területükön folyó ismeretterjesztő tevékenységhez, segítse az előadók felkészülését, valamint a hallgatók szerzett ismereteinek elmélyítését.

Könyvtárainknak fel kell készülniük a különböző oktatási formák támogatására is. Ennek keretében elsősorban a felnőttek tanulásához kell segítséget nyújtaniuk. A munkásakadémiák, termelőszövetkezeti akadémiák hallgatói számára irodalomjegyzéket kell összeállítani, és biztosítani kell számukra a szükséges irodalmat. Az általános iskolás, középiskolás, egyetemista stb. felnőtt dolgozók tanulását minden könyvtártípusnak segítenie kell.

A soron következő időszakban minél több könyvtárnak kell áttérnie a szabadpolcos kölcsönzési rendszerre, mégpedig a kisebb könyvtáraknak (üzemi, községi) is, hogy ezzel módot nyújtsanak az olvasók látókörének kiszélesítésére a könyvek közötti szabad válogatás és a könyvekkel való közvetlenebb ismerkedés révén.

A könyvtárosok könyvajánló tevékenysége színvonalas, pedagógiaileg megalapozott, valamint személyre szabott legyen, és benne kapjanak szerepet a korszerű állományfeltáró eszközök (ajánló bibliográfiák, nyomtatott katalógusok stb.) is. Ennek eredményeképpen el kell érniünk, hogy az olvasók könyvkiválasztása már a szabadpolcon véglegesen történjék, és eltűnjön az a múltbeli gyakorlat, mely szerint az olvasó az öltetszerűen hazavitt vagy a könyvtáros által ráerőszakolt könyvekből csak otthon választotta ki azt az egyet, amelyet azután valóban el is olvasott. A tudatos könyvajánlással nem fér össze az a több helyen tapasztalt eljárás sem, hogy a pultra öltetszerűen kirakott vagy az olvasóktól visszahozott 100—200 kötetből válogatnak a kölcsönzők, noha a kérdéses könyvtárban szabadpolcos kölcsönzés folyik. Ez a módszer lejáráthatja a szabadpolcos-rendszert, tehát megszüntetéséről sürgősen gondoskodniuk kell az irányító könyvtáraknak.

A közművelődési könyvtárak szolgáltatásait tovább kell differenciálni, és fokozatosan ki kell alakítani az új típusú közművelődési könyvtárat, amelynek — a korszerű általános műveltség fejlesztése mellett — feladata a szakmai ismeretek terjesztése is.

A most következő időszakban tehát — amellet, hogy általános feladatként tovább kell növelni a mai életet tükröző szépirodalmi könyvek és az ismeretterjesztő művek forgalmát — új feladatként jelentkezik a műszaki és mezőgazdasági szakmai ismereteket terjesztő irodalom erőteljesebb propagálása. A műszaki és a mezőgazdasági szakirodalom terjesztése érdekében a következőket kell tenni:

A tanácsi könyvtáraknak a területükön levő más könyvtártípusokkal és az országos könyvtárakkal együttműködve ki kell elégíteniük a helyi szakirodalmi igényeket.

Fontos, hogy a megye tanácsi könyvtárai tájékozódjanak a megye, járás, város, illetve község lakosságának szakirodalmi igényeiről. Azonban ne elégedjenek meg a ma ténylegesen jelentkező szubjektív igények feltárásával, hanem a megye társadalmi-gazdasági szerkezetéből fakadó objektív szükségletek megismerésére is törekedjenek.

A tanácsi könyvtáraknak a tényleges szükségletek számbavétele alapján és a kiadott műszaki, illetve mezőgazdasági törzsállomány-jegyzékek segítségével végre kell hajtaniuk állományuk korszerűsítését, és gondoskodniuk kell a szakkönyvvállomány rendszeres gyarapításáról.

Az állománygyarapításnak elsősorban a helyi mezőgazdasági, illetve ipari termelésben dolgozó különböző olvasói rétegek szakirodalmi szükségleteihez kell igazodnia, azonban a gyűjtésnek ki kell terjednie az olvasók általános szakmai tájékozódását előmozdító művekre is. A megyei könyvtárnak az alábbi főbb teendői vannak e téren:

a) Gondoskodik a tanácsi könyvtárhálózat állományának megfelelő fejlesztéséről, illetve a járási könyvtárak útján irányítja és ellenőrzi a községek állománygyarapítását.

b) Gondoskodik a tanácsi hálózat állományából hiányzó műveknek a könyvtárközi kölcsönzés útján történő megszerzéséről és az olvasókhoz való eljuttatásáról.

c) Megszervezi az országos mezőgazdasági és műszaki szakkönyvtárak szolgáltatásainak folyamatos igénybevételét és e szolgáltatások helyi propagálását.

Olvasószolgálati munkájában felhasználja a központi kiadványokat és gondoskodik azok fokozottabb elterjesztéséről a megye területén dolgozó agrármérnökök, technikusok stb. körében.

d) Együttműködést és munkamegosztást épít ki a megye területén levő más típusú (szakszervezeti, üzemi-műszaki, egyetemi, kutatóintézeti stb.) könyvtárakkal a szakirodalmi igények megismerése, a szakirodalom beszerzése, az igények fejlesztése és kielégítése terén; az együttműködés fő célja a szakmai irodalom iránti igények üzemen (intézményen) belüli vagy területi kielégítése.

A munkamegosztáson alapuló együttműködés kialakításával a megyei módszertani tanácsot kell megbízni, amelynek egyik fő feladata 1962/63-ban a konkrét együttműködési formák kialakítása.

e) Kooperációt létesít az ismeretterjesztésben közreműködő szervezetekkel, és a könyvtári propagandát egybekapcsolja a szakmai ismereteket bővítő ismeretterjesztő tevékenységgel, valamint a szakmai oktatás különböző formáival.

f) A terület műszaki, illetve mezőgazdasági szakembereiből tanácsadó testületet (bizottságot) szervez a szakkönyvpropaganda előmozdítására, a könyvtárak állománygyarapító, olvasószolgálati és propaganda-munkájának támogatására. (Pl. a tanács mezőgazdasági osztályának munkatársai, agrármérnökök, üzemmérnökök stb.)

g) A megyei könyvtáron belül a szakirodalom hatékonyabb terjesztése érdekében fokozatosan kialakítja a szakirodalom propagandájával, illetve a szakirodalmi felvilágosítással foglalkozó részleget.

Általában törekedni kell arra, hogy a tanácsi könyvtárak dolgozói szemléletükben és ismereteikkel, érdeklődésükkel mindjobban alkalmassá váljanak a szakkönyvek terjesztésére. Ez részben folyamatos önképzést igényel, részben pedig azt teszi szükségessé, hogy a könyvtárosok mind szorosabb kapcsolatot tartsanak a terület gazdasági és kulturális életével, benne éljenek és nélkülözhetetlen munkásaivá váljanak.

Az üzemi dolgozók szakmai ismereteinek fejlesztésében a szakszervezeti könyvtárakra is igen nagy feladatok hárulnak.

Az üzemi szakszervezeti munka egyik súlyponti feladatává kell tenni az üzemi dolgozók és a technikusok körében kifejtendő szakkönyv-propagandát. A szakszervezeti könyvtár egyik fő feladata az alap- és középfokú szakkönyveknek, az üzemi szakmai képzés, illetve továbbképzés szakirodalmának, tananyagának rendszeres beszerzése és propagálása.

Az üzemi szakszervezeti könyvtár létesítsen együttműködést és munkamegosztást az üzemi műszaki könyvtárral az üzemi dolgozók szakmai ismereteinek fejlesztése érdekében. Az együttműködés feltételei változóak, ezért az együttműködés konkrét tartalmát és a munkamegosztáson alapuló szakkönyv-propagandát a helyi viszonyoktól függően kell megszervezni. A cél az, hogy az üzemi dolgozók termelési kultúrájának könyvtári eszközökkel történő fejlesztését az üzem vezetősége a szakszervezeti bizottsággal egyetértésben központi feladatként kezelje.

II.

Az olvasók számát a tanácsi könyvtárakban 12%-kal kívánjuk emelni. A szakszervezeti könyvtárakban a cél nem annyira az olvasók számának emelése, hanem inkább a meglévő olvasók aktivitásának fokozása, majd a feltételek megteremtése az olvasólétszám egészséges fejlesztéséhez annak érdekében, hogy a szakszervezeti könyvtárak pár éven belül elérjék a dolgozók számához viszonyított 30%-os olvasói arányt.

A tanácsi hálózatban az új olvasók 60—70%-át a felnőttek köréből kell megnyerni, fokozott figyelmet fordítva a parasztság soraiban végzett olvasótoborzásra.

A gyermekolvasók tábort — az önálló gyermekkönyvtárektől és gyermekrészlegektől eltekintve — elsősorban az iskolai könyvtárakban kell növelni.

Az olvasók számának megoszlása rendkívül egyenetlen az ország különböző részein. A következő évben el kell érni, hogy azokban a megyékben, ahol az elmaradás a legnagyobb, nagyobb legyen az olvasók toborzásának üteme is.

A felnőtt parasztolvasókat és a helyi vezetőembereket elsősorban a Könyvbarát-mozgalom segítségével kell megnyerni az olvasás számára. Az ipari településeken pedig főként a szocialista brigádok tagjait, a munkásszállások lakóit, az ifjúmunkásokat kell bevonni az olvasók táborába.

A népművelés egyéb területeivel történő együttműködés továbbfejlesztésének keretében következetesen végre kell hajtani a TIT és a könyvtárak együttműködésére vonatkozó 1961/62. évi megállapodásokat. Elsősorban a járási, városi, körzeti TIT-szervek és könyvtárak kölcsönös segítségét kell szorgalmazni.

Együttműködést kell teremteni az irodalmi színpadokkal is. Az együttműködés alapja az olyan irodalmi vetélkedők megszervezése, amelyek felkeltik a dolgozók érdeklődését a mai mondanivalójú irodalom iránt.

Allhatatosan törekedni kell a társadalom minél szélesebb körű bevonására a könyvtárak munkájába. Ez egyrészt a tömegszervezetekkel való szoros együttműködést követeli, másrészt olyan könyvszerető, a könyvtár munkáját figyelemmel kísérő emberek bevonását, akik alkalmasak arra, hogy a könyvtárosnak különféle területeken segítséget nyújtsanak és a könyvtár társadalmi hatását növeljék. Ugyanis a könyvtáros — legyen az főfoglalkozású, tiszteletdíjas, vagy társadalmi munkás, végezze munkáját kis községben vagy nagy településen — feladatait nem tudja egyedül jól ellátni. Egy ember nem juthat el a község minden lakosához, nem érthet minden dolgozó, illetve olvasórétteg nyelvén egyformán, és a korszerű műveltséget, a helyi viszonyokat tükröző könyvtári állományt sem tudja egyedül összeállítani, sem pedig az olvasók számára feltárni.

A könyv és a könyvtárak műveltségnevelő és nevelő hatásának fokozására elsősorban a Könyvbarát-mozgalom továbbfejlesztése a cél. E téren a könyvtárak anyagi feltételeinek javítása, az olvasók, könyvvásárlók táborának szélesítése mellett főleg az irodalom nevelőhatásának fokozásához kívánjuk a társadalmi szervek segítségét igénybe venni.

A Könyvbarát-mozgalom, amely célul tűzte ki a könyvtárak fejlesztésének tervszerű társadalmi segítségét, nem lehet eredményes a tömegszervezetek irányítása és a könyvtárosok erőteljes támogatása nélkül. A mozgalom indításában, lebonyolításában és eredményeinek felhasználásában mindenütt megvan a szerepük a könyvtárosoknak. A könyvtárosoknak meg kell ismeretnieük a tömegszervezetekkel és azok társadalmi munkatársaival azokat a feladatokat, amelyekhez segítségüket kérik. Ehhez azonban nem elég csupán a Könyvbarát-mozgalom központi irányelveinek közlése. Ma már mindenütt készer kell lennie annak a tervnek, amely a könyvtárak valóságos helyzetéből kiindulva az ötéves terv végéig, de külön a következő, 1962/63-as művelődési évre is megszabja a helyi, járási tennivalókat. Ennek a tervnek kezdeményezéseit, célkitűzéseit, javaslatait a végrehajtás módját a könyvtárosoknak kell, inspirálniuk.

A könyvtárak vegyék igénybe a legjobb olvasók segítségét is a Könyvbarát-mozgalom továbbfejlesztéséhez. Különösen értékes segítséget nyújthat ehhez az olvasók törzsgárdája (az öt évnél régebbi olvasók, illetve azok, akik eddig is segítettek a könyvtári munkában). Elsősorban ezekre a „könyvbarátokra” támaszkodjanak a könyvtárosok a társadalmi tanácsok megszerzésénél.

Társadalmi tanácsokat a városi, járási, községi és a szakszervezeti könyvtárak mellett kell szervezni (a kölcsönzőállomásokon nem). Ehhez a munkához használják fel az 1000-nél több dolgozót foglalkoztató üzemek szakszervezeti könyvtárai és a Szabó Ervin Könyvtár kerületi könyvtárai mellett működő társadalmi tanácsok tapasztalatait.

A József Attila olvasómozgalom fellendítése érdekében szorosabb együttműködést kell kiépíteni a KISZ-szel. A következő év feladata a mozgalom új, az eddiginél kötetlenebb és változatosabb formáinak kialakítása, valamint az együttműködés formáinak kidolgozása a KISZ-szel közösen.

A könyvterjesztést és a könyvtárak tevékenységét közelebb kell hozni egymáshoz. A megyei módszertani tanácsokba be kell vonni a könyvterjesztés megyei képviselőjét. A könyvtárak és a könyvterjesztés propagandatevékenységét össze kell hangolni. A művelődési autók könyvtárosa maga is foglalkozhat könyvterjesztéssel.

III.

A könyvtári hálózatok továbbfejlesztése nem a könyvtárak számának növelését jelenti, hanem a hálózatok szorosabb együttműködése nyomán akcióképesebb könyvtárak létrehozását, a feladatok megosztását és az életképtelen könyvtárak megszüntetését, illetve más könyvtárakkal való összevonását. (A jelenlegi 4770 tanácsi és 4396 szakszervezeti könyvtár száma az ország nagyságához képest igen magas, különösen, ha tekintetbe vesszük, hogy az átlagos kötetszám vidéken alig 1000 kötet.)

A legfontosabb hálózatfejlesztési feladatok a következők:

a) Fokozni kell a tanácsi és a szakszervezeti könyvtárak együttműködését. Ennek első feltétele, hogy a két hálózat könyvtárainak helyzetét, eredményeit egységben lássuk. Ezért a szakszervezeti könyvtárak adatszolgáltatási rendszerét a jövő évtől kezdve szintén területi egységenként (járási, város, megye) is ki kell alakítani.

b) A könyvtárakra fordított anyagi erővel való ésszerű gazdálkodás érdekében a szakszervezeti könyvtárak hálózatba tömörítésének befejezése során egységes könyvtártelepítési programot kell kidolgozni. Szakszervezeti

könyvtár legyen minden zárt üzemben (bánya, ipari üzem, gépállomás, állami gazdaság, intézmény, munkahely stb.) és szakszervezeti művelődési otthonban, de 100 főn aluli üzemben csak abban az esetben, ha a közelben (negyedóra járáson belül) nincs állami, vagy nyilvános jelleggel működő szakszervezeti könyvtár.

c) Fokozottan kell érvényesíteni azt az elvet, hogy az egy településen levő kis könyvtárakat össze kell vonni, s a különböző szerveknél rendelkezésre álló anyagi forrásokból egységes falusi könyvtárakat kell létrehozni.

A községekben — az eddigi tapasztalatok alapján — a lakosság könyvtári igényeit a legjobban a községi (tanácsi) könyvtárak tudják kielégíteni. Ezért arra kell törekedni, hogy a községekben erős tanácsi könyvtárak működjenek, amelyeknek feladata a községben élő szakszervezeti tagok könyvtári ellátása is. Ezért a községben működő gépállomások, állami gazdaságok saját könyvtár fenntartása helyett támogassák a községi könyvtárat. Ahol viszont a lakosság túlnyomó többsége szakszervezeti tag (pl. bányászközségek), és ahol az egyéb népművelési tevékenységet is a szakszervezet látja el, a könyvtári ellátás szakszervezeti feladat legyen. Az így működő szakszervezeti könyvtárakat az illetékes községi tanácsok községfejlesztési alapjukból részesítsék támogatásban.

d) A nagy, 5000-en felüli lélekszámú községek az 1962. évtől fokozatosan főfoglalkozású könyvtárost kapnak. Főhivatású könyvtárost azonban csak ott lehet alkalmazni, ahol a működés feltételeit (helyiség, felszerelés, könyv stb.) biztosítja a tanács, és ahol megfelelő, kiképzett szakember is van.

A nagy községekben szükséges a városokéhoz hasonló könyvtári hálózat megteremtése, éspedig a központi könyvtár saját kezelésében, vagy tiszteletdíjas, illetve társadalmi munkás könyvtárosok közreműködésével.

e) A szakszervezeti könyvtáraknak az eddiginél nagyobb részt kell vállalniuk a városi lakosság könyvtári ellátásából.

Ezért 1963. december 31-ig minden olyan önálló szakszervezeti könyvtárat meg kell nyitni a terület lakossága számára is, amelynek működési adottságai ezt lehetővé teszik és amelynek székhelyén a lakosság könyvtári ellátását (főleg a munkáslakta peremkerületekben) a tanácsi hálózat nem tudja megfelelően biztosítani. Természetesen az ilyen, területi jelleggel működő szakszervezeti könyvtárakat is támogassa a városi tanács a községfejlesztési alapból.

f) A gyermekek és az ifjúság könyvtári ellátását meg kell oldani. Meg kell határozni, hogy e tekintetben mi a feladatuk az iskolai könyvtáraknak, illetve a tanácsi könyvtáraknak.

A könyvtári irányító és módszertani tevékenység terén a következő feladatok várnak megoldásra:

a) Mivel továbbra is a falu könyvtárügyének fellendítését tartjuk egyik fő feladatnak, a járási könyvtárak helyi tevékenységét mintaszerűvé kell tenni, hogy e könyvtárak például szolgálhassanak a községi könyvtáraknak. Ennek érdekében meg kell javítani a községek felé irányuló munkájukat, különösen az állománygyarapítás, a módszerek elterjesztése és az ellenőrző-instruáló munka tekintetében.

A megyei tanácsoknak, megyei könyvtáraknak a járási tanácsok könyvtárirányító munkáját úgy kell segíteniük, hogy ezek több segítséget adhassanak ilyen vonatkozásban is a községi tanácsoknak.

Az egységes művelődésügy kialakítása érdekében el kell érni, hogy a községi művelődési bizottságok a település művelődési programjának összeállításakor a könyvtár munkáját is vegyék figyelembe. Ehhez a könyvtáros is nyújtson segítséget.

b) A módszertani munka színvonalának emelése érdekében a megyei könyvtár mellett ez évben mindenütt létre kell hozni a módszertani tanácsot.

A megyei könyvtárak módszertani részlege és a módszertani tanács ugyanolyan súllyal végezze a szakszervezeti könyvtárak módszertani gondozását, mint a tanácsi könyvtárakét.

A járási könyvtárak fokozatosan terjesszék ki instruáló tevékenységüket a szakszervezeti könyvtárakra is, a szakszervezeti könyvtárak pedig kezdeményezzék e segítő tevékenység rendszeressé válását.

A módszertani munka súlypontja szintén a községi — ezen belül is a főfoglalkozású könyvtárossal rendelkező — könyvtárakon, valamint a szakszervezeti könyvtárakon legyen.

c) Az irányító és módszertani munka kitűnő eszközének bizonyultak a mind több járásban megjelenő járási könyvtári híradók. A tapasztalatok elterjesztéséhez, a járási könyvtárügyének áttekintéséhez, az egészséges versenyszellem kialakításához a híradók nagyban hozzájárultak. El kell érni, hogy egyre több járás alkalmazza a tájékoztatásnak ezt az eszközét. Kisebb járási híradók esetén több járás, közös összefogással indítson könyvtári híradót. A járási híradók foglalkozzanak a szakszervezeti könyvtárak problémáival is.

Gondoskodni kell, hogy az országos szaksajtó orgánuma, a könyvtáros minden könyvtárba járjon, és azt a könyvtárosok rendszeresen el is olvassák, tanulmányozzák. Az instruáló tevékenység fontos részévé kell tenni a figyelem ráirányítását a lap cikkeire és az elolvasás számonkérését, mint ahogy azt például Somogy megyében teszik.

F Ü G G E L É K

A könyvtárosok tájékoztatása céljából az alábbiakban néhányat felsorolunk azokból a legfontosabb kérdésekből, amelyekkel a központi szervek a soronkövetkező időszakban foglalkozni fognak:

— a könyv megjelenésével párhuzamos tartalmi ismertetések rendszerének kidolgozása és megvalósítása a könyvtárosok tájékoztatásának megkönnyítése céljából (annotált bibliográfia, annotált katalóguscédulák, -albumok, valamint könyvbe ragasztható annotációk).

Ezek segítségével fokozottabb segítségnyújtás a műszaki és mezőgazdasági könyvek ajánlásához;

— az elavult és fölös irodalom kivonásának meggyorsítása; a közművelődési könyvtárakban levő fölös példány állomány kivonásának sürgős megkezdése;

— a könyvtárosok képezéséről szóló rendelet végrehajtási utasításának elkészítése;

— kísérletek a kis községes és nagy tanyavilággal rendelkező megyei könyvtári ellátásának megoldására (pl. bibliobusz, a járási könyvtár letéti alapjának átszervezése dinamikusabb cserealappá);

— a könyvtári ügyviteli munkák (statisztika, kölcsönzési eljárások, beszámoló jelentések) egyszerűsítése;

— javaslat előterjesztése a kiadói szervekhez a falusi könyvtárak állományát megjavító könyvtári sorozat kiadására;

— könyvtári bútorok és berendezési tárgyak típusterveinek kidolgoztatása;

— a közművelődési könyvtári hálózat tervszerű fejlesztése érdekében az ifjúsági és gyermekkönyvellátás rendszerének kidolgozása az illetékes oktatási szervekkel egyetértésben;

— a megyei könyvtárügyi és módszertani tanácsok szervezeti és működési kérdéseinek kidolgozása;

— a könyvtárosok munkáját megkönnyítő tájékoztató kiadványok készítése az alábbi tárgykörökben:

szabadpolcos olvasószolgálat

Könyvbarát-mozgalom

könyvtárépítés, — berendezés.

A tanácsai és szak szervezeti közművelődési könyvtárak, valamint könyvkölcsönzők főbb adatai az 1961. évben

Megye	száma				1000 lakosra jutó		
	Könyvtári egységek	Összes állomány, kötet	Olvasók	Kölcsönzött kötetek	10 ezer lakosra jutó kötet	10 ezer lakosra jutó állomány	10 ezer lakosra jutó kölcsönzött kötet
Baranya	488	532 682	66 619	1 312 679	1 332	167	3 281
Bács-Kiskun	443	532 884	70 878	1 702 018	908	121	2 899
Békés	446	388 188	56 132	1 380 743	829	120	2 948
Borsod-Abaúj-Zemplén	652	713 805	114 355	2 515 244	983	157	3 463
Csongrád	390	622 835	58 712	1 437 142	1 433	135	3 307
Fejér	344	340 223	48 392	986 010	945	134	2 738
Győr-Sopron	274	376 213	59 766	1 054 519	960	153	2 692
Hajdú-Bihar	481	491 070	71 358	1 382 821	939	136	2 644
Heves	327	347 572	54 345	1 020 408	997	156	2 926
Komárom	202	324 335	41 419	899 413	1 200	153	3 329
Nógrád	261	283 378	37 106	716 713	1 199	157	3 032
Pest	461	532 168	78 178	1 587 109	680	100	2 027
Somogy	462	394 353	62 036	1 100 234	1 061	167	2 959
Szabolcs-Szatmár	445	384 731	80 396	1 088 088	655	137	1 853
Szolnok	348	413 747	54 124	1 503 656	895	117	3 251
Tolna	385	307 005	44 008	899 697	1 148	165	3 364
Vas	484	405 751	65 621	1 083 013	1 433	232	3 826
Veszprém	413	404 187	72 002	1 220 818	1 028	183	3 104
Zala	369	272 137	43 706	635 204	993	159	2 317
Összesen	7 675	8 067 264	1 179 153	23 525 499	1 050	153	3 062
Budapest	1 601	3 485 626	407 132	9 196 125	1 929	225	5 088
Együtt	9 276	11 552 890	1 586 285	32 721 624	1 158	159	3 280

Korszerűséget és szocialista eszmeiséget a népművelés minden területén!

Az 1962/63. művelődési évad munkájának tervezését fontos tanácskozások készítették elő. Június végén a Művelődésügyi Minisztérium Kollégiumának értekezése alapján a megyei pártbizottságok kulturális munkatársainak, a társadalmi szervezetek képviselőinek, a megyei tanácsok elnökhelyetteseinek és a megyei művelődésügyi osztályok vezetőinek országos értekezlete megtárgyalta a most lezáruló művelődési év főbb tanulságait és a következő év feladatait.

Július folyamán az állami és szakszervezeti közművelődési könyvtárhálózatok vezetői jöttek össze, hogy megvitassák a könyvtári munka elmúlt évi eredményeit és következő évi feladatait.

E tanácskozás jelentőségét emelte, hogy azon *dr. Hadnagy László* miniszterhelyettes művelődéspolitikai tájékoztatót tartott, és ismertette az új munkaév fő feladatait. A tájékoztatót nagy érdeklődéssel hallgatták a könyvtárvezetők. Az alábbiakban a miniszterhelyettes tájékoztatójából és a Művelődésügyi Minisztérium Kollégiumának az 1962/63. évre szóló közművelődési irányelveiből közlünk fontos részleteket a szélesebb könyvtáros közvélemény tájékoztatására.

Hadnagy László előadásának bevezetőjében arról beszélt, hogy milyen a politikai, gazdasági, társadalmi alap, amelyre kulturális életünk ma épül.

AZ EGYSÉGES MŰVELŐDÉSI SZEMLELET ALAPJAI

— *A párt helyes, átgondolt, őszinte politikája nyomán az építőmunkának, s a kulturális életnek is olyan atmoszférája alakult ki nálunk, amely termékennyé tette társadalmunk életét, jelentősen megnövelte az emberek aktivitását, kezdeményező készségét, egyetértést teremtett a párt és a nép közt életünk, fejlődésünk alapvető kérdéseiben, az érdekazonosság felismerése véleményazonossággá erősödött, amelyből akarat és cselekvési egység lett.*

— *Jelentős eredményekkel, sikerekkel alapoztuk meg további fejlődésünket az iparban, az elmúlt években befejeződött a mezőgazdaság szocialista átszervezése, a termelőszövetkezeti élet és termelés évről évre jobban szilárdul, fejlődik, egységes szocialista termelési viszonyok alakultak ki. A szocialista termelési viszonyok kialakulása, s ezzel a szocialista elosztási elvek fokozatos megteremtődése elindította dolgozó parasztságunkat az egységes szövetkezeti — gondolkodásában is szocialista — parasztsággá fejlődés útján. Ezzel megerősödött népi államunk legfőbb politikai alapja, a munkásosztály és a parasztság szövetsége.*

— *A parasztság mellett értelmiségünk is számottevő változáson ment keresztül. Többségét ma már munkások és parasztok gyermekei és felnőtt fejjel, munka mellett tanuló volt munkások és parasztok alkotják. A társadalom fejlődésével mindinkább összeforrnak egymással az értelmiség különböző rétegei. Ma már nem teszünk különbséget régi és új értelmiség közt. Minden értelmiségit elsősorban a társadalom javára kifejtett tevékenysége, a szocialista haza iránti hűsége alapján értékelünk. Értelmiségünk nagy lépést tett előre a szocialista értelmiséggé válás útján. Egész értelmiségünk objektíve a szocializmus ügyét szolgálja, jelentős részüik szilárdan áll a munkásosztály forradalmi világnézetének talaján és a marxizmus—leninizmus bizonyos mértékben szinte egész értelmiségünkre vonzerőt gyakorol. Szívtel-lélelkekkel veszik ki részüket iparunk fejlesztéséből, a szocialista mezőgazdaság megszilárdításából, a szocialista kultúra alkotó munkájából és terjesztéséből.*

— Társadalmunk nagyra becsüli a falusi értelmiséget, amely egyre több részt vállal a falu gondjaiból, írónk, művészeink útkeresését és őszinte törekvését arra, hogy szocialista szellemű művekkel neveljék, gyönyörködtesék népünket.

— Nyilvánvaló, hogy pártunk ez évben lezajló VIII. kongresszusa ebben a megváltozott helyzetben méri majd fel a kulturális élet teendőit is, s jelöli meg a kultúra különböző területeinek legfontosabb feladatait.

— Mindenekelőtt a helyes művelődési szemlélet kialakítására kell törekedni. Sok szó hangzik el ugyanis a helyes, az egységes népművelési szemléletről manapság az új művelődési munkaév megtervezésének időszakában. S e szemlélet helyes és következetes alkalmazása emeli a közművelődési munka határfokát, céltudatosságát, tervszerűségét.

— Abból kell kiindulnunk, hogy a tömegek művelődési igényének szervezett kielégítése mozgalom, mely kulturális igényből és az emberek önkéntes aktivitásából táplálkozik. A mozgalomnak, mint minden mozgalomnak, tartalmi célkitűzései vannak, s minden formáját és eszközét, intézményét e célkitűzések megvalósítása szolgálatába állítja. Nem a formák, hanem a tartalom, az elvi és nevelési célkitűzések az elsődlegesek, az intézményeknek, formáknak és eszközöknek feladatuk az, hogy szolgálják a tartalmi célkitűzések megvalósulását. Egy terület művelődési munkáscsapatnak, irányítóinak tehát nem ismeretterjesztésben, könyvtárban, műkedvelő mozgalomban, múzeumban kell gondolkodniuk, hanem a tartalmi célokban, amelyeket minden formának, intézménynek szolgálnia kell. Nincsenek is a népművelésben élesen elhatárolható formák: a műkedvelő mozgalom munkája ismeretterjesztés is, a szellemi vetélkedő játék is, művelődés is, az ismeretterjesztés könyvankét is, kirándulás is stb. Nem tekinthetjük éppen ezért a közművelődés különböző területeit, formáit szervezeti egymásmelletti egységben, hanem csak a tartalmi feladatok, a nevelési célok egységében. S ezt a célkitűzést a közművelődési formáknak komplexen, sokoldalúan és színesen kell szolgálnia.

— Ez az egységes művelődési szemléletnek egyik, munkánkban alapvető oldala. A másik oldala ennek az egységes népművelési aspektusnak a konkrétsága, vagyis az, hogy a tartalmi, nevelési célkitűzéseknek egységben kell jelentkezniük a terület politikai, gazdasági, társadalmi helyzetével és feladataival. Harcolni kell a népművelésben mutatkozó minden öncélúság, esetlegesség, ötletszerűség ellen, s a tervszerűség mellett a munka céltudatosságát kell — éppen a helyi feladatokra építve a mozgalmat — biztosítanunk.

Az irányelvek az év fő feladatait az alábbiak szerint határozzák meg:

A NÉPMŰVELÉSI ÉVAD FŐ FELADATAI

Az MSZMP VIII. kongresszusára való felkészülés, határozatainak ismertetése, magyarázata nagy szerepet kap a következő évad népművelési munkájában. A TIT, a múzeumok, a könyvtárak, a művelődési otthonok, a színházak, a mozik és más népművelési intézmények, szervezetek készüljenek fel, hogy ezt a feladatot sajátos eszközeikkel és minél erőteljesebben támogathassák. A kongresszus határozatainak megvalósítása érdekében — előreláthatólag az évad közepén — fogjuk konkrét teendőiket megszabni.

A soronkövetkező feladatok megkövetelik, hogy néhány főfeladatra koncentráljunk erőnket. Ennek megfelelően legfontosabb tennivalóinkat a következőkben látjuk:

1. Tovább kell fejlesztenünk a tömegek művelődésének szocialista eszmeiségét, korszerűségét.
2. Az új szocialista életforma mielőbbi megvalósítása érdekében segíteni kell a közösségi tudat, a szocialista erkölcs kialakítását, a közizlés formálását.
3. Javítanunk kell irányító munkánkat.

A művelődési munka központi célkitűzéseiről Hadnagy László a következőket mondotta:

— A szocialista társadalmi, gazdasági rend tudatos építése sürgetően követeli a dolgozók korszerű általános és szakmai műveltségének egyre magasabb szintre való emelését. Korszerűséget és szocialista eszmeiséget a népművelés minden területén!

— Ez a központi célkitűzés azt jelenti, hogy a dolgozók iskolájának nagyobb propagálása és segítése mellett a legkorszerűbb általános és szakműveltségi anyagot adjuk az ismeretterjesztő tevékenységben, az akadémiákon, a szakkörökben, a műkedvelő mozgalom önképző közösségeiben, a múzeumok által rendezett kiállításokon.

A könyvtári munkában előtérbe kerül a korszerű általános és szakmai ismereteket nyújtó könyvek, valamint a szocialista eszmeiséget tükröző mai irodalom propagálása, általában az irodalom nevelőhatásának fokozása.

Ennek a főfeladatnak a végrehajtását az irányelvek az alábbiak szerint körvonalazzák:

1. TENNIVALÓINK A TÖMEGEK MŰVELŐDÉSÉNEK SZOCIALISTA ESZMEISÉGÉÉRT, KORSZERŰSÉGÉÉRT

A szocialista társadalmi, gazdasági rend tudatos építése sürgetően követeli a dolgozók korszerű általános műveltségének egyre magasabb szintre emelését.

Ugyanebből a társadalmi szükségletből fakad — de a korszerű műveltség tartalma is megköveteli —, hogy a korábbi éveknél sokkal többet vállaljunk a modern nagyüzemi termelést sokoldalúan segítő szakmai—műszaki—gazdasági—propaganda munkából; a legjobb termelési tapasztalatok elterjesztéséből; szélesítsük és szilárdítsuk a tudományos világkép kialakítását, a termelési ismereteket megalapozó természettudományos ismeretek közlését.

Üzemekben, különösen az 5 éves tervben kiemelt népgazdasági ágakban kell ismertetni a legfejlettebb termelési eljárásokat, a munka-termelékenység emelésének, a korszerű termékek gyártásának és az önköltség csökkentésének egyéb feltételeit. Segíteni kell a reális népgazdasági szemlélet kialakítását.

A gyenge termelőszervezetek megerősítése számos termelési, üzemgazdasági, tervezési, munkaszervezési, műszaki stb. ismeret nyújtását, de nem utolsósorban számos nevelési feladat megoldását követeli.

E feladatok megoldása szükségessé teszi, hogy — valamennyi népművelési ág (intézmény), valamennyi érdekelt állami és társadalmi szervezet — egységes tervek alapján dolgozzék.

A helyi művelődési programok kidolgozásánál az adott üzem, város, község ténylegesen meglévő gazdasági, politikai, műveltségbeli problémáiból, termelési terveiből kell kiindulni.

a) A dolgozók általános műveltsége növelésének egyik útja a felnőttek iskolai rendszerű oktatásának széleskörű fejlesztése. A dolgozók magasabb általános és szakmai műveltsége emelése érdekében a következő évadban kísérletet teszünk az oktatási és népművelési formák közelítésére. A népművelés eszközeivel is lehetőséget teremtünk a dolgozók általános iskolája 8 osztályának elvégzésére.

b) Fokozatosan ki kell alakítani az új típusú közművelődési könyvtárat, amelynek — a korszerű általános műveltség fejlesztése mellett — feladata a szakmai ismeretek növelése is. Ezért a közművelődési könyvtáraknak — az olvasók általános tájékozódását és politechnikai műveltségét fejlesztő művek fokozott beszerzésén és propagálásán túlmenően — egyre inkább szakkönyvtári funkciókat is el kell látniuk. 1962/63-ban a műszaki és mezőgazdasági szakirodalom fokozottabb propagandáját kell megvalósítani.

1962-ben az olvasók számát mintegy 10—12%-kal kívánjuk emelni. Az új olvasók 60—70%-át a felnőttek köréből kell megnyerni (ennek előkészítése már az 1961/62-es tervben megtörtént). A továbbfejlődés szempontjából fontos a vezető rétegek olvasóvá nevelése. (Ipari településeken a szocialista brigádok tagjai, a munkásszállások lakói és az ifjúmunkások, falun, mezőgazdasági városokban a tsz-vezetők, brigádvezetők, gépkézeltők, a tanácsai, társadalmi és tömegszervezetek vezetői.)

A könyv és könyvtárak műveltségnevelő és nevelő hatásának fokozására elsősorban a könyvbarát-mozgalom továbbfejlesztését tűzzük ki célul:

a könyvtárak anyagi feltételeinek javításához,
az olvasók, könyvvásárlók táborának szélesítése mellett az irodalom nevelőhatásának fokozásához

kívánjuk a társadalmi szervek segítségét igénybe venni.

A József Attila olvasómozgalmat a KISZ-szel egyetértésben úgy fogjuk folytatni, hogy az kevesebb megkötöttséggel járjon, jobban alkalmazkodjék a fiatalok igényeihez.

Fokozni kell az új élet problémái iránti érdeklődést, ezért a szépirodalomban a mai magyar, szovjet, népi demokratikus és haladó nyugati szerzők művei forgalmának emelésére kell törekedni.

A könyvterjesztést szervesen be kell illeszteni a népművelési hálózat munkájába. A könyvterjesztés nem egyszerűen kereskedelmi tevékenység, hanem népművelő feladatokat teljesít. Különösen fontos a könyvtárak és a könyvterjesztés együttműködésének szervezettebbé tétele. A tanácsok művelődésügyi osztályai egyeztessék a könyv-

tári-könyvkereskedelmi szervek és a tömegszervezetek tevékenységét az olvasás propagandájában. A tanácsok végrehajtó bizottságai és az üzemek szakszervezeti bizottságai a könyvtárak beszámoltatása alkalmával vizsgálják meg az adott terület könyvterjesztési munkáját is, különös tekintettel az egyes sorozatok hatékony propagálására.

Különösen fontosnak tartjuk a falusi könyvterjesztés támogatását. A falu könyvvásárlása és könyv olvasása messze elmarad a városé mögött. A népművelési hálózat, a pedagógusok, a különböző társadalmi szervezetek egyik jelentős feladata, hogy ez a helyzet megváltozzék.

c) Meg kell szilárdítani és tovább kell fejleszteni az ismeretterjesztő akadémiák rendszerét. (Munkásakadémiák, TSZ-akadémiák.)

Ezekhez a célkitűzésekhez kapcsolódik az, amit *Hadnagy László* miniszter-helyettes a népművelési tevékenység tartalmi követelményeiről kifejtett:

— *Megnövekedett felelősségünk a tennivalók egész sorát diktálja számunkra. Ha ugyanis azt vizsgáljuk, hogy ezeket a jelentkező művelődési tömegigényeket milyen színvonalon, milyen tartalmi munkával elégítjük ki, ha azt vizsgáljuk, mennyit haladtunk a tömegeknek nyújtott műveltség-anyag szocialista eszmeiségét, korszerűségét illetően, azt kell megállapítanunk, hogy alaposan le vagyunk maradva mind a tömegek igényéhez, mind a szocializmus építésének egyre növekvő szükségleteihez, feladataihoz képest.*

— *A rendszeres művelődésben jelenleg lakosságunk mintegy 17%-a vesz részt, s ha a művelődés fehér foltjai földrajzilag egyre inkább tűnőben is vannak, minden városban, minden községben megtalálhatók a közömbös, érdektelen, öngényesség nélküli élő emberek kisebb-nagyobb fehér foltjai, csoportjai.*

— *Kulturális forradalmunk társadalmi méreteinek kiszélesedése pregnánsan mutatkozik meg a felnőttoktatásban résztvevők számának alakulásában.*

— *Az elmúlt tanévben a dolgozók általános iskoláiban 86 000, középiskoláiban pedig 112 000 felnőtt tanult. Egyetemre, illetve főiskolára 19 000 dolgozó járt munkája végzése mellett. Itt is szinte forradalmi a fejlődés. Több mint háromszorosára emelkedett az 1958/59. tanévhez viszonyítva az általános és középiskolások száma. Jellemző a kialakult helyzetre, hogy Budapesten több tanulójuk van a dolgozók középiskoláinak, mint amennyi a rendes életkorú középiskolás.*

— *A munka melletti tanulás a továbbképzés egyre általánosabb formájává fejlődik, ezért alaposan fel kell készülnünk és be kell rendezkednünk az iskolai felnőttoktatásra. Annál inkább, mert a nagyon szépen fejlődő számok ellenére megelégedésre egyáltalán nincs okunk. Egy tavalyi reprezentatív statisztikai felmérés adatai ugyanis arról tanúskodnak, hogy az országban élő 5 300 000 önkéntes keressettel rendelkező dolgozó 63%-a nem rendelkezik az általános iskola VIII. osztályával, vagy ezzel azonos iskolai végzettséggel. 1 200 000 dolgozónak pedig nincs meg az általános iskola VI. osztálya, vagy ezzel egyenértékű képzettsége. Nyilvánvaló, hogy az alpműveltség megszerzésének felnőtt korban a dolgozók iskolája mellett igen sok lehetősége van (önművelés, rádió, újság, TV, a népművelés különböző területei), mégis pedagógiai rendszerezettsége miatt a dolgozók iskolájának jelentőségét különösen kell hangsúlyoznunk, s ezért a hallgatók létszámát nagyobb mértékben kell növelnünk.*

— *Iskolatörvényünket tehát úgy tekintjük, mint kulturális forradalmunk győzelmes megvalósításának legfontosabb alapját, mint népünk holnapi arcának formálásában legfontosabb iránytűnket, mint a személyiség sokoldalú fejlődésének eszközeit.*

— *E sokoldalú fejlődés alkotó elemei: a tudományos világnézet elsajátítása és alkalmazni tudása a társadalmi gyakorlatban, a jelenkori kulturális színvonalnak megfelelő széleskörű általános műveltség, a személyiség fizikai tökéletessége, a társadalom, az ember javára végzett nagy termelékenységgel munkára való képesség.*

— *Kulturális forradalmunk alapvető területének, a közoktatásnak gyors fejlődése a politikai, társadalmi feltételeket tekintve, valamint pedagógusaink készségét és szándékát tekintve is biztosított. Úgy gondolom, felesleges hangsúlyoznom, hogy a művelődésügy minden munkásának nem lehet megtisztelőbb kötelessége, mint minden rendelkezésére álló módon és eszközzel segíteni az iskolareform sikeres, gyors megvalósítását, segíteni a kommunista embernevelés korszakos feladatát.*

— *A könyvtármunka dícséretes és általános fejlődése mellett, a közművelődési könyvtári állomány rossz összetételének kedvező változása mellett, az olvasókkal való egyéni foglalkozással, nevelésükkel könyvtárosaink zöme még adós maradt, s az eddiginél türelmetlenebbül kell újra alapvető feladatul állítanunk ezt könyvtárosaink elé!*

— *A korszerűség és a szocialista eszmeiség központi célkitűzése mellett másik nevelési célja, kiemelt feladata a művelődési munkának az új munkaévben: a közös*

ségi tudat és felelősség formálása s ezen belül az új szocialista életforma és közizlés alakítása. Céltudatosabb, átgondoltabb munkára van ebben az évben szükségünk, hogy ebben a legfontosabb — politikai, gazdasági, társadalmi életünket legjobban befolyásoló — nevelési feladatban előrehaladjunk. E nevelési célkitűzésnek — a közösségi tudat és felelősség formálásának — különös jelentősége, szerepe van a falusi művelődési munkában.

— A közösségi szellem alakításában nem kicsi a szerepe a szocialista közizlés kialakításának. Ez évben a közizlés fejlesztése érdekében a művészetek hatékonyabb propagálását különösen az irodalom és a képzőművészet vonatkozásában kívánjuk előbbre mozdítani. Itt a könyvtárakra különösen fontos és sokrétű tennivalók hárulnak.

A népművelési irányelveknek a könyvtári munka szempontjából fontos részei a továbbiakban a következőket mondják:

2. AZ ÚJ SZOCIALISTA ÉLETFORMA, A KÖZÖSSÉGI TUDAT, A SZOCIALISTA ERKÖLCS KIALAKÍTÁSA, A KÖZIZLÉS FORMÁLÁSA

A) A közösségi szellem, a közös tulajdonhoz, a közös munkához való új viszony kialakítása több évre szóló feladat. Az együtt-tanulás, művelődés, szórakozás önmagában is elősegítheti e folyamat meggyorsítását. E mellett művelődési munkánk számos adott termelési egységre támaszkodva erősítheti e közösségeket.

Az üzemekben a szocialista brigádok a termelőmunkához való viszonyt, az önművelést és nevelést minőségileg új módon valósítják meg. Az állami és tömegszervezeti kulturális nevelőmunkában is nagyobb figyelmet kell szentelni művelődésük elősegítésére, közös szórakozásaik, családi összejöveteleik stb. megszervezésére.

A szocialista brigádok példáján foglalkozunk a szocialista együttélés és erkölcs széleskörű kibontakoztatásával.

Falun még csak az első lépéseket tettük abba az irányba, hogy a nemrég még elszigetelten dolgozó emberekből egymással törődő, egymás gondja-baja iránt, de a tsz, a község, az ország sorsa iránt is érdeklődő, jó szellemű közösség formálódjék.

A közigazdasági, etikai, politikai stb. előadások útján ilyen irányú közvetlen, értelmi nevelőmunkát is kell folytatnunk, ehhez felhasználva az egyén és a közösség szocialista kapcsolatát bemutató irodalmi, művészeti alkotások érzelmekre is ható formáló erejét.

Az új ember formálásának sajátos eszköze a szülők között végzett pedagógiai ismeretterjesztés, a szülők bevonása az ifjúság szocialista közösségi nevelésének megvalósításába.

A közművelődési szervezeteknek és intézményeknek figyelmet kell fordítaniuk a differenciált pedagógiai propaganda fejlesztésére, egyéni nevelési tanácsadás megszervezésére, ahol a szülők sokrétű választ kapnak felmerülő problémáikra. A Nőtanács és a TIT segítségével biztosítani kell, hogy elsősorban a szülői munkaközösségek, de más közművelődési intézmények is megfelelő támogatást kapjanak a családi nevelést elősegítő tevékenységükhöz.

A közművelődési intézmények sokat tesznek a tanuló ifjúság iskolán kívüli foglalkoztatásáért. A közművelődési intézményekben tevékenykedő iskolás fiataloknál érvényesíteni kell a közösségi nevelés elveit. Tartsanak kapcsolatot az iskolák vezetőivel, egyeztessék nevelési elgondolásaikat.

A közösségi nevelést egyre jobban szolgálják a dolgozók — különösen az ifjúság — számára létrehozott klubokban a társas szórakozás, művelődés alkalmai.

Az ezév tavaszán megjelent útmutatók, a klubvezetők részére szervezett és a jövő évben is folytatandó tanfolyamok, számos jól működő ifjúsági és egyéb klub tapasztalatai alapot adnak arra, hogy a megyei, fővárosi tanácsok határozzák el megfelelő számú klub működtetését.

Meg kell kezdeni a városi, lakóterületi klubok létesítését is. A klubok létesítéséhez megfelelő tervdokumentációkkal is segítséget adunk. Anyagi eszközeink egy részét — még a nagyteremmel rendelkező művelődési otthonok szaporításának rovására is — a klubrendezvények megtartására alkalmas helyiségek létesítésére, berendezésére kívánjuk koncentrálni.

A szocialista életforma kialakulásának gyorsítása érdekében a jövő évadban — közös erőfeszítéssel — növelni kívánjuk az egészségügyi felvilágosító munkát. Különösen a tbc, az alkoholizmus elleni és a népszaporulat növelését célzó egészségügyi propagandát kell országszerte fokozni.

A társadalmunk legelmaradottabb rétegét alkotó cigánylakosság felemelkedésének előmozdítása érdekében a népművelő munkában törekedni kell, hogy a velük egy területen élő lakosság körében megszüntessük a faji diszkriminációs nézeteket, az előítéleteket, amelyek jelentősen gátolják társadalmi asszimilációjukat. Ezért cigány intézmények (cigányklub, cigányosztály, cigánykönyvtár stb.) létrehozását csak átmeneti, időszaki eszköznek tekintjük munkánkban.

A cigánylakosság körében népművelő munkával elő kell mozdítani a kulturált életforma iránti igényt, küzdeni kell a széles körben megtalálható babonás nézetek és szokások ellen. Körükben különös gonddal kell folytatnunk az egészségügyi felvilágosítást.

B) A közösségi tudat formálásával egy időben nagy gondot kell fordítanunk a dolgozók művészi nevelésére, a közízlés alakítására is. Elő kell segíteni, hogy egyre nagyobb számban ismerkedjenek meg a művészeti alkotásokkal, fejlődjék szépérzékük, esztétikai látásmódjuk; közelebb kerüljenek az élet szépségeihez, gazdagodjék lelki világuk, érzelmi életük.

A művészi alkotások hatását érzelem- és gondolatvilágunkra, egy-egy művészi élmény sokszor elhatározó szerepét a társadalom emberi viszonylatainak megértésében, világnézeti formálódásunkban, különösen hangsúlyoznunk kell.

A korszerű műveltség megköveteli, hogy a klasszikus haladó polgári irodalmi, művészeti alkotások mellett fokozottabban propagáljuk a szocialista eszmeiségű — magas művészi színvonalú — alkotásokat.

A művészetek hatékonyabb propagálását, a közízlés fejlesztését különösen az irodalom és a képzőművészet vonatkozásában kívánjuk a jövő évadban előbbre mozdítani.

a) Az irodalmi élet társadalmi bázisának erősítése érdekében arra kell törekedni, hogy vidéki irodalmi centrumok alakuljanak ki. Ennek érdekében a művelődési osztályok foglalkozzanak többet az írócsoportok munkájával. Tájékozódjanak az irodalmi élet és az irodalom helyzetéről, annak főbb problémáiról. Segítsék olyan körülmények kialakítását, melyek lehetővé teszik, hogy az írók helyileg is megtalálják az alkotási és munkalehetőségeket. Vonják be az írókat a helyi sajtó és népművelés munkájába. Tegyék lehetővé, hogy megismerjék az üzemek, termelőszövetkezetek életét. Ezzel is segítsék elő, hogy az írók közelebb kerüljenek napjaink valóságához.

A fővárosi írók meghívását, irodalmi estek és megbeszélések tartását, a tanulmányutakat tegyék rendszeresebbé, támogassák ezeknek az íróknak a törekvéseit, ha meg akarják ismerni a vidék életét.

Szaporítani kell az irodalmi viták, könyvismertető, író-olvasó találkozók számát és meg kell kezdeni az irodalmi műveknek a művelt munkások és parasztok közt keletkezett visszhangjának megismerését, az alkotókhöz való eljuttatását.

A könyvtárak, könyvterjesztés irodalomnépszerűsítő munkájáról már szóltunk. Most az szükséges, hogy a népművelési mozgalom más formáival és eszközeivel kapcsolódjunk a könyv olvasáshoz, tegyük annak hatását elmélyültebbé, maradandóbbá. Különösen az irodalmi színpadok és irodalmi vetélkedők segítségével kívánjuk jövőre fokozni az olvasás iránti igényt és az irodalom nevelőhatását.

Szükséges és lehetséges a rádió és különösen a televízió fokozott segítsége a szélesebb körű irodalom-propagandához...

A Z I R Á N Y Í T Á S R Ó L

a) A népművelés fejlődésének kulcskérdése, hogy mennyire sikerül társadalmi bázisának fokozása, a legszélesebb dolgozó tömegeknek, mint aktív közreműködőknek bevonása a kulturális mozgalomba.

Alapvető társadalmi bázissá kell tenni a tanácstestületeket, az ÁB-kat és a párt-szervezet irányításával dolgozó művelődési bizottságokat.

Általánossá kell tenni a könyvtárak és művelődési otthonok társadalmi vezetőségének működését, szélesebb aktív hálózatot kell bevonni az irányításba és a munkába.

Mozgalmat kell indítani az értelmiség népművelési tevékenységére. Például: a tsz-ek értelmiségi pártolótagságának megszervezése; egyes szocialista brigádok, művelődési munkájának konkrét segítése; egyetemiek, kutatóintézetek rendszeres kapcsolata egy-egy üzemmel, tsz-szel; az elszármazott értelmiségiek szervezett hazalátogatása stb.

Számítani kell a pedagógusok többségére és a falun, az üzemekben dolgozó más értelmiségiekre, elsősorban mint saját szakterületük ismeretterjesztőire, de mint a népművelési munka irányítóira és szervezőire is.

A dolgozók művelődésének segítése olyan társadalmi feladat, melynek érdekében a különböző szakmájú értelmiségiek együttes részvételére van szükség. Ebben a tervszerű, közös munkában megtalálhatja tennivalóját valamennyi értelmiségi.

Az Ifjúsági Kulturális Szemle, a könyvbarát-mozgalom és számos más, nagyobb kulturális akciónk bebizonyította, hogy csak a tömegszervezetek és mozgalmak összefogásával tudunk nagy tömegekhez, a lakosság különböző rétegeihez eljutni. A népművelési intézmények mindennapi munkájában jobban támaszkodjanak a tömegszervezetek, mozgalmak erejére mind a művelődési programok, tematikák összeállításában, mind azok megvalósításában, a közönség mozgósításában.

b) Emelni kell a népművelésben dolgozó káderek eszmei, szakmai színvonalát.

A kádermunkában a népművelők képzésének, továbbképzésének biztosítására és a káderek stabilizálására kell a főfigyelmet irányítani, hogy az egyben növelje a hivatástudatot.

Meg kell kezdeni az 5 éves terv során beállításra kerülő 600 függetlenített népművelő és könyvtáros kiválasztását és kiképzését.

Ki kell adni a népművelők és könyvtárosok képeztését szabályozó rendeletet. Meg kell indítani két Felsőfokú Tanítóképző Intézet népművelő és könyvtáros tagozatát.

Ezekkel a célkitűzésekkel kapcsolatban *Hadnagy László* a következőket hangsúlyozta:

— *Magunk közt nyugodtan megállapíthatjuk, hogy nincs itt minden rendben. Hivatásos és társadalmi népművelőink egy része nem rendelkezik a megfelelő szak-tudással, általában kevés dolgozóink pszichológiai, felnőtt pedagógiai ismerete, sokan rövidebb-hosszabb tanfolyamokon kívül másutt nem szereztek maguknak szilárd, jó munkamódszerré alakuló szakmai tudást. A művelődési mozgalom követelményei, igénye irányítóival, munkatársaival szemben nagyobbak, a mozgalom színvonala előbbre jár, mint dolgozóink egy — nem is jelentéktelen részének — felkészültsége; nem általános az önképzés, a szakmai ismeretek állandó gyarapításának igénye az egy-egy szakterületen dolgozók nem ismerik a művelődéspolitikai általános kérdéseit, ezért nem egyszer csak jelszó marad az egységes művelődési szemlélet is.*

Az irányelvek a továbbiakban a művelődés irányításának feladatait jelölik ki:

c) Irányító munkánkban ez évben a járási tanácsok felügyeleti munkáját, a járási intézmények megszilárdítását, együttműködését tekintjük főfeladatunknak.

Tapasztalatcserékkel, beszámoltatásokkal, elemző vizsgálatokkal kell segítenünk a járási irányító és módszertani munkát.

A megyei művelődésügyi osztályok — a népművelési tanácsadók bevonásával — elemezzék a népművelés egyes területeit, a munka színvonalának, céltudatosságának, hatékonyságának növelése, a kiadott módszertani útmutatók alapján a legjobb módszerek meghonosítása és elterjesztése érdekében.

A művelődésügyi osztályok — a művelődési bizottságok útján — gondoskodjanak arról, hogy a községekben szeptember 15-ig elkészüljenek és a tanácsüléseken jóváhagyásra kerüljenek az 1962/63. évi egységes népművelési tervek.

Hadnagy László miniszterhelyettes a művelődési mozgalom társadalmi bázisának megteremtését állította előtérbe, tájékoztatójának befejezésében pedig a következőkben utalt a művelődési munkások felelősségére:

— *A mozgalom hatékonyságának további növelésére másik feladatunk munkánk társadalmi bázisainak további bővítése, a dolgozók újabb tömegeinek bevonása a kulturális munka aktív szervezésébe, irányításába. Ezért a különféle intézmények, formák munkájának szélesítésére szorgalmazzuk a helyi társadalmi bizottságok szervezését és rendszeres működtetését. Közművelődési intézményeink mindennapi munkájukban jobban támaszkodjanak a tömegszervezetek, mozgalmak, társadalmi bizottságok erejére és aktivitására. Ennek érdekében fokozottabban neveljük is ezeket az aktív-csoportokat a munkára.*

— *Hazánk gazdasági, politikai fejlődése, társadalmunk életében, szerkezetében és gondolkodásában végbement változások, a kulturális igények növekedése, művelődéspolitikánk eddigi eredményei azt igazolják, hogy kulturális forradalmunk meggyorsulásának, fellendülésének időszakában vagyunk, amikor felelősségünk és feladataink is megnövekednek.*

— *A művelődés minden munkása ennek a felelősségnek átélésével kell, hogy a kulturális-nevelő munka hétköznapi tetteivel szolgálja népünk szocialista tudatának*

formálását, mely hivatástudattal dolgozzék kultúrpolitikai célkitűzéseink megvalósításán saját örömeire, népünk és népünk jövője hasznára.

*

A könyvtárvezetők a mély benyomást keltő tájékoztatás után kifejtették véleményüket a könyvtári munka 1961/62. évének értékeléséről, és javaslatokkal egészítették ki az 1962/63. év könyvtári feladatainak meghatározását, amelyet a Minisztérium Könyvtárosztálya a művelődési irányelvek alapján készített. „A könyvtári munka 1961/62. évi eredményei, az 1962/63. év feladatai” c. irányelveket lapunk mellékletként teljes terjedelemben közli.

A MŰVELŐDÉSÜGYI MINISZTER 148/1962. (M. K. 15.) M. M. SZÁMÚ
utatisása

A KÖZKÖNYVTÁRI MUNKAKÖRÖK KÉPESÍTÉSHEZ KÖTÉSÉRŐL ÉS A KÖNYVTÁROS SZAKOKTATÁSRÓL

Az 1018/1956. (III. 9.) Mt. h. számú határozat 34. pontjában foglalt felhatalmazás alapján a pénzügyminiszterrel, valamint a közkönyvtárak főfelügyeleti hatóságaival és a Szakszervezetek Országos Tanácsával egyetértésben az alábbiakat rendelem el:

1. §.

(1) A közkönyvtárakban (1956. évi 5. számú tvr. 1. §. (3) bek.) könyvtárosi munkakörben olyan személy alkalmazható, aki megfelelő iskolai végzettséggel és könyvtárosi szakképesítéssel rendelkezik.

(2) Könyvtárosi munkakörben napi teljes munkaidőben foglalkoztatott dolgozóknak felső-, illetőleg középfokú könyvtárosi szakképesítéssel kell rendelkezniük, míg az átlagos napi 8 óránál kevesebb munkaidőben foglalkoztatott dolgozóknak alacsonyabb könyvtárosi képesítést kell szerezniük.

(3) Az utasítás hatálybalépése után történő alkalmazás esetén a megfelelő iskolai végzettségű, de az előírt szakképesítéssel nem rendelkező munkavállalókat az alkalmazási okiratban — felmentés hiányában (4. § (2) bek.) — kötelezni kell a szükséges szakképesítésnek legfeljebb 5 éven belüli megszerzésére.

2. §.

(1) Felsőfokú könyvtárosi szakképesítés:

a) egyetemi, illetőleg pedagógiai főiskolai könyvtárszakon szerzett oklevél;

b) nem könyvtárszakon szerzett egyetemi, illetőleg főiskolai oklevél, felsőfokú könyvtárosképző szaktanfolyam elvégzését tanúsító vizgabizonyítvánnyal együtt;

c) nem könyvtárszakon szerzett egyetemi, illetőleg főiskolai oklevél, az Országos Széchényi Könyvtár felsőfokú 2 éves kiegészítő tanfolyamának elvégzését tanúsító bizonyítvánnyal együtt.

(2) Középfokú könyvtárosi szakképesítés: a középiskolai végzettséget, valamint a középfokú könyvtárosképző szaktanfolyam elvégzését tanúsító bizonyítvány.

(3) Alapfokú könyvtárosi képesítés: megfelelő általános műveltség, valamint az alapfokú könyvtárosi vizsgáról kiállított bizonyítvány.

3. §.

Az utasítás hatálybalépésekor közkönyvtárban könyvtárosi munkakörben már alkalmazásban álló dolgozók közül

a) felsőfokú könyvtárosi szakképesítésűnek kell tekinteni azt is, aki nem könyvtárszakon szerzett egyetemi, illetőleg főiskolai oklevéllel rendelkezik, ha legalább 5 éves könyvtárosi gyakorlata van;

b) középfokú könyvtárosi szakképesítésűnek kell tekinteni azt is, aki elvégezte a Népművelési Minisztérium 5 hónapos könyvtárosképző iskoláját, vagy 1958. január 1. után középfokú könyvtáros tanfolyamot, illetőleg könyvtárosképző szaktanfolyamot végzett;

c) középfokú könyvtárosi szakképesítésűnek minősül az is, aki elvégezte az Országos Műszaki Könyvtárnak a függetlenített vállalati műszaki könyvtárosok részére rendezett 4 hónapos tanfolyamát, s a középfokú könyvtárosképző szaktanfolyam anyagából kiegészítő vizsgát tett.

4. §.

(1) Az előírt iskolai végzettséggel, illetőleg könyvtárosi szakképesítéssel nem rendelkező és az utasítás hatálybalépése-

kor már alkalmazásban álló közkönyvtári dolgozóknak — a 3. §-ban említettek kivételével — a szükséges iskolai végzettséget, illetőleg szakképesítést 1971. december 31-ig kell megszerezniök.

(2) A könyvtárosi szakképesítés követelménye alól — a művelődésügyi miniszter meghallgatásával — a közkönyvtár főfelügyeleti szervének vezetője, tanácsi könyvtárak esetében a megyei, megyei jogú városi (fővárosi) tanács vb. művelődésügyi (népművelési) osztálya vezetőjének javaslatára a megyei, megyei jogú városi, Budapesten a Fővárosi Tanács végrehajtó bizottságának elnöke kivételesen felmentést adhat. Elsősorban felmenthető a szakképesítés megszerzése alól az utasítás hatálybalépésekor már alkalmazásban álló, 40. életévüket betöltött dolgozók.

(3) Az utasítás hatálybalépésekor már alkalmazásban álló

a) legalább 5 éves könyvtári gyakorlattal rendelkező közkönyvtári dolgozókat az iskolai végzettség megszerzésének kötelezettsége alól a művelődésügyi miniszter — a fenntartó szerv javaslatára — kivételesen felmentheti;

b) 40. életévüket betöltött és megfelelő iskolai végzettséggel nem rendelkező közkönyvtári dolgozókat az iskolai végzettség megszerzésére nem kell kötelezni.

5. §.

(1) A 2. § (1) bekezdésének b) pontjában megjelölt felsőfokú könyvtárosképző szaktanfolyam az Eötvös Loránd Tudományegyetem Könyvtártudományi Tanszékének irányítása alatt működik.

(2) A szaktanfolyam egy-egy speciális könyvtári munkaterület ismeretének levelező úton történő elsajátítását teszi lehetővé. A szaktanfolyam időtartama 1 év, elvégzése után a hallgatók vizsgát tesznek. A vizsga sikeres letételéről a Tanszék bizonyítványt állít ki.

(3) A szaktanfolyamra azok a nem könyvtárszakon szerzett egyetemi, illetőleg főiskolai oklevéllel rendelkező közkönyvtári dolgozók vehetők fel, akik a jelentkezés alkalmával már legalább 2 éve dolgoznak könyvtárban és munkakörük ellátásához specializált szakismertekre (dokumentáció, bibliográfia, osztályozás stb.) van szükségük.

(4) A szaktanfolyam hallgatóinak tandíjat és vizsgadíjat kell fizetniök.

6. §.

(1) A 2. § (2) bekezdésében megjelölt középfokú könyvtárosképző szaktanfolyamok a kijelölt könyvtárakban esti és levelező tagozattal szervezhetők.

(2) A szaktanfolyamok hallgatóinak tandíjat és vizsgadíjat kell fizetniök.

7. §.

(1) A 2. § (3) bekezdésében megjelölt alapfokú könyvtárosi vizsgára való előkészítést a könyvtárosok továbbképzése keretében kell megoldani.

(2) A vizsgák lebonyolítása a hálózati központok feladata.

8. §.

(1) A részletes képesítési előírásokat a közkönyvtárak felügyeleti szerveivel egyetértésben külön rendelkezéssel állapítom meg.

(2) A középfokú és felsőfokú könyvtárosképző szaktanfolyamok szervezetről, tanulmányi rendjéről, a hallgatók által fizetendő tandíj és vizsgadíj mértékéről, a szükséges jegyzetek térítési díjáról, a tanfolyami előadók és vizsgáztatók díjazásáról a pénzügyminiszterrel együttesen intézkedem. Ugyancsak külön intézkedéssel állapítom meg az alapfokú könyvtárosi vizsgák rendjét és tematikáját.

9. §.

(1) Az utasítás végrehajtása a könyvtárosokat foglalkoztató intézmények költségvetésében beralapemeléssel nem járhat. A felső- és középfokú könyvtárosképző szaktanfolyam tandíját és vizsgadíját úgy kell megállapítani, hogy az a vizsgákkal, illetőleg konferenciákkal kapcsolatos utazási költségektől eltekintve az összes oktatási kiadást fedezze.

(2) A könyvtárosképző szaktanfolyamok levelező hallgatóinak a konferenciákon és a vizsgákon való részvétele miatt előálló útiköltségnek a munkáltató által havi 1600 Ft jövedelemhatárig teljes, 1600 Ft-tól 2200 Ft-ig terjedő jövedelem esetén — amennyiben a hallgató feláru vasúti kedvezmény igénybevételére nem jogosult — 50%-os megtérítése a hallgatót megilleti, feltéve, hogy az utazási távolság az 50 km-t meghaladja.

10. §.

Ez az utasítás a közzététel napján lép hatályba. Egyidejűleg a függetlenített vállalati műszaki könyvtárosok képzéséről szóló 11—1—18/1954. (Np. K. 10.) Np. M. és a könyvtárosi munkakör képzéséhez kötéséről és a könyvtárosok továbbképzéséről szóló 11—2—18/1954. (Np. K. 15—16.) Np. M. számú utasítások hatályukat veszítik.

*Dr. Hadnagy László s. k.,
miniszterhelyettes*

Egy községi könyvtár 1962-ben

A másfélezres lélekszámú *Kövágóórs* a Balaton felvidékén, a Bulcsu vezér apjáról elnevezett Káli medencében fekszik. Ez a medence a honfoglaló nemzetség központi települési helye volt. A régi időben hét Kál nevű lakott hely sorakozott egymás mellett, Kövágóórsnek is Őrskál volt a neve, jelezve, hogy a medence balatoni bejáratát őrzi. Később — a határában elterülő hatalmas kőmezők kitermelése idején — Kövágóórsre változtatták nevét.

A község kistáji központ volt, s ezt a szerepét sokáig megőrizte. Rövid ideig a zalai alispánok székhelye, a reformkorban kisgimnáziuma működik. A Balaton első megéneklője, Berzsenyi barátja, Kis János is papskodott itt. A kapitalizmus korában kiesett a fejlődésből, vasút, főutak elkerülték, szőléjét kiölte a filoxéra, pompás kismemesi műemlék-kúriái omladozni kezdtek.

A szocializmus korában azonban újra fellendült élete. Ami eddig történt, arra mutat, hogy a község tudatosan vállalja és betölti a kistáji gazdasági és művelődési központ szerepét.

A termelőszövetkezet

Minden fejlődésnek a gazdasági meg­alapozottság a feltétele. Kövágóórsön a *Béke Mezőgazdasági Termelőszövetke­zetre*, mint gazdasági egységre épül a község fejlődése. A Békéhez csatlakozott *Révfülöp* és *Kékkút* dolgozó parasztsága is, sőt ezen felül a szövetkezet húsz kör­nyező község bemutató üzeme, s elvál­lalta a járás egyik leggyengébb szövetke­zetének, a zalahápinak pártfoglalását is. *Zalahápon* 15 Ft volt tavaly a munkaegysé­g értéke, Kövágóórs azonban vállalta, hogy segítségével 1962-ben 30, jövőre pe­dig 50 Ft lesz.

Hadd érzékeltessük néhány adattal a Béke TSZ-ben elért eredményeket. A gazdaság minden holdja után 154 kg húst adtak tavaly a népgazdaságnak. Az idei év első négy hónapjában értékesítettek 21 000 baromfit, melynek darabján 10 Ft tiszta haszna maradt a szövetkezetnek. Am a baromfitelepen még 3500 pulyka is nevelődik.

Ebben a szövetkezetben már nincs munkaegység számolás. Közvetlenül pénzben számolnak el minden munkát, az idei munkaegység-érték 55 Ft. A tagok minden hónap tizedik napjáig megkapják a teljesített munkára járó előleget. Májusban például, mikor kint jártunk, tel-

jesen ki volt már fizetve január hónap és háromnegyed részben az első negyedév.

A tagok nincsenek bizonytalanságban a jövedelem felől, és a számítottnál rendszerint többet kapnak. Aki jól dolgozik, indokolt esetben nagyobb összegű előleget is kaphat, rendszeres például a ház­építési kölcsön nyújtása. A három leg­eredményesebb termelési ágban, az állat­tenyésztésben, a szőlő és gyümölcsster­mesztésben, valamint a növénytermesztés­ben 2—2 nagy összegű prémiumot tűztek ki a termelési terveket legjobban telje­sitő brigádoknak. A szőlészeti brigádok pl. 45 000 Ft célprémiumért versenyeznek.

A szövetkezet tagjainak helyzete olyan biztonságos; *mintha az iparban dolgozná­nak*. Eppen ezért teljesen kifogástalan a munkához való viszony. A szövetkezet — nem a tagok járandóságának rovására, hanem céltudatos gazdálkodás révén — 120 ezer forintos támogatást tudott for­ditani a kulturális és jóléti alapból mű­velődésre és szórakozásra. A tagok cso­portos utazást tettek a Szovjetunióban, Lengyelországban, Csehszlovákiában, az elnök Franciaországban járt, az iskolások pedig segélyt kaptak honismereti utazá­saikhoz.

Kövágóórsön jártunkban az iskolában kerestük a művelődési otthon igazgatóját. Ott azonban nemcsak vele találkoztunk, hanem *Handó László* párttitkárral is, aki éppen oktatási kérdésekről tárgyalt az iskola igazgatójával. A tsz gazdálkodása­nak előbbi képét a párttitkár vázolta fel nekünk. Míg beszélgettünk, megérkezett a termelőszövetkezet elnöke, *Sebestyén Gyula* is. Milyen nagyszerű, hogy a falu két legfontosabb politikai és gazdasági vezetőjével az iskolában lehet találkozni, pedagógusok, művelődési munkások kö­rében!

Sebestyén Gyula termelőszövetkezeti elnök, aki az *idén Kossuth-díjat* kapott, idevaló a faluba, iparos volt. Mi lehet sikerének titka, hiszen az emberek álta­lán minden faluban egyformák, itt sem voltak jobbak, vagy rosszabbak, mint másutt? Azt mondja erre egy egyszerű szövetkezeti tag: a mi elnökünk kitűnően ért a gazdálkodáshoz, a kereskedelemhez és az emberekhez. Ezért nincs egyedül.

Nekünk, művelődési munkásoknak fő­ként az emberekkel való kapcsolata ta­nulságos, ebből is elsősorban az, hogy kitűnően választja meg munkatársait, s tudja, kitől mit várhat. Például milyen jellemző rá, hogy nagy rokonsága van a községben, de egyik rokona sincs vezető beosztásban. Megköveteli és ellenőrzi,

hogy minden rokona példásan végezze a maga munkáját.

Az elnökre nagyon jellemző az is, hogy mennyire ismeri a művelődés jelentőségét a közösségi életben. Erről hadd mondja el helyettünk ő, hogyan látja a művelődés szerepét, feladatait a község és a termelészövetkezet életében:

— A termelészövetkezeti mozgalom szervezése során mi a falusi parasztságnak szebb, könnyebb és kulturáltabb életet ígértünk. Ahogy a tudomány és a technika halad, éppen úgy növekszenek az igények, és ennek következtében a mezőgazdasági termeléssel szemben támasztott követelések is. Ami tegnap elég volt a lakosság igényeinek kielégítésére, az ma már nem elegendő.

— A mezőgazdasági termelési versenytől csak azok a termelészövetkezetek kerülhetnek ki győztesen, amelyeket alapos felkészültséggel, tudással és tapasztalattal rendelkező emberek vezetnek. Azoknak a parasztoknak, akik azelőtt sohasem gondolhattak vezető szerepre, most kell tanulniuk, művelődniük, önmagukat képezniük. Ehhez a jó szakkönyvek igen nagy segítséget adnak.

A művelődési otthon

— Termelészövetkezetünk a falusi parasztság felemelkedése érdekében — nem kis áldozat vállalásával — átvette a művelődési otthont, és élére agilis, fáradhatatlan pedagógust állított. Művelődési otthonunkban a falu lakossága részére rendszeres foglalkoztatást teremtettünk, váltakozva hol a fiatalságnak, hol az öregeknek, hol az asszonyoknak, hol meg a férfiaknak. Ismeretterjesztő előadásokkal végzünk felvilágosító munkát a parasztság körében. A felnőttek tanulásához is megteremtettük a tárgyi előfeltételeket. Műkedvelő csoportunkkal művészi színvonalon álló zenei, irodalmi rendezvényeket tudunk bemutatni. Saját zenekart szerveztünk, de a sportban sem maradtunk le. Röplabda csapatunk is van. És minden alkalmat megragadunk, hogy a könyv szeretetét elmélyítsük, a könyvet népszerűsítsük. Sok tagunkkal sikerült már megértetnünk, hogy a tudás hatalom, és a tudás megszerzésének egyik leghatásosabb eszköze a könyv.

— Jelenleg 275 olvasója van a könyvtárnak. Ebből 92 fő tsz-paraszt. Az összes olvasók 60%-a felnőtt. 1962-ben már 3373 kötet könyvet kölcsönzött az új könyvtáros, Varga Dezső, akinek lelkes segítőtársa felesége is.

— Nevelőmunkánk termelészövetkezetünk eredményeiben is megmutatkozik. A fiatalság a könnyelmű italozás helyett a sportban, zenében, olvasásban találja

Dömötör József iskolaigazgató,
Sebestyén Gyula tsz-elnök és Handó László
párttitkár az iskola udvarán

meg szórakozását. A könyvtár és klub közös helyisége alkalmas olvasószoba, ahol a falu dolgozói az újságokat, folyóiratokat nap mint nap olvashatják.

— Vázlatosan ismertettem kulturális ténykedéseinket és igyekezetünket. Mindehhez az segített hozzá, hogy alapszabályszerűen gazdálkodunk, amelyek során nemcsak a gazdaság zavartalan üzemeltetéséhez szükséges alapokat teremtjük meg, hanem a kulturális alapot is, amely arra hivatott, hogy az ember becsületes munkája utáni szórakozáshoz, művelődéshez lehetőséget teremtsen.

— 1962-ben könyvtárunk fejlesztésére 10 000 Ft-ot kívánunk fordítani. Ezzel azt szeretnénk elérni, hogy könyvtárunk minden igényt kielégíthessen, és olvasóinknak a könyvtár és a klubhelyiség második otthona legyen.

(A kövágóörsi kezdeményezéssel kapcsolatban megjegyezzük, hogy a Béke Termelészövetkezet példájára a járásban 12 termelészövetkezet összesen 6090 Ft támogatást ajánlott fel a könyvtáraknak. Az átlag ugyan a kis községekben csak 500 Ft, de már ez is jó segítség.)

Amikor a termelészövetkezet a művelődési otthont átvette, valamennyi zárat újra kellett zsírozni, mert csikorogtak a rozsdától.

— Azt gondoltam, — mondja Veres Jenő művelődési otthon igazgató —, hogy ha versenyre akarunk kelni a kocsmával, akkor többször és tovább kell nyitva tartanunk, mint az. A lefüggönyözött művelődési otthon nem vonzza az embereket. Mikor első havi tervemet összeállítottam, azt gondolták, éves terv. Nem hitték, hogy egy hónap alatt ilyen sokat lehet megvalósítani.

— A művelődési munkásnak mindig, mindenütt ott kell lennie. Nem elég csupán nagy terveket alkotnia. A mi községünkben azért lehet dolgozni, mert a vezetők, s nyomukban a beosztottak sem csak a saját munkájukkal törődnek. *Itt senki nem húzza ki magát a munka alól, és nem mondja, hogy ez nem az én hatásköröm.* A termelőszövetkezet vezetőjéről soha nem hallottam, hogy a művelődés nem az ő ügye. A községi tanács nem mondja, hogy a művelődési otthon a tsz-é, végezze az a munkát. A művelődési otthon vezetőjének eszébe sem jut, hogy a könyvtár munkájáért nem ő felelős. Természetesen a könyvtáros sem mondja, hogy az ismeretterjesztés nem az ő dolga.

— Két egymásba kapcsolódó fogaskepek akkor győzi le legkönnyebben az ellenállást, ha minél nagyobb felületen érintkezik. Ezt a szabályt érvényesítettük a művelődési otthon és a könyvtár munkájában.

— A művelődési otthonat a télen naponta fűtöttük. Igaz, elfogyott vagy 40 mázsa szén, de megérte, hisz 14 tsz akadémiai, 14 nőakadémiai, 15 egyéb TIT-előadást, 35 klubfoglalkozást, 71 gyermekfoglalkozást tartottunk, és egésznapos kirándulást szerveztünk Keszthelyre, a tangazdaságba. Augusztus 20-án pedig falunapot tartunk, helyi terménykiállítást rendezünk.

A könyvtáros így jellemezte a művelődési otthon igazgatót:

— Ha valakinek vágott fára lenne szüksége, mire eszébe jut, hogy kéne, Veres Jenő már fel is vágta.

Az igazgató valóban irányítója a könyvtárnak is. Ráadásul ott van minden kölcsönzésen. Az ő ötlete volt, hogy a könyvtár helyezzen el letéteket a külterületeken, Kékkúton (pedig ott van tanács és könyvtár is), Salföldön, Pálkövén és Ecséren. Az első könyvcsomagokat maga Veres Jenő vitte ki. Azóta is minden hó első hetében új szállítmányt kapnak a könyvállomások megbízottai.

A könyvtár

A könyvtár a járás mintakönyvtára. 1961. végén 1126 kötet könyve, 357 olvasója (a lakosság 22,8%-a) és 3125 kötet

évi könyvforgalma volt. Az olvasási átlag 8,7 könyv. (Ez kevés!) 1962-re 1880 kötet állományt, 377 olvasót és 6786 kötet forgalmat terveznek. A könyvellátás tehát túlhaladja az egy lakos — egy könyv szintet. Az olvasási átlagot pedig meg fogják duplázni.

A könyvtár fenntartója, a termelőszövetkezet 10 000 Ft-ot irányzott elő a szükségletekre. De a község is előirányozta költségvetésében a megfelelő összeget, a könyvbeszerzési hitelt és a könyvtáros tiszteletdíját, mely utóbbihoz a tsz 100 Ft-ot ad havonta. Újságokra 300 Ft-ot, a berendezés pótlására 1500 Ft-ot szánnak. Az összesen 20 000 Ft-nyi költségvetésből 12 000 Ft-ot a Könyvtárellátónál kötötték le könyvbeszerzésre. Ez szép fejlődés, mert tavaly csupán 1643 Ft-ot költöttek könyvekre. De a tsz a könyvhéten újabb 1500 Ft-ot adott terven felül állománygyarapításra, és az elnök bejelentette, hogy a-könyvtáros havi 100 forintjából is vegyenek könyveket, más forrásból biztosítják majd a tiszteletdíjat.

A könyvtár egyik leg gondosabban megszervezett tevékenysége a könyvbeszerzés, amelyet *munkaközösségi* alapra helyeztek. A Könyvtárellátó tájékoztató jegyzékeit kölcsönzési napokon közzemlére teszik ki a könyvtárban. Mindenki megjelölheti, hogy melyik könyvet kívánja olvasni. Amelyiknél a legtöbb jel van, azt előnyben részesítik a rendeléskor. A négytagú beszerzési bizottság a művelődési otthon igazgatóból, a tanácsitkárból, a tsz főkönyvelőjéből (szintén pedagógus) és a könyvtárosból áll. Ők összegezik az olvasók kívánságait, érvé-

Veres Jenő művelődési otthon igazgató, Varga Dezső könyvtáros és felesége a könyvbeszerzésről tanácskoznak

nyesítik a művelődési szempontokat és veszik számba a község meg a termelőszövetkezet sajátos igényeit. Az olvasók véleményének kutatására kívánságfüzet is áll rendelkezésükre.

— Nagyszerű dolog a Könyvtárellátó útján történő könyvbeszerezés — mondja a tanácsstítkár. — Így valóban az egész mai könyvtermésből választhatjuk ki a községünkben legszükségesebbeket. Csak az a kár, hogy az év elején akadozott a könyvellátás, késve érkeztek a megrendelt könyvek. Emiatt az olvasók néha türelmetlenkedtek.

Kövágóörsön külön „szertartással” vesznek használatba az új könyveket: mivel 1200 kötet között eltűnne 30 új könyv, az új könyveket az első héten nem lehet kölcsönözni, hanem az újdonságok kiállításán teszik közzemlére, hogy minden kölcsönző nézegethesse, forgothassa őket. A kiállítás mellett a művelődési otthon igazgató nyújt tájékoztatást az érdeklődőknek, feljegyzi, hogy ki melyik könyvet szeretné olvasni. Minden hónap első keddjén pedig előadásban ismertetik az új könyveket. Ez az eljárás egyik jól bevált formája a könyvpropagandának.

A könyvtár állománya már 1479 kötetre szaporodott. Egy-egy átlagos kölcsönzési napon 40—50 olvasó 100—120 könyvet visz ki. Minden kölcsönzést feljegyeznek a személyi lapra, hogy lássák az olvasók fejlődését. A könyvhét kezdetén és végén is szép kiállítást rendeztek. Az elsőnek a látogatási könyvét 142, a másodikét 166 személy írta alá. A propaganda eredménye, hogy 29 új olvasó iratkozott be a könyvtárba a könyvhét alatt. Mivel az idősebbek részéről többször hangzott el a megjegyzés, hogy nem látják jól a kiállított könyveket, a faluból a felesleges szemüvegeket is összegyűjtötték. A rászorulókat rendelkezésére hat tartalék-szemüveg állt. Egyszerű és kitűnő példája ez a figyelmességnek.

A könyvhéten a fiatalok számára szellemi öttusát is rendeztek. Nagy volt a versengés, amely 120 résztvevő előtt zajlott le. A fiatalok többek között ilyen kérdéseket kaptak: Melyik íróról van utca elnevezve Kövágóörsön, és milyen műveik vannak meg a könyvtárban? Sorolj fel öt folyóiratot, amely jár a könyvtárba és mondd el, mit olvastál belőlük? Hány könyve van a községi könyvtárnak? Mikor van könyvtári óra? Milyen munkája van a könyvtáros bácsinak, mikor kiadja a könyveket? Mi a teendő, ha elvesz a könyv?

Nyilvánvaló, hogy a legjobb feleleteket a legjobb olvasók tudták adni.

— A gyerekeket úgy kezeljük, mint a felnőtteket, — mondja a könyvtáros. — A 6—7. osztályosok már határozott kíván-

*Kis Margit postal kézbestő,
a könyvtár egyik legjobb olvasója*

sággal jönnek a könyvtárba. A nyúlteenyészto gyerekeknek például szakkönyveket kellett beszereznünk.

A könyvtár színtere a régi és új életfelfogás küzdelmének.

— Apám olvas, de ne írják be a nevét — mondja az egyik kislány. Az ő családjukban az apa még szegyennek, a fiatal-ság hőbortjának tartja az olvasást, amely nem méltó komoly emberhez. Lassan azonban változik a közvélemény, és nemsokára majd az lesz a szegyen, ha valaki nem olvas.

A könyvheti kiállítás alkalmával először jött el a könyvtárba egy idősebb néni. Nézegetett, figyelt, igyekezett észrevétlen maradni. Mikor a könyvtáros felesége észrevette, és kedveskedve tájékoztatni akarta, egyszerre védekező-tamadó álláspontot foglalt el. Kérte tőle, hogy írja alá a vendégkönyvet.

— Nem írok alá semmit, különben sem szoktam én ilyen helyre jární. — Elmenőben pedig megjegyezte az olvasgató fiatalokra:

— Ezekből lesznek a dologtalanok, mert máris milyen jól tudnak ülni a fotelokban!

Az ő szemléletében az olvasás és a fotel fogalma még az úri semmittevéssel

van összekapcsolva. A fiatalokéban már a szaktudással, a műveltséggel, a munka utáni megérdemelt pihenéssel.

Akadtt viszont olyan néni is, aki könyvnyekre fakadt a meghatottságtól, mikor először járván a könyvtárban, leültették és könyvet adtak kezébe.

A könyvtáros

A mostani könyvtáros, *Varga Dezső* nem egészen egy éve vette át a könyvtárat Jámбор Lajos ny. pedagógustól, aki szintén derék munkát végzett. Varga Dezső már nem fiatal ember, gyermekeit felnevelte, kibocsátotta az életbe, kettesben maradt feleségével, amikor új és nagyobb családot vállalt: a könyvtár népes olvasótáborát.

Vajon hogyan lett könyvtáros a szobafestőből, aki iparosként negyvened magával tagja a termelőszövetkezetnek, ott társaival együtt jól érzi magát, elégedett, megtalálja anyagi számításait, s ráadásul még társadalmi munkája is bőven van: hisz párttag, tanácstag, községi népröntitkár? Úgy, hogy egész életében „könyves ember” volt, az olvasást a mások segítségét mindig szerette, a közéleti szolgálatot pedig kötelességnek tartotta. Érdeemes áttekinteni Varga Dezsőnek a községi könyvtárosságig vezető útját.

A szomszédos Káptalantótiba való. Hat elemi elvégzése után tanulni szeretett volna, de nem tehette, így ipari szakmát tanult. 18 éves korára már népes család fenntartásáról kellett gondoskodnia. De az olvasást soha nem hagyta abba. Mindig vett könyveket, amelyeket nyaranta elcserélt a faluba hazatérő diákok iskolai könyveivel. Szünidőben a diákok az ő könyveit olvasták, ő meg a diákok tan-könyveit tanulmányozta. Soha nem ivott, nem dohányzott, csak az olvasás volt a szenvedélye. Mint iparos, minden szak-könyvet ismert, mely munkájával kapcsolatban volt, a legfontosabbakat meg is vásárolta. Fiatal korában a téli estéket, éjszakákat a tűzhely fényénél olvasta végig. Feleségét, gyermekeit is olvasásra szoktatta. Az olvasás hatására azonban nem ábrándozó széplélek lett, hanem erősen gyakorlati érzékű, széleskörűen tájékozott, ezermester hajlandóságú ember. Elsősorban az ismeretterjesztő műveket ismeri, felesége viszont a szépirodalmat. Bennük a *könyvtár tulajdonképpen két munkaerőt kapott*: ugyanis férj és feleség minden munkát közösen végez, így kettőzve meg a tevékenység eredményét.

Ahogy Varga Dezső átvette a könyvtárat, azonnal áttért a kartonos kölcsönzésre. Hetekig dolgozott feleségével együtt a kölcsönző kártyák megírásán, a könyvek szerelésén és egyúttal a cédula-

katalógus elkészítésén is. Mivel sok könyvtári könyv volt kinn a családoknál, végigjártak 40—50 házat, személyesen szedték össze a könyvtár könyveit, végül csupán két írásbeli felszólítást kellett kiküldenie a tanácsnak.

A hivatalos kölcsönzési idő heti 2×2 óra. De hiába kezdődik négy órakor a könyvtári óra, ha lakásáról azt látja a könyvtáros, hogy a gyerekek már kettőkor ott sorakoznak a művelődési otthon előtt. Kénytelen ő is kettőkor kezdeni. És befejezni? Megesik, hogy este 9—10 órakor még a könyvtárban vannak. Tiszteletdíjuk havi 260 Ft, amelyből 160-at a tanács, 100-at a szövetkezet fizet, ehhez járul még a járási könyvtártól kapott negyedévi prémium.

Az olvasók

A 357 olvasóból gyermek 153, 14—18 év közötti 60, 18 év feletti pedig 144. Foglalkozás szerint a 204 14 év feletti olvasóból munkás 41, paraszt 91, értelmiségi 24, tanuló 37 és egyéb 10. Itt is az a gyakorlat, hogy a család felnőtt tagjainak kezdetben a gyerekolvasó viszi a könyveket. De lassan odaszoknak a könyvtárhoz a felnőttek is.

Az 1961-es év 3125 kötetes kölcsönzéséből 560 könyv ismeretterjesztő, 1426 szépirodalmi és 1139 gyermekirodalom volt. Az arányok kedvezőbbek, mint az országos átlag.

A legjobb olvasók közül megemlítjük *Gelencsér Ilona* tsz-tag nevét. Ő viszi a könyvtárból az olvasnivalót brigádvezetőjének is, és társai között híveket szervez az olvasásnak. *Kiss Margit* postai kézbesítő szintén a legjobb olvasók közé tartozik. Neki is módja van terjeszteni a könyvtár jó hírét, amit nemcsak postai kézbesítéskor tesz szívesen, hanem a mezőgazdasági technikum esti tagozatán is, ahol tanul. *Batyki Ferenc* tsz-tagot a fián keresztül nyerték meg olvasónak. Ma már önállóan kéri a könyveket. Ebben az évben 6 mezőgazdasági szakkönyvet olvasott el a szépirodalmi művek mellett. Ő tanácstag, mindig fel is szólal a könyvtár érdekében. A párttitkár is beiratkozott a könyvtár olvasói közé.

A könyvtárban mintaszerű rend van. Tisztaság, gondosság, otthonosság uralkodik a szabadpolcos kölcsönzóben és a vele szomszédos klubszertű olvasóban. Mindent a helyén lehet találni. Ezt azonban mindenki természetesnek találja.

A termelőszövetkezet által fenntartott könyvtárt a községi tanács magának érzi, és nemcsak anyagilag támogatja, hanem VB ülésen, tanácsülésen is foglalkozik vele és figyelemmel kíséri, megvitatja, értékeli a munkáját. Szóval telje-

síti a községi tanácsra háruló feladatot: *a művelődéspolitikai irányítást és a támogatást.* A feladatokat a községi tanács és a termelőszövetkezet között létesített *szerződés rögzítette,* amelyet igen gondosan készítettek elő, és amelyet a járási könyvtár vezetője is aláírt. Valóban szükséges is ez a szerződés, de Kővágóörsön nem az a könyvtár közös és jó működésének a magyarázata, hogy szerződés írja elő a feladatok elvégzését, hanem az, hogy a község irányítói tudják, hogy művelt parasztsággal könnyebb felépíteni a szocialista társadalmat. Ehhez a célkitűzésükhöz minden jó eszközt, így a könyvtár munkáját is igénybe veszik és ki-fejlesztik.

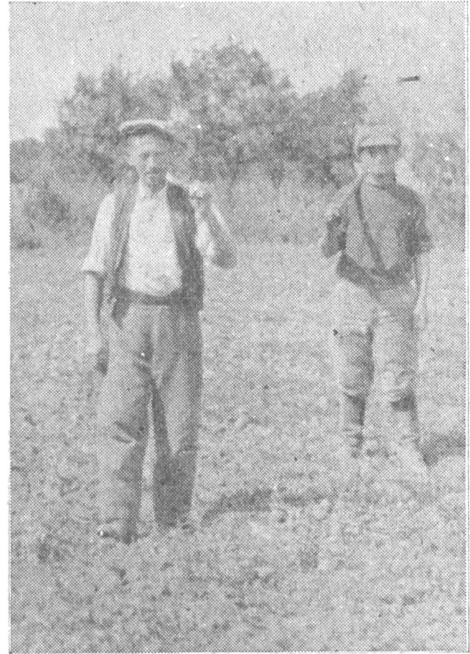
A könyvtár természetesen ugyanolyan jogú tagja a megyei tanácsi köz-művelődési könyvtárhálózatnak, mint a többi községi könyvtár. A Tapolcai Járási Könyvtár megfelelő figyelemmel kíséri és támogatja ennek az újfajta könyvtárnak a munkáját.

Néhány tanulság

A kővágóörsi községi és termelőszövetkezeti könyvtár bemutatását nem azért tűztük napirendre, mert munkájának eredményei olyan egyedülállóak, hogy nincs párja az országban. Sok ilyen, vagy még eredményesebben működő könyvtár is található hazánkban. Itt azonban az érdemel különös figyelmet, hogy a könyvtár jó működését már nem véletlen, vagy szubjektív tényezők, hanem társadalmi átalakulásunkban meglévő *objektív szervezeti feltételek* és a szocializmusra jellemző *gondos személyi kiválasztás* biztosítja.

Kővágóörsön nemcsak egy-egy kitűnő könyvtáros, népművelő, vagy pedagógus lelkes és hozzáértő munkáján múlik az eredmény, hanem az *egész községi vezetés harmonikus együttműködésén,* a politikai, gazdasági, közigazgatási és művelődési vezetők és munkások közös tevékenységén. Ebben az együttesben mindenki a helyén van, *mindenki a neki megfelelő feladatot végzi.* Egyik tanulság tehát az, hogy ha akarja egy község, ki tudja állítani a maga vezető gárdáját. Van annyi ember, hogy a művelődés minden irányító posztjára jussanak értékes munkások.

De nemcsak a vezetők jók, hanem *korszzerű, előremutató az a szervezeti forma is,* amelyet a művelődési intézmények működtetésére alkottak. Itt bebizonyosodott, hogy a gazdaságilag megalapozott, közösségileg egészséges termelőszövetkezet sokkal nagyobb politikai,

Amikor a megyei könyvtár munkatársa a mezőn keresi fel az egyik legjobb parasztolvast. (Hadnagy Imre felvételei)

gazdasági és erkölcsi erőforrásokat tud mozgósítani a tömegnevelés támogatására, mint a községi tanács egymagában. *Ahol tehát jó a szövetkezet, ott bátran át lehet adni kezelésébe a művelődési ott-hont és a könyvtárat.* De persze továbbra is biztosítani kell a községi irányítás és támogatás lehetőségét.

Talán ki lehetett érezni beszámolóinkból, hogy Kővágóörsön az eredmények *nem ugrásszerűek, hanem megalapozottak,* és ezért nem is válhatnak egyik nappól a másikra semmivé. Nem válhatnak, mert számtalan biztosítéka van a jó művelődési tevékenység állandóságának és fokozásának. Szinte bizonyosra vehető, hogy *nagy fejlődés kezdetéhez érkezett el a község művelődési élete.* Különösen akkor biztató ez a kép, ha a távlatát nézzük.

Nem csodákat kell tehát hajszolni, hanem célszerű alapokat teremteni, alkalmas embereket munkába állítani és becsületesen dolgozni. Ez a kővágóörsi példa legfontosabb tanulsága, amelyet nemcsak a községi, hanem a járási és megyei irányítók mindennapi munkájában is érdemes követni.

P á l d y R ó b e r t

MIT VÁRNAK A KÖNYVTÁRAK A TÍZ ÉVES KÖNYVTÁRELLÁTÓTÓL

Tíz év nem sok idő egy intézmény életében. Ha azonban a Könyvtárellátó „életkorát” a közművelődési könyvtárak korához mérjük, legrégebb intézményeink közé számíthatjuk, hiszen alig néhány évvel a közművelődési hálózat alapjainak lerakása után már létrejött. Azóta is együtt nőtt a könyvtárakkal, és szocialista könyvtárügyünk fejlesztése érdekében tett erőfeszítései sem voltak kisebbek, mint maguké a könyvtáraké.

Ha most, fennállásának tizedik évfordulóján megemlékezünk róla, dicséret helyett azt mondhatjuk, hogy könyvtárosok ezrei érzik magukénak, s munkáját egyre nélkülözhetetlenebbnek tartják. Ritkán ér el kereskedelmi szerv olyan megbecsülést, hogy partnerei nem tartják pusztá üzletfélnek, hanem munkájuk támogatójának, megkönnyítőjének.

Ha a könyvtárosok részéről mégis éri bírálat a Könyvtárellátót, a kritika nem tevékenységének alapjaira, vagy például a könyvbeszerzésnek formájára vonatkozik, hanem elsősorban szolgáltatásainak kiszélesítésére. Általános ugyanis az a vélemény, hogy a Könyvtárellátó fejlesztése nem áll arányban könyvtárügyünk általános fejlődésével, és emiatt egyre nehezebben tudja kielégíteni az igényeket.

Maga a Könyvtárellátó sem paradéval ünnepli tíz évét. Azzal ünnepel, hogy megvizsgálja az új igényeket, és megtervezi, hogyan elégíthetné ki őket, hogyan javíthatná meg munkáját. Hatásos ünnepi megemlékezésnél célravezetőbb, ha mi is munkáját vesszük számba, s megvizsgáljuk, mit kívánnak tőle a magyar könyvtárak.

I.

A könyvkiadás kiszélesedése, a kiadványok fajtáinak, mennyiségének állandó növekedése miatt korunk könyvtárainak egyre nagyobb nehézséget okoz a megjelent művek számbavétele, a megfelelők kiválasztása és idejében történő beszerzése — különösen azért, mert a késés gyakran a beszerezhetőséget is veszélyezteti. A nagy könyvtárak tekintélyes beszerzési apparátust kénytelenek kifejleszteni. Példájukat a kis könyvtárak nem követhetik. Természetes tehát az igényük, hogy legyen egy szerv, amely rendszeresen tájékoztatja őket a megjelenő művekről, és azok beszerzését a legkényelmesebben biztosítja. Ez az igény nagyon is jogos, hiszen a könyvtárak a könyvpiac legnagyobb fogyasztói. (Jellemző példa erre, hogy az Egyesült Államokban a könyvtárak vásárlásai teszik ki a könyvkereskedelmi forgalom 80—85%-át, ami egészségtelenül magas arány.)

Bár nálunk a könyvtári (közületi) könyvvásárlás a könyvforgalomnak csak egy negyede, a legrendszeresebb könyvfogyasztók nálunk is a könyvtárak. A viszonylag alacsony részesedés azt mutatja, hogy könyvtári fejlődésünk elmaradt a könyvek iránti igények mögött. A Szovjetunióban és a népi demokratikus országokban a könyvtárak jobb ellátása következtében ez a szám mindenütt magasabb, mint nálunk.

Általános jelenség, hogy az utolsó évtizedekben a könyvtárak szolgáltatásai növekedtek a legjobban. Régebben a könyvtári munkaerők túlnyomó részét az állománygyarapítási és a feldolgozó munka foglalta le, ma a szolgáltatások megnövekedése gyakran már a szolgáltatások nívós kielégítésének alapját, az állomány gondos feltartását is veszélyezteti.

Ezért követelik a könyvtárak, hogy idejüket az olvasók szolgálatára fordíthassák, s ezért sürgetnek az időtrábló belső munka könnyítésére központi megoldásokat. (Például, hogy a katalóguscédulák, könyvkártyák készítését más végezze el helyettük.)

Természetes tehát, hogy azokban az országokban, ahol a könyvtári szolgáltatások rohamosan nőttek és nagy összefüggő könyvtárhálózatok fejlődtek ki — elsősorban a szocialista országokban — előtérbe került a könyvtárak szervezett kereskedelmi ellátásának a gondolata.

A Szovjetunióban 1925-ben hozták létre az első könyvtárellátó szervet (kollektort), amelyet rövidesen több tucat követett.

A Szovjetunió példájára a népi demokratikus országokban is mindenütt létrejöttek a könyvtárellátók, de a kapitalista országokban — ahol még nehezebb eligazodni a könyvkiadásban — szintén vannak könyvtárakat ellátó kereskedelmi vállalkozások. Pl. Franciaországban, Belgiumban, Hollandiában, a skandináv államokban,

a Német Szövetségi Köztársaságban. Az utóbbi területén, Reutlingenben működő „Einkaufszentrale für Öffentliche Büchereien” a legfejlettebb az ilyen jellegű vállalkozások között.

A magyar közművelődési, elsősorban a falusi könyvtárak hagyományai között a központi ellátás gondolata egyike a legrégebbieknek. Érthető tehát, hogy amikor a Népkönyvtári Központ 1949-től kezdve megszervezte a falusi könyvtárakat ellátó körzeti könyvtárakat, központilag szerezte be számukra a könyvtári bútorokat, a kiküldött könyveket pedig jelzetekkel, tasakkal, könyvkártyával és katalóguscédulával szerelte fel.

A központi ellátás tette lehetővé, hogy 1949 és 1952 között évente több mint ezer falusi könyvtár jöjjön létre. Nagy szerencse, hogy a könyvtárak kezdettől fogva egységesen szakozott katalóguscédulákhoz jutottak, és a könyvek központi jelzetelése folytán egységes raktári rendet vezethettek be.

Néhány év alatt azonban már megmutatkoztak a központi ellátás ilyen megszerzésének az árnyoldalai is. A könyvtárak az állományfejlesztésben nem vettek részt, nem mindig jutottak igényeiknek megfelelő állományhoz. Szükséges volt tehát olyan kereskedelmi szerv létrehozására, amely egyesíti magában a központi ellátás előnyeit, de biztosítja a könyvtárak számára azt a kötetlenséget is, amelyet a vásárlás terén a kereskedelem nyújt. E cél érdekében jött létre a Könyvtárellátó.

Tíz éve, hogy a Minisztertanács 2042/13/1952. MT sz., „A könyvtárügy fejlesztéséről” szóló határozata a Könyvtárellátót létrehozta, mégpedig az Állami Könyvterjesztő Vállalat keretében. Igen nagy szerencse, hogy a Könyvtárellátó a Népkönyvtári Központ által előzetesen kitaposott úton haladt. Ugyanis a szocialista országok egyik könyvtárellátója sem tudta keresztlünni azt, amit a miénk kezdettől fogva megvalósított, ti. hogy tetszés szerinti mennyiségű előre nyomott könyvkártyát és katalóguscédulát kaphassanak a könyvtárak, akár együtt a könyvekkel, akár külön, pótlásként. Sehol sem látják el a könyvtári könyveket egységes raktári jelzetekkel. Sajnálatos, hogy a bútorellátás gondját — méretei és már eleve szűkös helyiségviszonyai miatt — a mi Könyvtárellátónk sem tudta átvállalni a Népkönyvtári Központtól, és ez a kérdés máig sincsen megoldva.

II.

A Könyvtárellátó a kezdeti időben csak a közművelődési könyvtárakat vonta be működési körébe. Fejlődését legjobban forgalmának növekedésével mérhetjük. Az 1953—57-es években forgalma 17—19 millió Ft körül ingadozott, s inkább csökkent, mint növekedett. Ez a körülmény összefüggött a könyvtárak anyagi ellátottságának ez idő tájt bekövetkezett rohamos hanyatlásával. 1954-től már meglévő teljesítőképessége is alig volt kihasználva, elsősorban tehát ezért kapcsolta magához az Állami Könyvterjesztő Vállalat a könyvtárak (közületek) nyugati szakkönyvrendelésének lebonyolítását is. A művelődési kormányzatnak a könyvtárügy fejlesztésére 1957-től tett intézkedései, a szakszervezeti könyvtárak hálózati rendszerének korszerű kialakulása és mind erőteljesebb bekapcsolódásuk a központi könyvellátásba két év alatt csaknem megkétszerezte a Könyvtárellátó évi forgalmát. 1958-ban elért 28 milliós forgalma 1961-re 48 millióra nőtt. A közművelődési könyvtárak vásárlása az 1958. évi 15 millió Ft-ról az elmúlt év végéig 32 millióra növekedett. A Könyvtárellátó a tanácsai közművelődési hálózatnak szinte kizárólagos ellátójává fejlődött.

A könyvtári segédeszközök, főleg nyomtatványok jórészt a Könyvtárellátó szolgáltatja, amit 50—60 tonnás évi papírszükséglete is mutat. Az általa forgalomba hozott havi félmillió könyvkártya és katalóguscédula csupán a másoló munkában havonta 8—9000 munkaóra-megtakarítást jelent közművelődési könyvtárainknak, a címleírásra és a szakozásra fordított időt nem is számítva.

E kiragadott példákban is látszik, hogy a Könyvtárellátó központi megoldásaival rengeteg munkától kíméli meg a könyvtárakat. Megkíméli a kisebb könyvtárakat a piackutatás fáradságos munkájától, és tartalmi segítséget nyújt nekik annotációival, valamint a Könyvtártudományi és Módszertani Központ által végzett különleges ajánlásaival (törzsanyagként beszerelt vagy ajánlott irodalom).

Bár alapítása után egy néhány évvel kiterjesztette működését a tudományos és szakkönyvtárakra is, ezen a téren nem tudott elérni hasonló eredményt. A közművelődési könyvtáraknak nyújtott szolgáltatások ugyanis ellensúlyozzák azt a hátrányt, hogy a könyvek bizonyos késéssel érkeznek. A tudományos és szakkönyvtárakban azonban ezt semmivel sem tudja a Könyvtárellátó ellensúlyozni.

A Könyvtárellátó igyekezett lépést tartani a fejlődéssel, hiszen azalatt, amíg forgalma 71%-kal emelkedett, személyi létszámát is emelte 54%-kal. Látszólag tehát itt minden rendjén volna. Indulásakor azonban szinte kizárólag könyvtári központokkal, tehát olyan nagyban megrendelőkkel állt szemben, amelyek maguk végezték a könyveknek a hálózatba történő szétosztását is. A Könyvtárellátó 1958-ban 222 vidéki könyvtárral állt kapcsolatban, viszont a falusi könyvtárak tanácsi kezelésbe adása óta 2452-re, a réginek több, mint tízszeresére emelkedett ez a szám. Ennek következtében az apró tételek tömegétől ma már szinte fulladozik, helye kevés, munkatársai összezsúfoltan dolgoznak, nem csoda tehát, hogy a könyvtáros közvélemény egyre sürgetőbben követeli a Könyvtárellátó modernizálását, szolgáltatásainak kiszélesítését és főleg meggyorsítását. Mai munkaviszonyai mellett gyakran csak olyan késésekkel tud szállítani, hogy egyes könyvtárosok már szívesen lemondanának egyéb szolgáltatásairól, csak gyorsabban jussanak a megrendelt könyvekhez. A szakszervezeti könyvtárak egy része is ezért húzódzik attól, hogy vele szerződést kössön. Az aránytalanul megnövekedett munka miatt egyéb szolgáltatásai sem fejlődtek megfelelően. Megrendelő jegyzékeinek megjelenési ideje is gyakran változik. Nehézségeit növeli, hogy az utóbbi időben az Országos Széchényi Könyvtártól is kesvé kapja a címleírásokat. Idegen nyelvű könyvbeszerzése sem mondható kielégítőnek.

A Könyvtárellátó tehát mai feladataival is alig tud már megbirkózni, pedig már újabb igények dörömbölnék ajtaján. Vezetői mindezeket jól látják. Ha nem történik meg továbbfejlesztése, a Könyvtárellátó, amely eddig a népi demokratikus országok legjobb ilyen jellegű vállalkozása volt, nemcsak jelenlegi előnyét veszíti el, hanem válságba is jut.

Elég csak arra gondolnunk, hogy a második ötéves terv előirányzatai a tervidőszak végére a könyveladást 700 millió forintra kívánják emelni. Ahhoz, hogy a közművelődési könyvtárak elérjék az 1000 lakosra tervezett 1200 kötet átlagot, az összes könyvvásárlás forint-értékéből rájuk eső mostani 25%- helyett legalább 30%-ra kell majd emelniük a könyvtári vásárlások részesedését, s ha ennek csak háromnegyedét bonyolítják le a Könyvtárellátón keresztül, a Könyvtárellátónak pusztán a könyvforgalma is két-háromszorosára nő a maihoz viszonyítva. Különösen, ha a könyvellátás szempontjából eddig elhanyagolt területek (szakszervezeti könyvtárak egy része, iskolai könyvtárak, honvédségi könyvtárak stb.) nagyobb számban veszik igénybe szolgáltatásait.

Nyilvánvaló tehát, hogy munkájának eredményessége érdekében alaposan meg kell javítani munkakörülményeit: meg kell oldani elhelyezési problémáit, és gépi munkaeszközöket kell rendelkezésére bocsátani. Ehhez azonban szembe kell nézni a Könyvtárellátó egyik legnagyobb problémájával.

A szocialista országokban felállított kollektorok eddigi fejlődése, működése is mutatja, hogy működésükben, szolgáltatásaik kialakításában két érdek ütközik. Az egyik a könyvkereskedelem érdeke, amely azt kívánja, hogy minél kevesebb befeketéssel mennél nagyobb forgalmat tudjon biztosítani; lehetőleg ne növekedjék árualapja a forgalomhoz képest, ne gyűljenek fel raktári készletei. Ezzel szemben áll a könyvtári érdek, amely azt követeli meg, hogy a Könyvtárellátó a pusztán könyveladás legszükségesebb propagandatevékenységén felül könnyítse meg a könyvtárak munkáját a könyvtári ügyvitelben, sőt adjon tanácsot, nyújtson módszertani segítséget például az állománygyarapításban is, fejlesszen ki tartalékokat az elveszett könyvek pótlására, valamint az új alapítású fiókkönyvtáraknak, és legyen tartaléka régi katalóguscédulákból stb.

Mindezek természetesen azzal járnak, hogy az Állami Könyvterjesztő Vállalaton belül a könyvtári eladásra nagyobb a ráfordítás, többet tesznek ki a kereskedelmi költségek. Az Állami Könyvterjesztő Vállalatnak — ha szigorúan a gazdasági szempontokat nézzük — *nem érdeke* a ráfordítások növelése, mert ha ezeket máshol fekteti be, lényegesen nagyobb eredményt ér el.

Elfogultság nélkül állíthatjuk — és ezt a nálunk járt külföldi könyvkereskedelmi küldöttségek megállapításai is igazolják —, hogy az Állami Könyvterjesztő Vállalat a Könyvtárellátó működésével kapcsolatban figyelembe vette az általános művelődéspolitikai célkitűzéseket, számot vetett a központi feldolgozás népgazdasági szinten jelentkező előnyeivel, és számot vetett a könyvtári olvasás meg a könyvterjesztés költséghatásaival is. Például 1958 óta árukészletét nagyobb arányban növelte, mint amilyen arányban a forgalma nőtt. Nem lehet tehát a Vállalatot szűkkeblűséggel vádolni. A probléma azonban ott van, hogy az 1952-ben minisztertanácsi határozatban körvonalazott szolgáltatások ma már nem elégítik ki a könyvtárak igényeit, tehát nem alkalmasak arra, hogy meghatározói legyenek a Könyvtárellátó jövőbeni munkájának.

III.

A Könyvtárellátó jövő feladatainak körvonalazásánál nem lehet figyelmen kívül hagyni a felhasználó terület érdekét, a könyvtárak munkájából fakadó sokoldalú igényt. Alapjában új rendezésre van tehát szükség, amely gyökeresen változtatna a Könyvtárellátó mostani, rossz elhelyezésén, növelné létszámát, korszerűsítene szervezetét, lényegesen kiszélesítené árualapját, gépesítene egyes munkaágakat. Az újjászervezés értelmében a Könyvtárellátó saját kezelésébe venne olyan munkákat (pl. köttetés, nyomdai munka), amiket eddig más vállalatokkal végeztetett. Vizsgáljuk meg röviden, inkább csak tételesen felsorolva, mit vár a magyar könyvtárügy a Könyvtárellátótól.

a) A könyvtárellátás mennyiségi és minőségi megjavítása érdekében lényegesen meg kellene növelnie *tartalékalapját*. Közművelődési könyvtáraink tekintélyes hányadában nincsenek meg a régebben megjelent, minden könyvtárban szükséges, törzsanyag jellegű művek. A jövőben nyitandó könyvtárak pedig a ma megjelent törzsanyagot nem tudják majd beszerezni. Gondolni kell az elveszett, elrongyolódott könyvek pótlására is.

Ehhez az igényhez kapcsolódik az a nagyjelentőségű követelés, hogy a Könyvtárellátó szervezzen *antikvár részleget*. A legtöbb közművelődési könyvtárnak nincsen módjában, hogy az antikváriumokat rendszeresen szemmel tartsa. Emiatt számtalan, antikvár forgalomba került, különösen helyismereti szempontból nagyon fontos könyvet nem tudnak beszerezni. A nagyobb könyvtárak a Könyvtárellátó antikvár részlegének megbízást adhatnának, mondjuk a régebbi folyóiratok (pl. a Nyugat) hiányzó évfolyamainak beszerzésére is. A részleg a bejelentett igények alapján figyelne a piacot, s a könyvtárak elsőbbségét biztosítaná a magánvásárlásokkal szemben.

Az iskolai könyvtárak bizonyos művekből igen nagy példányszámot igényelnek. Ezek a művek nagy részben megegyeznek a közművelődési könyvtárak számára törzsanyagként megjelölt művekkel. Szükséges volna tehát bizonyos művekből olyan 8—10 000 példányszámos *könyvtári sorozat* indítása, amelyet kizárólag a Könyvtárellátó hozna forgalomba, és amelyből megfelelő raktári készletet tartana.

Az itt felsoroltak túlnyomó részben a közművelődési könyvtáraknak szóló szolgáltatásokat jelentik. A szakkönyvtárakat csak akkor lehet a Könyvtárellátó szolgáltatásaiba bevonni, ha e könyvtárak sokrétű, egymástól merőben eltérő magyar és idegen nyelvű könyvigényét a lehető leggyorsabban és a legkényelmesebb módon biztosítja. Ez pedig alig képzelhető el másképp, minthogy az egyes könyvtárak pontosan körvonalazott gyűjtőterületének figyelembevételével a Könyvtárellátó *maga válogatja* össze a szükséges irodalmat. A szerződő könyvtár tehát nem egyes műveket rendelne meg, hanem a gyűjtőkörébe vágó magyar, német és orosz nyelvű könyveket a Könyvtárellátó automatikusan szállítaná, mégpedig havi elszámolás mellett, és bizonyos százalékot visszarú kikötésével. A könyvekkel együtt küldené a szükséges mennyiségű szakozott katalóguscédulát is.

b) Teljesen megoldatlan nálunk a *bibliográfiák terjesztésének kérdése* is, melynek jelentőségét nem kell különösen hangsúlyoznunk. A népi demokratikus országok módszertani központjainak egyik legfontosabb tevékenysége a különböző ajánló bibliográfiák készítése. Ezeket a kollektorok útján terjesztik. Nálunk a bibliográfiák előállítása decentralizáltan történik, aminek bizonyos előnyei is vannak — vagy lehetnek —, terjesztésük azonban egyáltalán nincs megoldva. A Könyvtárellátóban megvan ugyan a készség, hogy alkalmilag és bizományban átvegyen bizonyos bibliográfiákat, illetve egyéb szakirodalmi vagy módszertani kiadványokat a kiadó könyvtárártól, ez azonban nem rendszeres. Így történhetik meg, hogy például a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár igen értékes bibliográfiai kiadványait más közművelődési könyvtárak jó része nem ismeri.

A *könyvtári szakirodalom kiadása* az utóbbi években a Könyvtártudományi és Módszertani Központ tevékenysége folytán erősen fellendült. A módszertani kiadványok, a képzési, továbbképzési jegyzetek és egyéb jegyzetek, illetve tanítási segédletek, valamint az ajánló bibliográfiák országos elárúsító központjává kellene fejleszteni a könyvtárosok boltját.

Nincs megoldva nálunk az sem, hogy a könyvtárak gyors, kereskedelmi érdekektől mentes tájékoztatást kapjanak a megjelenő irodalomról. Az a segítség, amelyet a KMK a könyvek jelölésével nyújt a községi és a szakszervezeti könyvtárak állománygyarapításához, nem elegendő. A könyvtáraknak olyan *annotált jegyzékek*re volna szükségük, amelyek már a könyvek megjelenésének pillanatában megbízhatóan tájékoztatnák az összes könyvtártípust. A Könyvtárellátó annotált jegyzékeiben közölt

ismertetések nem elégítik ki az igényeket. A Könyvtárellátónak ezen a téren nagyobb segítséget kellene kapnia a KMK-tól. A KMK-val együttműködve, annak szerkesztésében tájékoztató jegyzékeket kellene kiadnia. (A KMK tervében már szerepel ennek a jegyzéknek a kiadása.)

c) A Könyvtárellátó már ma is igen sok nyomtatványt ad közre. (Jegyzékek, katalóguscédulák, könyvkártyák stb.) Ezeknek a különböző nyomdáknban történő elkészíttetéséig igen nagy megterhelést, gondot és idővesztést okoz. Forgalmának növekedésével nyomdai gondjai még inkább nőnek, és szinte lehetetlenné teszik gyors és folyamatos munkáját. Feltétlenül szüksége volna *saját nyomdára*, esetleg egyéb korszerű sokszorosító apparátusra, mégpedig saját kezelésben vagy egy nyomda (pl. a Zenemű Nyomda) szakosítására és kibővítésére, hogy a Könyvtárellátó szükségleteit megfelelően kielégíthesse.

d) A Népkönyvtári Központ megszűnte óta nem kapnak a könyvtárak *központi propagandanyagokat*. Azóta könyvtárat propagáló plakátot csak egyes hálózati központok készítettek nagy nehézségek árán, és a kis példányszám miatt nyomdatechnikai szempontból olcsó megoldást keresve. A Könyvtárellátó egyre nehezebben térhet ki a propagandanyagok központi előállítására és forgalombahozata elől. A plakátokon és a könyvtári feliratokon kívül a megjelent könyvekről kellene színes, érdekes, illusztrált ismertetőket adnia röplapokon.

Nem szabad megfeledkezni a Könyvtárellátó saját szolgáltatásait ismertető, az igénybevevőkkel való kapcsolatát fejlesztő propagandakiadványokról sem. A Könyvtárellátó a mai körlevelei helyett olyan hirdó kiadását vette tervbe, amely állandó tájékoztatást nyújtana szolgáltatásairól, tájékoztatást adna a gyarapítással kapcsolatos tapasztalatokról, közölné állománygyarapításra vonatkozó útmutatásokat, biztosítaná a könyvtárosok tapasztalatcseréjét stb. Könyvpropaganda sorozata pedig előzetes ismertetésekkel közölhetne bizonyos fontos művekről, tájékoztatná a könyvtárakat a külföldről beérkezett irodalom egy részéről, a Magyarországon megjelent, de kereskedelmi forgalomba nem kerülő kiadványokról stb.

e) A könyvtárak egyre jobban sürgetik, hogy a Könyvtárellátó terjessze ki tevékenységét a *könyvtári bútorok és egyéb könyvtári berendezési tárgyak* árusítására is. Könyvtáraink egyik legnagyobb gondja a megfelelő bútorok és berendezési tárgyak beszerzése. A nyugatnémet könyvtárellátó (EKZ) pl. 270 féle berendezési és felszerelési tárgyhoz forgalomba a könyvtárak részére. A Könyvtárellátónak esetleg nem is kellene készlettartásra berendezkednie, elég volna, ha a létesítendő bemutatótermében mintadarabokat tartana, illetve ezek leírását és fényképét prospektusában közreadná, s lebonolítaná a rendeléseket. Együttműködése az Iskolai Felszereléseket Gyártó Vállalattal (IFÉRT) megoldhatná a könyvtárak felszerelésének, bebútorozásának gondját. A kérdés jelentőségét mutatja, hogy könyvtáraink kb. 16—18 milliót költenek évente könyvtári felszerelésre. Nem közömbös, hogy az így kiadott összeget korszerű felszerelési tárgyakra fordítják-e, vagy nagy kinnal, keserűen végül is arra költik a pénzüket, amit éppen kapnak.

f) Utoljára szólnék a *könyvkötési problémáról*. A könyvtárak egyre több és több könyvtári kötésű könyvet kérnek. Különösen gyermekkönyvtáraink állományában található töméntelen piszkos, elrongyolt könyv, aminek jórészt az az oka, hogy a könyvek nagyüzemi kötésben kerülnek a könyvtárak polcaira. Sajnos a Könyvtárellátó által forgalomba hozott könyvtári kötéstípus már elavult. A kiadói kötések az elmúlt években mind formában, mind minőségben sokat javultak, a szabadpolc-rendszer pedig nehezen tűri meg a mostani egyhangú, néha sivárnak ható könyvtári kötést. A könyvtári használatban világszerte előtérbe kerültek a mosható, szép, a könyvek eredeti köntösét megtartó, amellet tartós műanyag kötések. Egyáltalán nem túlzás, ha a műanyag kötés bevezetésétől a népgazdaság számára évi 8—10 milliós megtakarítást várunk, nem is szólva a könyvek élettartamának növekedéséből származó papírmegtakarításról. Ha egyelőre nem volna lehetséges modern kötészet berendezése saját kezelésben, a közületi célra létrejött Korvina kötészetnek a Vállalat kezelésébe vételével megoldható volna ez a régen vajúdo kérdés.

IV.

A vázolt kép talán némileg megmutatja, hogy milyen nagyok az igények a Könyvtárellátóval szemben. Talán azt is sikerült érzékeltetnünk, hogy a működése megkezdésének 10. évfordulóját ünneplő Könyvtárellátó eddig is óriási nehézségekkel küzdve igyekezett a könyvtárak érdekeit szem előtt tartani, és azok igényeit jól ki-elégíteni. Ha ez nem sikerült is minden téren, ha a könyvtárak túrelmentlenek is látván, hogy nem tud megbirkózni egyre növekvő feladataival, egyet azonban min-

denki elismer: tevékenysége igen hasznos, munkájára szükség van, nemcsak a könyvtárak kényelmes kiszolgálása érdekében, hanem népgazdasági szempontból is. Továbbfejlesztése tehát múlhatatlanul szükséges. A Könyvtárellátó világosan és jól látja feladatát, most már arra volna csak szükség, hogy a magyar könyvtárügy korszerű szükségleteinek megfelelően jöjjön is rendezzék a Könyvtárellátó helyzetét. Az 1952-es minisztériumi határozat kiegészítésére volna szükség, amely pontosan meghatározná új feladatait, és biztosítaná a megvalósítás elhelyezési, beruházási feltételeit. Úgy véljük, hogy mind a Művelődésügyi Minisztérium, mind a Kiadói Főigazgatóság, mind pedig a fenntartó vállalat tudatában van a Könyvtárellátó gazdasági és művelődéspolitikai jelentőségének, és mindhárom szerv megtesz mindent továbbfejlesztése érdekében. A Könyvtárellátó számára pedig az lenne az igazi ünnepi évforduló, ha ezt az évet mint újjászületésének, továbbfejlődésének mérföldkővét jegyezhetné be történetébe.

A KÖNYVTÁROSOK ÍRJÁK

A szocialista brigádtagok és az olvasás

Sok olyan értekezleten és különböző megbeszéléseken vettem részt, ahol több javaslat hangzott el a szocialista brigádtagok olvasatásáról, azonban véleményem szerint még mindig nem kielégítő a könyvtárak és a szocialista brigádtagok kapcsolata. Feltételezhető, hogy a legtöbb szocialista brigádtag olvas műszaki és szépirodalmi könyveket, azonban olvasásuk rendszeressége és tervszerűsége érdekében mind a kezdő, mind a már „haladó”-nak mondható olvasónak kell segítség. A tapasztalatok szerint ugyan az érdeklődők megkeresik az olvasás lehetőségét, de mégis sokkal több figyelmet igényelnek azok az emberek, akikkel meg kell szerettetni a könyvet.

Szeretném, ha *A könyvtáros* véleményt kérne több könyvtárból a szocialista brigádtagok olvasómozgalma terén szerzett tapasztalatokról. Felvettem már azt a gondolatot is, hogy igen jó volna, ha a SZOT a szocialista brigádok kulturális vállalásaiba pontként venné be, hogy legyenek a brigádtagok tagjai valamelyik könyvtárnak. Így ugyanis esetleg meg lehetne valósítani azt is, hogy ha egy brigád tagjainak többsége elolvasson egy könyvet, azt közösen megvitathatnák. De ez csak úgy oldható meg, ha a könyvtári tagság egyik feltétele a brigádmozgalomnak, hiszen a szocialista ember elsődleges ismerve a műveltség, melynek elnyeréséhez elengedhetetlen az olvasás.

Ezek után jogosan kérdezhetik tőlem, hogy milyen propagandamunkát fejt ki könyvtárunk, a Klement Gottwald gyár szakszervezeti könyvtára a szocialista brigádtagok körében az olvasás érdekében? Őszintén megvallva, egyelőre csak a kezdet kezdetén vagyunk. Engem az a megtisztelés ért, hogy a „Béke” szocialista brigád tiszteletbeli tagjává választott. A brigádértekezleten megbeszéltük, hogy a hetente beérkező új könyvek borítóját a brigád irattartóba fűzve megkapja, valamint kap egy jegyzéket is azokról az új könyvekről, melyeknek nincs borítójuk. Ez az irattartó egy héten ki van állítva a brigádnál úgy, hogy mindenki előjegyezheti a legújabb könyveket, és így természetesen a brigádtagoknak elsőbbségi joguk van a legújabb könyvekre. Ugyanabban a gyártási ágban van egy másik szocialista brigád is, nekik is felajánlottuk ugyanezt, azonban ők eddig nem vették igénybe a segítségünket.

Tekintettel arra, hogy a Magyar—Szovjet Baráti Társaság titkára is vagyok az üzemben, felkutatunk 21 szovjet újítást, melyeket a gyár műszaki vezetősége, valamint a pártbizottság műszaki brigádja felülvizsgálta és jónak talált, így ezeket lefordítottuk, és a szocialista brigádok profiljának megfelelően, a technológusok segítségével eljuttattuk az újításokat hozzájuk. Ezt a területet még jobban ki lehetne aknázni, de több segítség kellene hozzá. Több brigádnak felajánlottuk, hogy író-olvasó találkozót szervezünk, azonban egy kivételével erre még nem került sor, mert a brigádok nem tartanak rá igényt.

Szeretném, ha a többi üzemek könyvtárosai is megírnák ugyanilyen őszintén a véleményüket, mert azzal tudnánk kellően támogatni és segíteni a brigádtagok kulturális fejlődését, ha az eddig bevált jó módszereket mindenki átvinné.

Vadnai Dezsőné

KIVÁLÓ NÉPMŰVELŐK

Az idén augusztusban másodszer került sor az iskolán kívüli művelődés területén dolgozók legkiválóbbjainak jutalmazására alapított „Kiváló népművelő” miniszteri kitüntető jelvény odaítélésére. A könyvtári munka megbecsülésének újabb szép példája, hogy a kitüntetett húsz népművelési munkás között ismét hat könyvtáros nevét találjuk:

BEREZVAI LAJOSNÉ

a vidéki közművelődési hálózat szervezési időszakának legelső könyvtárosai közé tartozik. Tevékenységét 1951-ben, a Szentesi Körzeti Könyvtárban kezdte, majd a Szentesi Járási Könyvtár megalakulásától kezdve annak vezetője. Munkája során mind a járási székhelyen, mind a járás területén sikerült megteremtenie a közművelődési könyvtárak számára nélkülözhetetlen társadalmi bázist, aminek következtében a községi könyvtárak tanácsi kezelésbe adása terén már az első időszakban is jó eredmények születtek a szentesi járásban. A járási könyvtár helyi részlege pedig a megyében elsőnek tért át a szabadpolcos kölcsönzési rendszerre, és ugyancsak elsőnek létesített jól berendezett, önálló gyermekkönyvtárat is. Sok társadalmi munkát végez, mint a városi tanács művelődési állandó bizottságának elnöke is megbecsülést vívott ki magának és a könyvtárügynek.

DÉNES ALADÁRNÉ

tizenkét éve könyvtáros, és tíz éve vezeti a XIX. kerületi 25. sz. Szabó Ervin Könyvtárat. Az egész kerület könyvtárügyének gazdája, aki nemcsak a közvetlen irányítása alatt álló könyvtár fejlesztésével törődik, hanem vezetése alatt vált a Wekerle-telepi fiókkönyvtár önálló könyvtárrá, és újabb fiókok szervezésével is hozzájárul a munkáslakta Kispest lakosságának javuló könyvellátásához. Könyvtárában különösen az ol-

Gódor Lajosné

Tóth Dezsőné

vasószolgálatban érték el jó eredményeket. Mint könyvtárvezető kitűnő kapcsolatot épített ki a tömegszervezetekkel is.

GÓDOR LAJOSNÉ

a GANZ-MÁVAG gyár MÁVAG-telepi fiókkönyvtárosa, 1952. óta szakszervezeti könyvtáros. 1961-ben az újjászervezett GANZ-MÁVAG-könyvtárhálózat egyik, négy gyáregységre épített fiókkönyvtárának vezetője lett. Ebbe a fiókkönyvtárba egy év alatt 1100 olvasó iratkozott be, és a könyvtár igazi kulturális központtá fejlődött. Eredményesen foglalkozik a szocialista brigádokkal, segítségükkel író-munkás találkozót szervezett. Munkájához a könyvtári tanácsok és a könyvpropagandista brigádok segítségét is igénybe veszi. Különösen becsülendő nála, hogy kétgyermekes családanya léte — és igen sokoldalú társadalmi munkája mellett — a tanulásra is szakított időt: az egyetem magyar-könyvtáros szakán ebben az évben végezte el a harmadik évfolyamot.

KELLNER BÉLA

nevét *A könyvtáros* olvasói jól ismerik. Cikkeiben a jól megszervezett Somogy megyei könyvtárhálózat gyakorlati tapasztalatai tükröződnek, melyek minden esetben igen nagyfokú eszei tudatossággal párosulnak. Lapunk szerkesztő bizottságának évek óta egyik legaktívabb tagja. Több mint tíz éve dolgozik könyvtárosként, 1957. óta a Kaposvári Megyei Könyvtár vezetője. Könyvtárának mind belső, mind a hálózati munkája példamutató. A mezőgazdasági könyvpropagandában Somogy érte el a legjobb eredményeket a megyei könyvtárak közül. Kitűnő szervező, aki a megye könyvtárügyét összefüggő egésznek tekinti és igen sok segítséget ad a nem tanácsi könyvtárak munkájához is. Nagy gondot fordít a járási, valamint községi könyvtárak fejlesztésére: például Somogy megye kezdeményezte a megye csaknem minden járási könyvtára által kiadott rendszeres és színvonalas híradók megjelentetését.

SALLAI ISTVÁN

a magyar közművelődésügyi könyvtárhálózat egyik megszervezője, akit szakcikkei, előadásai és a könyvtárakban tett látogatásai révén a legtöbb magyar könyvtáros ismer, kiterjedt szakirodalmi munkásságát pedig külföldön is számontartják és meg-

Sallai István

Dénes Aladárné

becsülik. 1949-től könyvtáros, előbb a Népkönyvtári Központ vezetője volt, 1952. óta pedig módszertani osztályvezető. Munkájában az elméleti megalapozottság nagy gyakorlati érzékkel párosul, a könyvtári munka minden részletét kitűnően ismeri. Erről tanúskodik a lapunkban és más szaklapokban megjelent rengeteg írásán kívül két nagyobb publikációja is: a „Könyvtári munka” és „A könyvtáros kézikönyve” (ez utóbbit Sebestyén Gézával együtt írta). A könyvtári élet minden területén számítani lehet közreműködésére: tagja az Országos Könyvtárügyi és Dokumentációs Tanácsnak, és különböző bizottságokban is tevékenykedik. Lapunk szerkesztő bizottságának évek óta tagja.

TÓTH DEZSŐNÉ

községi könyvtáros kitüntetésében tulajdonképpen a falusi könyvtárosi munka megbecsülése is kifejezésre jut. 1953. óta dolgozik könyvtári területen. Először a Téli Járási Könyvtár szervezője volt, majd a járási könyvtár megszűnése után a Téli Községi Könyvtár vezetője lett. A községben töltött idő alatt megnyerte a lakosság minden rétegének bizalmát. Különös gonddal foglalkozik a könyvtár gyermekolvasóival, akiknek rendszeresen tart mesedélutánokat, vetítéssel egybekötött előadásokat. A nyári szünidő alatt külön foglalkozik az iskolásokkal. Munkája nyomán — a könyvtár mostoha helyiségviszonyai ellenére is — állandóan gyarapodik az olvasótábor, amely jelenleg a község lakóinak több mint 12%-át teszi ki. A községtől távolieső településeket folyamatosan ellátja olvasnivalóval, és megszervezte a betegek könyvellátását is.

Benne él a község életében, jó a kapcsolata a párt- és társadalmi szervekkel, tanácssal. A termelőszövetkezetek részére könyvtárközi kölcsönzés révén szerzi meg a szükséges szakkönyveket.

Az ötven éves Deutsche Bücherei

A különböző német államok az 1871. évi egyesülés után is megőrizték kulturális önkormányzatukat. Ennek következtében Németországban csak ötven évvel később került sor nemzeti könyvtár felállítására, s még ekkor sem állami vagy uralkodói kezdeményezésre. 1912. október 3-án a német könyvkereskedők egyesülete, a Börsenverein der Deutschen Buchhändler szerződést kötött a szász állammal és Lipcse városával. A Börsenverein kötelezte magát, hogy Lipcsében Deutsche Bücherei néven könyvtárat alapít, és részére beszerez minden 1913. január 1-e után megjelent német nyelvű könyvet. Lipcse vállalta ingyen telek adását, Szászország az épületek elkészítését, felszerelését, és mindkettő évi hozzájárulást a fenntartási költségekhez. Az intézmény 1940-ben került állami tulajdonba.

A gyűjtőkört azóta többször kibővítették, 1941-ben a német könyvek idegen nyelvű fordításaival, 1943-ban a német nyelvterületen megjelent zeneművekkel, újabban pedig az 1913 előtti irodalommal.

Elég sok német és németből fordított könyv jelenik meg külföldön. Ezért a Deutsche Büchereinek figyelemmel kell kísérnie minden ország nemzeti bibliográfiát, mert enélkül a teljességet nem

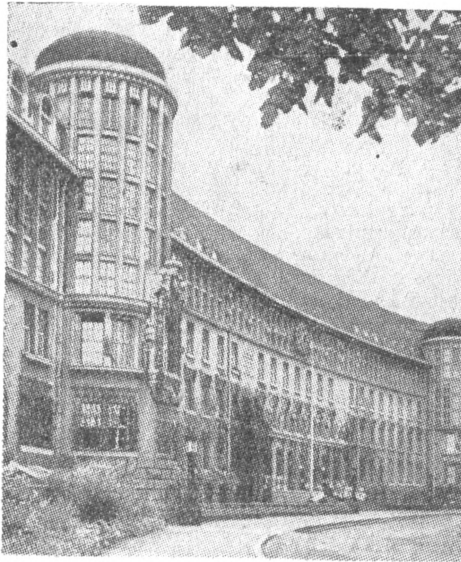
tudná megvalósítani. E tekintetben helyzete magyar vonatkozásban a legkönyvebb. A Széchenyi Könyvtár ugyanis csereviszonyban áll vele, és összegyűjti a számára szükséges anyagot. Ritka eset, hogy Lipcséből a Deutsche Büchereinek valamit külön kelljen kérnie, legfeljebb azokat a műveket, amelyekből második példányra tart igényt.

Az alapító levél szerint a könyvtár kötelessége a külföldön megjelent német könyveket is magában foglaló nemzeti bibliográfiának, a *Deutsche Nationalbibliographien*nek a szerkesztése. Ennek a példamutató pontosságú munkának két sorozata van, az első hetenkint jelenik meg, és évi 30 000 tételével a kereskedelmi forgalomba került könyveket sorolja fel, a másik félhavasint kerül ki a sajtó alól. Ennek évi 16 000 tétele diszsertációkat, hivatali, intézményi, valamint pártkiadványokat, ipari és kereskedelmi nyomtatványokat tartalmaz. Mindkét sorozat csak azokat a műveket dolgozza fel, amelyek a Deutsche Bücherei állományában megvannak. A vállalatok fontosnak tartják, hogy kiadványaik szerepeljenek a sorozatban, s ezért Nyugat-Németországból majdnem olyan pontosan érkeznek a különböző művek, mint a Német Demokratikus Köztársaságból,

ahol törvény írja elő a kötelezpéldányok beszoigáltatását.

A nemzeti bibliográfia a tudományos könyvtárak számára előírt részletességgel készül. Van olyan kiadása, amelynél az egyes tételeket nemzetközi méretű kartonlapokra nyomják, s így ezeket más könyvtárak közvetlenül is felhasználhatják katalógusaik részére. A bibliográfiából éves (*Jahresverzeichnis des deutschen Schrifttums*) és öt éves (*Deutsche Bücherverzeichnis*) összefoglalások is készülnek. Emellett a könyvtár rendszeresen megjeleneti a német nyelvű fordításoknak, az egyetemi és főiskolai iratoknak, a művészeti reprodukcióknak stb. könyvésztét, és állandóan ad ki külön bibliográfiákat (lakásépítés, mezőgazdasági termelékenység, a köszén felhasználásai stb.).

Az 1915-ben elkészült, mérsékelt szecessziós stílusú épület belső kiképzése, berendezései, raktárai modernnek

A lipcsei Deutsche Bücherei épülete

és célszerűek. Rendkívül barátságosak a német irodalom és tudomány nagyjainak márvány mellszobraival díszített hófehér folyosók. Az épület nagy telken áll, mert már tervezéskor számítottak a későbbi bővítésekre. Az első hozzáépítés 1935-ben történt, a második (új raktárak és olvasóterem) most fejeződik be. A könyvtár a város központjától messze fekszik; valószínűleg ennek köszönheti, hogy a második világháborúban aránylag kevés pusztítás érte.

Állománya megközelíti a három milliót. A könyvek leltári száma, amely egyúttal raktári jelzet is, három részből áll, pl. 1961 B 153. Az első szám — mint sok más német tudományos könyvtárban — a beérkezés évét jelenti, a betű a nagyságot (három nagyságrendben állítják fel a könyveket), a második szám pedig az évenként és nagyságrendenként újra kezdődő numerus kurrenset.

A gyűjtemény muzeális jellegű. Állománya csak helyben használható, más városokban levő könyvtáraknak pedig csak abban az esetben ad kölcsön, ha a keresett mű egyetlen német könyvtárban sem található.

Négy olvasóterme van (két általános, egy folyóirat- és egy térkép-olvasóterem) 450 férőhellyel. Ez sokszor kevés, mert az olvasók napi átlagos száma 1200. A bibliográfiai segédkönyvtárt és az olvasótermek 26 000 kötetét az olvasók szabadpolcszerűen használhatják. Egyéb művek kérésénél sem kell felírni a jelzetet, de ha valaki felírja, hamarabb hozzák ki számára a könyveket. A kérélapokat a Lipcse belvárosában elhelyezett öt gyűjtőszekrénybe is be lehet dobni; ezeket minden délben kiürítik, s a kért művek 16 órakor átvehetőek a könyvtárban.

A kérések teljesítésének a statisztikája igen érdekes: A keresett könyvek 83%-át azonnal megkapják az olvasók, 8%-ra várniok kell, mert a könyvet más használja, 4% nincs meg a könyvtárban (javarészt 1913. előtti kiadványok), végül 5%-nál (fasiszta művek, szórakoztató regények stb.) igazolni kell, hogy használatuk tudományos célból történik.

Mint különlegességet említsük meg, hogy különböző katalógusainak egyike kiadók (vállalatok, társulatok, intézmények, hatóságok, magánszemélyek) szerint tartja számon a teljes anyagot. Ez a kiadói katalógus teljesen elpusztult, de ma már a huszas évek végéig visszamenően pótolták. A katalógusnak különösen nyomda- és ipartörténetek stb. veszik nagy hasznát, és gyakran nyújt segítséget a tájékoztató szolgálatban is.

A különgyűjtemények (zenei, főiskolai iratok stb.) közül a legfontosabb a Könyv- és Írástörténeti Múzeum. Ez eredetileg külön intézmény volt, és csak 1946 óta tartozik a Deutsche Büchereihez. Feliratos kövek, agyagtáblák, kódexek eredeti példányai és hasonmásai, régi és új kéziratok, könyvek, metszetek, nyomdai gépek, könyvtári berendezések, papírgyűjtemény, diorámák stb. mutatják itt be kitűnő elrendezésben azt a nagy utat, amit az emberiség az írás felfedezésétől a szocialista könyvkultúráig megtett.

Vértesy Miklós

A BETEGKÖNYVTÁRAK HELYZETE

A beteg ember különösen fogékony olvasmányai iránt, ideje is van az olvasásra. Számára a könyv nemcsak szórakoztató, hanem gyógyító tényező is. A könyv gyógyító szerepével — a biblioterápiával — már világszerte foglalkoznak. Ennek fényében vizsgáljuk meg tehát azt, hogy milyen fontosságot tulajdonítanak a nemzetközi szervezetek, illetve az egyes országok a betegek könyvellátásának, a betegek könyvtárainak.

1.

A *Könyvtárosegyesületek Nemzetközi Szövetsége*, az IFLA 1955-ben külön kórházi könyvtári bizottságot hozott létre. Ez a bizottság kidolgozta a kórházi könyvtárakra vonatkozó alapelveket, amelyekben hangsúlyozza a biblioterápia fontos szerepét a gyógyításban, a közművelődési könyvtárral való kapcsolatot, az állománygyarapításnak, a könyv kiválogatásának különleges fontosságát. Ezért külön szervezet létrehozását, nemzetközi ajánlójegyzék összeállítását (a szépirodalom és az ismeretterjesztő irodalom köréből), valamint az üdülők és gyógyfürdők könyvtári ellátottságának megoldását tartja szükségesnek.

Az IFLA 1961. évi ülészakán az egyes országok orvosegyesületeinek felkérésére határozat született, hogy olyan népszerűsítő jegyzékeket állítsanak össze, amelyekből a betegek tájékoztatást nyernek betegségükről. Azonkívül elhatározták, hogy kérdőívet küldenek az egyes kórházkönyvtári egyesületeknek a különféle kórházfajták könyvtáraitra vonatkozó adatok megszerzése céljából.

2.

Ami az egyes országok betegkönyvtári helyzetét illeti, a következő vázlatos kép áll rendelkezésünkre:

Svédországban országosan megoldották a betegek könyvtári ellátását, mivel a kórházaknak tekintélyes könyvállományuk van, melyet a helyi közművelődési könyvtár egészít ki folyamatosan letéti könyvanyaggal. A heveny betegségben szenvedők kórházaiban ágyanként három, az idült betegek kórházaiban pedig öt-nyolc kötet a könyvek száma. Evi könyvbeszerzésre száz ágyanként 66 kötetet számítanak. A könyveket lemosható bo-

rítóval látják el. A könyvtáros hetenként egyszer minden beteget felkeres. Naponta 3—4 órát tölt ezzel a munkával, így mintegy száz személyt tud ellátni. A járóbetegek a könyvtárból személyesen kölcsönöznek. A könyvtárost sokféle technikai segédeszköz segíti, például az osztályon való kölcsönzést megkönnyítő könyv-kocsi, könyvesláda: a beteg olvasását pedig a különféle könyvtámasztók, olvasókészülékek, könyvlapozók, prizmás szemüvegek teszik kellemessé.

Csehszlovákiában, Pöstyénben a négy gyógyfürdő-kórháznak 1957. óta egyetlen betegkönyvtára van. A könyvtár 5000 kötetes és — tekintettel a betegek nemzetiségére — nyelvi csoportosításban raktározzák a könyveket. Megfigyelték a betegek különös fogékonyságát az irodalmi alkotások iránt. Főleg a testi hibával sújtott betegek vonulnak vissza szívesen könyvet olvasni.

Nyugat Németországban, Münchenben 1954. óta a városi kórházügyi költségvetésben évente 55—65 000 márkát juttatnak a kórházi könyvtárak számára, amelyek szervesen beleilleszkednek a közművelődési hálózatba. A Kórházkönyvtári Központ a könyveket feldolgozott, kölcsönzésre kész állapotban küldi szét a kórházaknak. A könyvkereskedői borítót rajtahagyják a könyvön, mely ezzel együtt még egy műanyagvédőborítót is kap. A műanyagborítót minden kölcsönzés után fertőtlenítő szerrel megtisztítják.

A biblioterápia fontosságára jellemző, hogy egy nyugati kórház lelkesze tanácsadó állomást épített ki a betegek könyvkiválasztásának megkönnyítésére.

A kaposvári Megyei Kórházban nemrég megnyitott orvosi szakkönyvtár olvasóterme

3.

A hazai betegkönyvtárügynek — nevezük így, ugyanis a „kórházkönyvtár” kifejezés számunkra nem egyértelmű, hiszen az orvosi szakkönyvtár is jelölhető lenne e szóval — még nem alakult ki szervezett formája. A jelenlegi gyakorlat szerint egy-egy kórházban, egészségügyi intézményben általában három könyvtárfajta működik: az *orvosi szakkönyvtár* az egészségügyi szakemberek, a *szakszervezeti könyvtár* a kórházi dolgozók, a *betegkönyvtár* pedig a betegek olvasási igényeinek kielégítésére. Az orvostudományi hálózat megalakulása az orvosi szakkönyvtárakat egységes irányítás alá helyezte. Többé-kevésbé tisztázott a szakszervezeti könyvtár funkciója is: a kórház dolgozóit szépirodalmi és ismeretterjesztő művekkel látja el szervezett formában. A betegkönyvtárak azonban a kórház költségvetésének lehetőségeire — amely a tanácsi pénzügyi szervek magartartása, megértése szerint igen változó — és a tanácsi közművelődési könyvtár jóindulatára vannak utalva. Ahol a tanácsi közművelődési könyvtár elébe megy az igényeknek, ott már tekintélyes múltra tekinthet vissza a betegkönyvtár. (Például Somogy megyében.) De ahol nem akad, aki kezdeményezzen, nincs aki „kezebe venné” az ügyet, ott a betegek könyvvallatása teljesen megoldatlan. Nehezíti a megoldást, hogy az orvosi könyvtárosok nagy része — természetesen a főhivatásúakra gondolok — mindössze legfeljebb egy éve dolgozik a kórházak könyvtárában. Elsőrendű feladatként az orvosi könyvtár elhanyagolt állapotának felszámolása nehezedik rájuk. A betegkönyvtárakkal nem tudnak foglalkozni, noha általánosan kialakult vélemény szerint a kórházon belül ők lennének hivatottak a betegkönyvtár adminisztrációs ügyeinek intézésére, munkájának irányítására is. A jelenlegi helyzet megítélésére nézzünk meg néhány példát — az orvosi könyvtár, illetve könyvtár szemszögéből:

Szombathelyen a megyei kórházban már 1960-ban rendezni próbálták a betegek könyvtári ellátását. Ennek érdekében igazgatói utasítás született, amely a betegkönyvtár anyagának beszerzését a kórház költségvetési keretén belül az orvosi könyvtáros hatáskörébe utalja. A leltárkönyvet is ő vezeti, s a raktári jelzett rovatban tünteti fel, hogy melyik osztályra került a könyv. Az anyagot ezután az osztályvezető nővér veszi át, bevezeti egy füzetbe, és ennek segítségével kölcsönöz osztálya betegeinek. A könyvek az egyes osztályok között csak az orvosi könyvtáros bevonásával cserélhetők. A fertőző osztályok könyveit el-

rongyolódás, selejtezés esetén el kell égetni, ezeket nem lehet átadni más osztálynak. A tapasztalatok szerint a nővérek rátermettsége, lelkesedése, a könyvek és a betegek iránti szeretete ad életet a betegkönyvtárnak. Be kell vallani azonban, hogy a munka — kevés kivételtől eltekintve — gyengén megy.

Egerben a megyei kórházban és *Buda-pesten* a Kútvolgyi úti Központi Állami Kórházban az orvosi könyvtár helyiségében van a betegkönyvtár központi raktára, és innen kölcsönzik ki a nővérek osztályuk számára a könyveket. A Kútvolgyi úton általában 50 kötetet kap egyszerre egy osztály, ötven ágyra ötven könyv, tehát minden betegre egy könyv jut. Itt a betegkönyvtár 2300 kötetes, és évente kb. 5000 Ft-ot fordítanak gyarapítására.

Veszprémben a megyei kórházban a lehető legjobb megoldást választották: az orvosi könyvtáros mellett félnapos mellékfoglalkozású könyvtáros dolgozik. A betegkönyvtár kezelése az ő feladata. A betegkönyvtár gépelt — sajnos nagyon szegényes állományt feltáró — katalógusával naponta végigjárja az osztályokat. Feljegyzi a kívánságokat, s máris szállítja a könyvet. Nyilvántartása egyszerű: a beteg neve, személyi igazolványának száma és lakcíme mellé feljegyzi a várható távozás dátumát is, ezenkívül a könyv számát, szerzőjét, címét. Első alkalommal közli a beteggel, hogy távozásakor vagy a nővérek, vagy az orvosi könyvtárnak kell leadnia a könyvet. Március közepe óta kölcsönöznek ezzel a módszerrel, de még nem vesztett el könyv.

Jobb a helyzet azokban az állami gyógyintézetekben, szanatóriumokban, tudógyógyintézetekben, ahol főhivatású kultúrfelelős-könyvtáros kezeli az általában igen szép és tekintélyes könyvmennyiséggel rendelkező betegkönyvtárat. A kölcsönzési idő rendszeres, a betegek itt hosszabb ideig tartózkodnak, így az olvasók körében végzett nevelő tevékenységre is lehetőség nyílik.

4.

Tehát nálunk a kórházak nagy többségében, különösen a kisebb kórházakban még csak a jövő feladata a betegkönyvtár megszervezése. Mindenek előtt a könyvtárakat kell létrehozni, megteremteni a működésükhöz szükséges feltételeket, azután foglalkozhatunk a biblioterápia érdemi alkalmazásával.

Néhány javaslat legsürgősebb teendőinkre:

1. Létre kell hozni egy betegkönyvtári bizottságot — esetleg az Országos Könyvtárügyi és Dokumentációs Tanácson belül —, amely felmérné és meghatá-

rozná a soronlevő feladatokat, és országosan felkarolná a betegkönyvtár ügyét. Ebben a bizottságban az orvosi és a közművelődési hálózat képviselőin kívül részt vehetnének a társadalmi szervek (Nótanács, Népfront) képviselői is, valamint egy orvos vagy pszichológus tanácsadó. Ez a bizottság felvehetné a kapcsolatot az IFLA Kórházkönyvtári bizottságával.

2. A kórházak költségvetésében mindenütt kell keretet biztosítani a betegkönyvtár fenntartási költségeire, fejlesztésére.

3. A megyei közművelődési könyvtárak vegyék fel a kapcsolatot a megyei kórház orvosi könyvtárossal, aki felvilágosítást tud adni a megyében levő kórházokról, az ottani könyvtárak helyzetéről.

4. A későbbiek folyamán ki kell dolgozni a betegkönyvtárak állományának

gyűjtő- illetve témaköri meghatározását, majd a falusi és az iskolai könyvtárak alapállomány-jegyzékéhez hasonlóan összeállítani a betegkönyvtári alapállomány-jegyzéket. Meg kell állapítani az ágyankénti szükséges kötetszámot is a különböző kórházfajtáknak megfelelően.

5. Olyan gyors, a betegkönyvtárak sajátos igényeinek megfelelő és a lehető legegyszerűbb kölcsönzési mód és statisztikai nyilvántartás dolgozandó ki, amely lehetővé teszi a betegekkel való megfelelő foglalkozást.

6. Végül tudományosan foglalkozni kell a betegkönyvtárnak olvasóira gyakorolt hatásával, mégpedig egyrészt a biblioterápia szemszögéből, másrészt abból a szempontból, hogy a betegkönyvtár milyen feltételek mellett nevelhet az olvasó betegből könyvtári olvasót a közművelődési könyvtár számára.

Torday Alice

I R O D A L O M

Krankenhausarbeit. Leitsätze, Probleme und Erfahrungen. (Kórházkönyvtári munka. Irányelvek, problémák és tapasztalatok.) *Bücheret und Bildung* 1960. 7. p. 273—283. (KMK fordításgyűjtemény 2428.)

Schmidt, Hannelore: Bücherwagen für Krankenhausbüchereien. (Könyvkocsi a kórházkönyvtárak számára.) *Bücheret und Bildung*. 1960. 7. p. 293—294. (KMK 2430.)

Langfeldt, Johannes: Krankenhausbüchereiarbeit in Schweden. (Kórházkönyvtári munka Svédországban.) *Bücheret und Bildung*, 1960. 7. p. 284—285. (KMK 2429.)

Az ILFA Tanácsának 27. ülészaka (Edinburgh, 1961. szept. 3—8.) Könyvtári Figyelő, 1962. 8. 3. 97—103. old.

Kellner Béla: A betegek könyvellátása a kaposvári kórházban. *A Könyvtáros*, 1960. 10. 11. 819—820. old.

Józsa Dénes Piroksa: Egy kórházi fiókkönyvtár. *A Könyvtáros*, 1961. 11. 8. 475—476. old. Betegek könyvtára. *Az Orvosi Könyvtáros*, 1961. 1. 2. 40—54. old.

Belajovát, Maria: Pöstyén-fürdő betegkönyvtára. *Az Orvosi Könyvtáros*, 1962. 2. 1. 25—27. old.

Újjáalakult az Országos Dokumentációs Bizottság

Az Országos Könyvtárügyi és Dokumentációs Tanács dokumentációs tagozataként újjáalakult Országos Dokumentációs Bizottság július 27-én kibővített ülést tartott, melyre az ODB tagjain kívül meghívta a dokumentációs intézményeknek az egyes szakbizottságokba előzetesen delegált képviselőit is.

Az újjáalakult ODB elnöke *Jánszky Lajos*, alelnöke *Mikó András*, titkára *Balázs Sándor* lett. A tagozat az alábbi három szakbizottságot alakította meg:

1. Elvi és kooperációs szakbizottság (vezetője *Jánszky Lajos*)

2. Módszertani szakbizottság (vezetője *Polzovics Iván*)

3. Képzési és továbbképzési szakbizottság (vezetője *Székely Sándor*)

Az első két szakbizottság munkáját egy alkalmi jellegű közös társadalomtudományi munkabizottság támogatja (vezetője *Szentmihályi János*).

Az Országos Dokumentációs Bizottságnak és albizottságainak 1962/63. évi mun-

katervében többek között az alábbi kérések szerepelnek:

— az Egyetem Könyvtártudományi Tanácsán meginduló egyéves dokumentációs tanfolyam tartalmi munkájának segítése;

— öt szakterület (közgazdaságtan, statisztika, pedagógia, történelemtudomány, irodalomtörténet) dokumentációs helyzetének felmérése és fejlesztési javaslatok kidolgozása;

— a műszaki dokumentáció fejlesztésére irányuló tervezetek kidolgozása;

— a Nemzetközi Dokumentációs Szövetség (FID) munkájának megtárgyalása;

— az országos dokumentációs felmérés tapasztalatainak megvitatása;

— a dokumentáció eredményességét (hasznosságát) kimutató módszerek tanulmányozása;

— tervek kidolgozása a dokumentálók továbbképzéséről és az ágazati szakképzésről.

A módszertani tanács működése Pest megyében

A könyvtárügy 1962—63. évi irányelvei minden megyében feladatul tűzték ki a módszertani tanácsok megalakítását. Pest megyében 1958. óta működik ilyen tanács, 1960. óta a *Pest megyei könyvtárak módszertani tanácsa* néven, így megszervezésével és működésével kapcsolatban már megszereztünk néhány tapasztalatot.

A tanács létrehozását a könyvtárügy 1957. utáni nagy fejlődése tette szükségessé. A szabadpolc rendszer térhódítása, a főhivatású könyvtárossal működő könyvtárak egységes katalógus rendszerének kiépítése, a tervszerű állománygyarapítás megindulása, a felméréseken alapuló tudományos tervezés napirendre tűzése magasabbszintű módszertani munkát követelt meg. A könyvtárak tanácsai kezelésbe adása nagymértékben kiterjesztette a módszertani munka hatókörét. A megyei könyvtár táguló horizontján az állami hálózat mellett más hálózatba tartozó könyvtárak képe is kezdett kirajzolódni. Egyre inkább szükségessé vált a különböző könyvrészletekben folyó munka összehangolása és a gyengébbek módszertani segítése. Természetes, hogy ezeket a feladatokat az ország legkisebb létszámú megyei könyvtára, — melynek három főből álló módszertani csoportja a százezres lélekszámú budai járás mellett még három másik járás könyvtárait is irányította — egymaga elvégezni nem tudta. Ilyen széleskörű tevékenység elvállalására külső erők bevonása nélkül nem is gondolhatott. A megyei könyvtárban 1957-ben megszüntették a kölcsönzést, s ennek következtében a kieső közvetlen tapasztalatokat is a gyakorló könyvtárosokból álló tanács létrehozásával kívántuk pótolni.

A tanácsnak kettős feladatot adtunk:

1. Felmérő, kísérletező és elemző munka alapján teygen javaslatot a hálózati központoknak az egyes munkaterületek fejlesztésére.

2. Hangolja össze a könyvtárhálózatok könyvtártelepítési, állománygyarapítási, olvasószolgálati és propaganda tevékenységét. Közös kiadványokkal, kiállítások cseréjével teyge gazdaságosabbá a könyvtárak propagandamunkáját.

A tanácsot nem nagy létszámú operatív szervvé kívántuk kialakítani, ezért a könyvtárhálózatok és az állami hálózat különböző típusainak legjobb könyvtárosaiból állítottuk össze. Az idén a *megyei módszertani tanácsadó* egyik tagját is bevontuk a tanácsba, s így kapcsolatba ke-

rültünk a népművelés hasonló célú szervevél.

A tanács 1961. óta *éves terv alapján dolgozik*, egy évben általában 3—4 megbeszélést tart. Bizonyos napirendi pontok megtárgyalására s a felmérő munkák elvégzésére más könyvtárosokat is bevontunk. Egyes napirendi pontok beszámolóját a résztvevők írásban kapják meg. Az első években; az útkeresés időszakában, a tanács időszerű feladatokat tárgyalta a megyei könyvtár beszámolóit alapján. Ilyenek voltak: József Attila olvasómozgalom helyzete, az intézményesítés tapasztalatai, az állománygyarapítás kérdése, az elavult és duplum könyvek bevonásának feladatai stb. E megbeszélések színvonalra nem sokban haladta meg a megyei értekezletekét. Azonban a megyei és járási könyvtárak ügyrendjének megvitatása kiemelkedő jelentőségű volt. Az állami és szakszervezeti könyvtárosok versenyt a tanács irányította és ítélte oda a jutalmakat is.

Nagyobb szabású közös munka elvégzésére csak az elmúlt év végén került sor. A ráckevei járás községi könyvtárainak állományhelyzetét vizsgáltuk meg a törzsanyag szempontjából. Ezt követte a ceglédi járás átfogó felmérése. A már befejeződött vizsgálat nmcsak az állami, a szakszervezeti, az iskolai könyvtárak munkájára terjedt ki, hanem tanulmányozta a tanácsok irányító tevékenységét, a termelőszövetkezetek kulturális alapjának hováfűtését, a tsz könyvtárak ügyét és a József Attila olvasómozgalom helyzetét is. Jelenleg 4 községben az 1945-ös korosztály könyvtári tagságának vizsgálata, s a Dunakeszi Járműjavító könyvtárában az olvasók lakóhely szerinti felmérése folyik. Még az idén meg szeretnénk vizsgálni egy szakszervezet budapesti könyvtárainban, hogy a megyéből bejáró dolgozók milyen arányban veszik igénybe az üzemi könyvtárakat.

Két éve a tanács szerkeszti az 1955 óta rendszeresen megjelenő *Pest Megyei Könyvtárost*. A kiadás anyagi fedezetét a megyei könyvtár és az SZMT egyenlő arányban viseli. A tanács biztosítja a tájékoztató rendszerességét, tartalmi színvonalát. A tájékoztató közli a tanács által kidolgozott anyagokat, segíti az olvasómozgalmat, népszerűsíti az egyes hálózatok jó könyvtárosaikat s bevált módszereiket.

A tanács összeállította az év folyamán kiadandó propagandaanyagok tervét is.

Közösen adjuk ki a József Attila mozgalom bronz-fokozatának annotált bibliográfiáját, és közösen készítsük plakátokat, propagandanyomtatványokat.

A tanács tervében olyan módszertani archívum létesítése is szerepel, mely valamennyi könyvtárhálózat módszertani anyagait, propaganda nyomtatványait gyűjti.

A tanács résztvevőit lehetőségünkhöz mérten igyekszünk kedvezményekben részesíteni. Már ebben az évben útiköltséget és napidíjat terveztünk költségvetésünkben a tanács tiszteletdíjas-könyvtáros tagjainak. Lehetővé tesszük, hogy helyiségünkben saját állományunkból és a szakkönyvtárak átkért könyveiből kutatómunkát folytassanak, bevonjuk őket a tapasztalatcserébe, s külön tapasztalatcserét is szervezünk a tanács tagjai részére.

A tanács eddigi tevékenységét nagyrészt a módszertani felmérő munka jellemezte, emiatt csak kevésbé tudta betölteni összehangoló és irányító szerepét. Ez érthető is, hisz csak a szakszervezeti hálózatnak van megyei központja, s így a többi könyvtár kiesik a tanács hatóköréből. Különösen az iskolai könyvtárak megyei irányításának hiányát érezzük. Még képviselőtük sincs a tanácsban, mert eddig nem találtunk olyan iskolai könyvtárost, aki ezt a feladatot elvállalta volna. Legjobb megoldás egy főhivatású könyvtáros beállítása lenne, aki a megyei könyvtár módszertani csoportján belül, vagy kívül, de vele mindenképpen szoros kapcsolatban adna módszertani irányítást ezeknek a könyvtáraknak.

A tanács fejlődése nem volt töretlen, a kitűzött széleskörű feladatokat csak rész-

ben tudta megoldani. Nem használt ennek az ügynek sem a megyei könyvtár kétéves szentendrei kihelyezése, mert lazult a kapcsolatunk a könyvtárosokkal. Sokáig magunk sem voltunk bizonyosak abban, hogy a tanács életképes szerv-e, és nemcsak az értekezletek számát szaporítjuk-e. A nagyon elfoglalt tagokat a tanács munkájának fontosságáról nem egyszer meg kellett győzni. A tiszteletdíjas könyvtárosok az értekezleteken nem tudtak rendszeresen megjelenni, mert akadályozta őket iskolai elfoglaltságuk, az elkészített tervekben gyakran történt módosítás, az anyagok elkészítése többször késett, emiatt az értekezleteket el kellett halasztani. Mégis, visszánézve a négy év fejlődésére, megállapíthatjuk, hogy jó utat választottunk. A tanács szervezete megszilárdult, a tagok nagyobb érdeklődéssel végzik feladatukat. Egyre többen kezdeményeznek, s nem várják mindenben a megyei könyvtár felhívását. Jelenleg pl. két olyan felmérés is folyik, mely a tagok ötletéből született, és ők is vezetik a munkát. A tanács tagjai látják, hogy lehetőség nyílik számukra könyvtári kutatásokra és kísérletekre is, s kezdik megtiszteltetésnek venni a tanácsban való részvételt. A tanács segítségével már eddig is olyan feladatokat oldottunk meg, melyre nélküle nem lettünk volna képesek. Rajtunk múlik, hogy saját tapasztalatainkat és a kapott útmutatásokat felhasználva a tanácsot olyan szervvé alakítsuk, mely hathatós eszköze lehet a magasabb szintű módszertani munkának és hozzájárulhat megyénk könyvtárügyének fejlődéséhez.

Pál Ernő

Aki könyvvel foglalkozik

A Hajdú-Bihar megyei Napló egyik legutóbbi számában Bényei József leleplezi az egyes termelősövetkezetekben időnként „tevékenykedő” ügynökök furcsa „könyvterjesztését”. Elmondja, hogy a megyében több helyen községi és termelősövetkezeti könyvtárakba nem való könyveket sóztak az ügynökök a tájékozatlan termelősövetkezeti vezetők nyakába.

A biharkeresztesi járásban például több helyen találta meg az ilyen módon odakerült alábbi könyveket: *Hatályos jogszabályok gyűjteménye* 4 kötet 400 Ft; *A Magyar Jogász Szövetség határidő-naplója* 2 kötet, 85 Ft; *Az MTA Közgazdasági Intézetének évkönyve (1958—59)* 58,60 Ft; *A polgári közgazdaságtan rövid története a marxizmus előtt*, 3 kötet, 115

Ft. Hasonló eseteket Balmazújvároson és más termelősövetkezetekben is tapasztalt.

Könyvtárosok előtt nem szükséges kifejteni e jelenségek kártékony voltát. Mindenesetre erőteljesen figyelmeztet a községi és járási könyvtárosok éberségének fokozására. A hasonló eseteket úgy igyekezzenek megelőzni, hogy kellőképpen felvilágosítják a termelősövetkezeti vezetőket művelődési alapjuk célszerű felhasználásáról.

A könyvterjesztőkre vonatkozóan pedig találóan állapítja meg a cikk, hogy: „Aki könyvvel foglalkozik, legyen bár kereskedő, könyvtáros, vagy bárki más, csak a művelődéspolitikai célkitűzéseknek megfelelően fejtheti ki tevékenységét.”

KÉRDEZZ — FELELEK

CZ. GY. KÖNYVTÁROS KÉRDEZI:

A Magyar Szabványügyi Hivatal által kiadott könyvtári szabványok olyan jogszabályok-e, amelyek megtartása minden könyvtárosra nézve kötelező? Mi történik akkor, ha a könyvtáros — célszerűségi okokból — eltér tőlük? Felelősségre vonható-e akkor, ha tájékozatlanságból nem tartja be a szabványok rendelkezéseit?

JOGI SZAKÉRTŐNK, DR. TAKÁCS JÓZSEF VÁLASZOLJA:

A szabvány nem jogszabály. Ehelyütt talán felesleges lenne hosszú, elméleti eszmefuttatásban fejteni ki, hogy melyek a jogszabályok kellékei, s hogy ezek közül mi hiányzik a szabványokból. (Amennyiben a részletek érdeklők, olvassa el Szelényi Zoltánnak a szabványokról írott könyvét.) Itt röviden csak annyit, hogy a Magyar Szabványügyi Hivatal a szabványosítás központi irányító és felügyeleti szerve, jogszabályok kibocsátására azonban nem jogosult, jogászi kifejezéssel élve, nem anyagi jogforrás.

Gyakorlatilag azonban a szabványok egy része kétségtelenül olyan jellegű, mint a jogszabályok, vagyis alkalmazásuk kötelező, s az előírásoktól való eltérés esetleg büntettnek is számíthat (pl. a minőségi szabványok megsértéséből következő minőségrontás). Ez könyvtári vonatkozásban nehezebben képzelhető el, inkább a termeléssel összefüggő szabványokra jellemző. Könyvtári vonatkozásban is kötelező azonban az úgynevezett országos szabványok alkalmazása, kivéve, ha ajánlásként bocsátották ki őket. Ezek hatálybalépésük napjától kezdve kötelezőek. Szabálysértést követ el és háromezer forintig terjedhető pénzbírsággal sújtható az, aki országos szabvány alkalmazására vonatkozó kötelezettségét megszegi, illetőleg aki országos szabvány alkalmazását, vagy alkalmazásának ellenőrzését akadályozza.

Azt mondtuk, hogy a szabvány elméletileg nem jogszabály, de gyakorlatilag olyan jellegű. Erejét nem közvetlenül a szabványból meríti, az alkalmazás megsértését nem a Szabványügyi Hivatal köti büntető szankciókhoz, hanem a 44/1959. (XI. 19.) számú, a szabványosításról szóló kormányrendelet ruházta fel a szabványokat kötelező erővel, és az mondja ki, hogy megsértésük szabálysértés és pénzbírsággal sújtható. A szabványt kibocsátó szerv tehát nem jogszabályt hoz, de jogszabály mondja ki, hogy a szabványhoz alkalmazkodni kell. A kérdés elméletileg annál érdekesebb, mert a szabványosításról szóló kormányrendelet eleve felhatalmazást ad olyan jellegű rendezésre, amelyet a kormányrendelet erejénél fogva jogszabály-erejűnek kell tekinteni. A kormányrendelet rendelkezése szerint [8. § (6) bekezdés] a Magyar Szabványügyi Hivatal elnöke az országos szabvány alkalmazásával kapcsolatban egyes kérdéseket eltérően is rendezhet, a kormányrendelet felhatalmazása tehát hasonló ahhoz, amilyen a rendeletek kiadására vonatkozó felhatalmazás.

Visszatérve az alapkérdésre, világos: annak ellenére, hogy a szabvány nem jogszabály, a könyvtárosra nézve is kötelező, s előírásaitól sem okoskodási alapon, sem hanyagságból (tudatlanságból) sem térhet el, hacsak maga a szabvány nem tartalmaz alternatív megoldást, vagy ad felhatalmazást a célszerűségi szempontból való eltérésre. Ilyenkor azonban tulajdonképpen nem eltérésről van szó, hanem a szabványhoz való alkalmazkodásról, amely ilyen engedélyt, lehetőséget ad.

A könyvtári munkában leggyakrabban használt, országos, tehát kötelező erejű szabványok ez idő szerint a címléirási, folyóiratcím rövidítési, az állományleltározási, a könyvtári bélyegzési és betűrendbe sorolási szabványok; a könyvtárigazgatásban és szervezésben a könyvtári elnevezések és meghatározások szabványa; a könyvtárak kiadványait illetően pedig a szakirodalmi tájékoztató kiadványokra, a könyvtári és dokumentációs címfelvételi lapokra, a bibliográfiai hivatkozásra, valamint az időszaki kiadványok jegyzékeire, illetőleg bibliográfiára vonatkozó szabványok. Országos, kötelező erejű szabványok még: a könyvek címlapjára, belső elrendezésére és kolofonjára, a folyóiratok fedőlapjára és belső elrendezésére, a könyvtári ügyviteli nyomtatványokra, egyes könyvtári berendezésekre, a bibliográfiai hivatkozásra, a cirill betűs címek átírására és a mikrofényképezésre, illetőleg mikrofelvétel-tárolásra vonatkozó szabványok is.

Ajánlott, tehát nem kötelező erejű szabványok a nemzetközi szabványok: a folyóiratcímek rövidítésének nemzetközi szabályzata, a folyóiratok belső elrendezése, a cirill írásjelek átírásának nemzetközi rendszere, a folyóirat számok

és egyéb kiadványok tartalomjegyzéke, a folyóiratok címszegélye és a bibliográfiái hivatkozások minimális adataira vonatkozó szabványajánlások.

A könyvtári vonatkozású szabványokat tehát a könyvtárosnak meg kell ismernie. Ennek lehetőségét biztosítja a Magyar Szabványügyi Hivatal kiadásában megjelent „A könyvtári munka szabványai” című összeállítás. Minden szabvány bevezetőben tartalmazza az alkalmazásával kapcsolatos fontos tudnivalókat, leírja tartalmát és tárgyát, megjelöli az eltérés lehetőségeit stb.

Egy városi könyvtár és az üzemek kapcsolata

A városi hálózat fejlesztése során egyre szélesebb és mélyebb kapcsolat épül az üzemek és a könyvtár között. Amikor városunkban, Szegeden eligazító adatokat kerestünk az üzemi könyvtárak működéséről, kiderült, hogy az SZMT által begyűjtött statisztikai adatok az üzemi könyvtárak töredékére vonatkoznak, a 96 könyvtár közül csupán 20 — nem is a legjelentősebb — könyvtár néhány forgalmi adatát tartalmazzák. Ezért vállalnunk kellett a személyesen végzett gyűjtőmunkát, s üzemről-üzemre járva fokozatosan beszerezzük az alapvetéshez szükséges adatokat. Ennek a „kutató” munkának során egy másik lehetőséget is kihasználtunk.

A Szegedi Városi Somogyi Könyvtár közismerten az ország egyik legrégebbi könyvtára, állományában gazdag a régi helytörténeti anyag, de a könyvtár csak az utóbbi években jutott el arra a fokra, hogy a helytörténeti anyagot ne csak esetlegesen, egyes adományokból, hanem rendszeresen gyűjtse a város lakosságától, az intézményektől és üzemektől. Mivel korábban a legkevesebb anyagot éppen a termelő üzemekről őrzött meg a könyvtár, azt gondoltuk, hogy a legsürgősebben erről a területről kell megindítanunk a gyűjtést. Érdeklődésünk az üzemi könyvtárak működésének eredményein kívül az üzemek könyvtárosítási forgalmára, a dolgozók magánkönyvtáira is kiterjedt, de ugyanakkor az üzem márkájának, gyártási eljárásainak leírását, prospektusait stb. is összegyűjtjük. Ezzel a munkával párhuzamosan hangszalagra vesszük az üzem legidősebb dolgozóinak az üzem múltjára és saját munkáséletükre vonatkozó személyes emlékeit. Az ilyenfajta anyaggyűjtés egy majdani monográfiának, ha nem is az alapját, de fontos részeit jelentheti, hiszen 1905 óta nem jelent meg Szegedről és környékéről üzemekkel foglalkozó monográfia. De a napi könyvtári munkában is jól felhasználhatjuk az egyre gyarapodó anyagot. Sűrűn keresnek fel például bennünket városépítő mérnökök, építészek azzal az igénnyel, hogy bocssássuk rendelkezésükre egy-egy restaurálandó háznak ere-

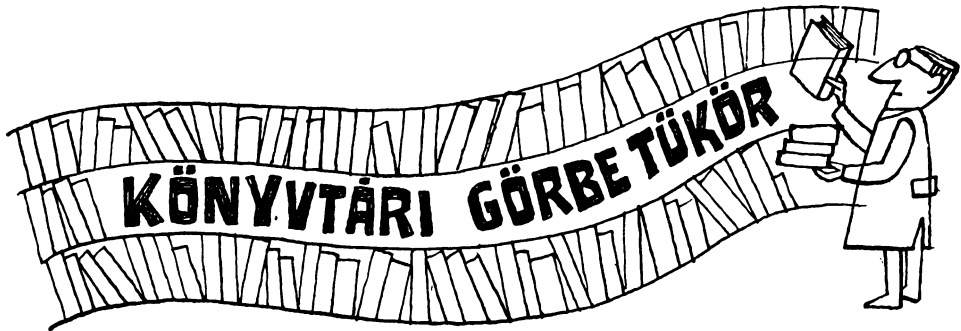
deti képét. Ma már elmondhatjuk, hogy az ilyen kérésnél az esetek többségében az érdeklődők rendelkezésére tudunk állni. Bizonyos üzemek (főleg élelmiszeripariak) gyártásfejlesztési tevékenységük közben kénytelenek visszanyúlni saját üzemük történetéhez (szalámi, konzervgyártás, paprikaőrlés stb.) Részben a korábban hozzánk került anyagok, részben a közelmúltban összegyűjtött dokumentumok együtteséből ezeket az igényeket is sikerül többé-kevésbé kielégíteni.

Eddigi tapasztalatunk szerint a legtöbb üzemben jó néven veszik a könyvtár érdeklődését a gyártörténet és egyéb dokumentumok iránt Ennek érthető emberi okai vannak. Olyan gyűjteménybe kerülnek be, amelyből egy későbbi korszak is tájékozódhat az illető üzem életkörülményeiről. Ezt megértve igen nagy előzékenységgel bocsátják rendelkezésünkre a birtokukban levő, különgyűjteményi besorolásra számot tartó fényképeket és dokumentumokat.

Figyelve és részletesen elemezve az üzemek kulturális tevékenységét, feltűnt, hogy néhol nagyszzerű, az egész város érdeklődésére számot tartó kiállításokat rendeznek. A megbeszélések alapján aztán a mi kiállítási termünkbe került például a Ruhagyár „Két Németország” című igen ügyes, friss és színesen szemléltető kiállítása, melyet a város lakossága több ezres tömegben tekintett meg.

Okulva az említett kiállítás tapasztalataiból, a jövőre nézve eldöntöttük, hogy egy-egy üzem életét — természetesen az üzemmel karöltve — a későbbiek során rendszeres kiállításokon mutatjuk be. Az üzem így nagyobb nyilvánossághoz jut, az összesedett anyag viszont a könyvtár birtokában marad, ezenfelül a könyvtár új olvasókat nyerhet a saját üzemi kiállítását nálunk megtekintő üzemi dolgozók köréből. Úgy látjuk, hogy helyes törekvések ezek. Hogy a könyvtár és az üzemek kapcsolatának kiépítése igen hasznos, azt már az eddig szerzett tapasztalatainkból is látjuk. S talán az utókor is hálás lesz egyszer ezért a tevékenységért.

Szabó Imre

A FÖLÉNYES

Bejön az ajtón, egyetlen pillantással felméri a helyiséget és a könyvvállományt. Az elsőről az a véleménye, hogy szegényház, a könyvanyagot meg úgy nézi, mint a zsibvásárban venni szándékozó keresi a lyukakat a nadrágon. A könyvtárost észre sem veszi.

Odamegy a pulthoz, öklével a tenyerét ütögeti, a homlokát ráncolja, mint aki óriási szellemi erőfeszítésbe kezdett.

A könyvtáros segít:

— Ajánlhatok valamit?

— Gondolkodom, nem látja?

A kölcsönző hagyja gondolkodni. Az olvasó rövid idő múlva úgy érzi, hogy elterelődött róla a figyelem, és megszólal:

— Van maguknak komoly könyvük?!

Ezt úgy kérdi, mint aki eleve feltételezi, hogy itt úgylis átejtik, és szemétdombon kívül mást úgy sem talál. A könyvtáros is mérges már, ő is szeretne fölényeskedni, de nem engedi a szakma. Röviden válaszol tehát:

— Van!

— Akkor adjon valamit Mednyánszkytól!

A könyvtáros megdermed. Lelki szemei végigszáguldanak a katalógusszekrényen, de Mednyánszkytól nem emlékszik semmire. Ezért bamba arcot vág, és rádermed az olvasóra. Az végigméri, mint akit elképeszt ez a látható tudatlanság. Méltatlankodva megismétli:

— Mednyánszkytól kértem, nem értette!?

— A festőtől?... nyögi ki emez.

— Nem, az írótól!

A könyvtáros a nyelvét szeretné ugyan leharapni érte, de mégis kimondja:

— Nem ismerek ilyen írot.

Most az olvasó dermed meg:

— Nem ismeri Mednyánszkyt, a híres író??? Nagyon csodálkozom! Akkor miért könyvtáros?!

A kölcsönző lelki szemei előtt végigfut nagy lángbetűkkel az arany szabály, hogy mindig az olvasónak van igaza, de nem tudja indulatát fékezni, és ő is fönn van a magas lovon:

— En a műveletlenebb könyvtárosok közé tartozom, ezért arra kérem, hogy segítsen, és mondja meg, mit olvasott ettől az írótól?

Az olvasó még kis ideig maga elé dörög, ami nagyjából annyit jelent, hogy manapság mindenre elkészülhet az ember ezekkel az átképzősökkel. Majd újra belemerül a töprengésbe, és mikor már úgy érezte, hogy eleget feszítette a húrt, megszólal:

— Egyre emlékszem, a Kakuk Marcira.

A könyvtáros szívét öröm dagasztja. Jó az isten, kezébe adta ellenségét. Nagyon nyugodt már, jóságosan megszólal:

— Kérem azt Tersánszky írta.

Az olvasó is megbénul egy pillanatra, mert átérzi a jelenet történelmi fontosságát. Ott áll közvetlenül Waterloo előtt; és tudja, hogy most rajta van Európa szeme. Lelke mélyén azonban lassan hatalmába keríti a sejtélem, hogy ennek az előtte álló alaknak alighanem igaza lesz. De azért még öntudatosan, magát biztatva kivágja:

— Lehetetlen! Ekkorát nem tévedhetek!

Most avatkozik bele a felesége, aki mostanáig szeliden, elnyomottan álldogált oldalt. Annyi fölényt kellett szegénynek elviselnie már eddigi életében, hogy ha később négyfelé vágnák, akkor sem tudná megállni:

— De igen, szívem! Én is olvastam, Tersánszky írta!

A fölényes olvasó végigméri, olyan tekintettel, ami otthoni folytatást ígér, ám a következő pillanatban kénytelen megadni magát:

— Akkor tőle kérek.

Ez már nem ugyanaz a hang, mint az előbbi. Ez már szelid hang. A további nem érdekes. A könyvtáros hallatlan udvariasan kölcsönöz. Minden a lovagiasság szabályai szerint bonyolódik le. Ez azonban csak külszín, mert a mélyben tragédia játszódott le.

Szóllósy Kálmán

Egy szervezőkönyvtáros feljegyzéseiből

Evek óta pang a könyvtárügy Somogyesztiben. Pedig a somogyesztiek is szeretik a jó könyvet, szeretnek olvasni és szükségük van a könyvtárra. Ám lássuk csak a somogyesztai könyvtár viszontagságos történetét:

Az 1955. március 18-án kelt jegyzőkönyvben a megyei könyvtár munkatársa a következőket állapította meg: „A könyvtár a községi tanácson, a tanácselnök szobájában van elhelyezve. A szekrény a Terményforgalmi Vállalat tulajdona, ha elviszik, a könyvtár szekrény nélkül marad... A könyvszekrény nem zárható, mindenki hozzáférhet.” Az akkori könyvtáros — Kovács Lajosné — nem tett semmit annak érdekében, hogy a szekrényre legalább zárat tegyenek. Így hát érthető, hogy az 1956. december 17-i jegyzőkönyv kimondta: „Tekintettel arra, hogy ebben az évben a népkönyvtár egyáltalán nem működött, valamint hogy a község nem tud helyiséget adni a könyvtárnak, a somogyesztai népkönyvtárat megszüntetjük. Döntsön a VB ebben az ügyben...” És a VB döntött is. 1957. március 4-én közölte a tanácselnök: „Bejelentem, hogy a könyvtár részére a tanács megfelelő helyiséget biztosítani nem tud.” A jó könyvek nagy része, a 296 kötetből 140 elveszett, árát még a mai napig sem térítették meg. Mivel se helyiség, se zárható szekrény, se lelkiismeretes könyvtáros, se tanácsi jóindulat nem volt, a megyei könyvtár 1957. március 21-én kénytelen volt bevonni a maradék könyvanyagot.

Teltek múltak az évek. A községi termelőszövetkezet elnöke — Bohátka elvtárs —, megyei vb tag 1960-ban hivatalosan kérte, hogy a megyei könyvtár Somogyesztiben is létesítsen könyvtárat. Így hát 1960. október 1-én ismét megnyíltak Somogyesztiben a könyvtárszekrény ajtajai. Igaz, hogy a szekrény rossz, kiselejtezett, zár nélküli öreg bútor volt az iskola egyik ici-pici tantermében, ahol a padoktól alig lehetett kinyitni, de a községi tanács megígérte, hogy rövid időn belül megfelelő körülményeket teremt a könyvtárnak. *Félián Lajosné* pedagógus — a jelenlegi könyvtáros — vállalta a könyvtáros tisztséget; és jó munkáját dícséri, hogy 1961-ben 165 rendszeres olvasója volt a könyvtárnak.

Ám a létesítés óta már ismét egy év telt el, és a könyvtár maradt a zárhatatlan szekrényben, a tanteremben. Sem 1961-re, sem 1962-re egy fillért sem tervezett a községi tanács költségvetésében a könyvtári címen, holott ezt a költség-

vetési útmutató előírta. Még a könyvtáros szerződéses tiszteletdíjára sincs fedezet... Mikor megkérdeztük Kovács Lajosné vbtitkárt — a volt könyvtárost —, hogy miért nem nyitották meg a könyvtári címet, így válaszolt: „Az elvtársnő még soha nem felejtett el semmit? Meddig fogjuk még ezt hallgatni?”

Vajon ha az ő fizetéséből vonnának le feledékenységből havi 70 forintot, mit szólna hozzá?

Novemberben Bohátka elvtárs megígérte, hogy legkésőbb december közepéig felhúznak egy falat az iskola előterében, így önálló helyiséget kap a könyvtár, amelyet felszerelnek könyvespolcokkal is. Az ő szavait idézzük: „Pénzbe nem kerül, hulladéktégla van, homok van, két ember másfél nap alatt felhúzza a falat. Az iskola igazgatója megígérte, hogy kályhát, ajtót ad a könyvtárnak.”

1962. januárjában kimentünk Somogyesztibe, hogy az új könyvtárban üdvözöljük a könyvtárost és az olvasókat. A következő kép tárult elénk: a könyvtárnak szánt helyiség tele volt az ősszel összegyűjtött vadgesztenyével, az ígért falnak se híre, se hamva. A változás csupán annyi, hogy az iskola kölcsönzött még egy szekrényt — mert nem fértek el a könyvek —, és áthelyezték egy nagyobb tanterembe a „könyvtárt”.

Mit csinálhat ilyenkor a szervezőkönyvtáros? Tanácsitkártól ki, tanácselnökhöz be, onnan a tsz-elnökhöz, iskola igazgatóhoz, majd ismét a tanácsitkárhoz lohol... És amikor harmadszor játszódik le ez a körforgás, a tsz elnöktől már nem a tanácsitkárhoz, hanem az építő brigádhoz megy a tanácselnökkel együtt, a tsz elnök utasításával, hogy másnap az építő brigád vonuljon az iskolához, és húzza fel a falat.

Ez olyan gyorsan ment a több éves huzavona után, hogy szinte álomnak tűnt. De nem volt álom! A fal áll, az ajtót beállították, készülnek a polcok és a kályha is melegít. Igaz, hogy egyesek Somogyesztiben „Fekete vipera” néven emlegetik azt a szervezőkönyvtárost, aki mégis csak kiharcolta a falnak vezetőitől — a saját könyvtárukat.

Igaz a közmondás: Akarni annyi, mint képesnek lenni!

Magyar Józsefné

(A kaposvári járás könyvtárosainak híradójából.)

FÉNYEK ÉS ÁRNYAK HÁROM KÖNYVBARÁT-NAPON

Érdekes színfoltja volt az idei könyvhétnek a könyvbarát-vasárnapok szervezése. Somogy megyében Háromfán és Segesden a mozgalom járási bizottsága is segítette az előkészületekben, Belegen pedig helyi kezdeményezésre szerveztek könyvbarát-vasárnapokat.

BELEG

Volt idő, amikor ebben a 900 lakosú községben az olvasók 90%-át gyermekek tették ki. A felnőttek túlnyomó többsége a könyvtárat belülről csak bál alkalmával látta, akkor is főleg a férfiak, mert ilyenkor ott mérték a bort, sört, pálinkát. (Sajnos, az utóbbi időben is így van!) A fejlődő könyvvállomány, a hatásosabb propaganda, a televízió mégis egyre több embert vonzott a könyvtárba. A felnőttek további bevonását célozza az ünnepi könyvhét megnyitóján szervezett könyvbarát-vasárnap. A szervezésben főleg a KISZ-fiatalok vettek részt, akik a könyvtáros előzetes kimutatása alapján azokhoz a házakhoz látogattak el, ahonnan még nem volt felnőtt könyvtári tag. A lelkes fiatalok, kezükben négy-öt könyvvel, eredményes munkát végeztek. Ezen a napon 50 új felnőtt olvasóval gyarapodott a könyvtári tagok száma. Annál is értékesebbnek tartjuk ezt a megmozdulást, mivel nem „felülről jövő” kezdeményezés eredménye volt. A helyi vezetők helyesen látták, hogy a község olvasómozgalmának fejlesztése a feladataik körébe tartozik, és eredményesen csak a községi szervek együttes megmozdulásával valósítható meg.

*

A járási könyvbarát-bizottság kezdeményezésére, annak támogatásával alakult meg a községi bizottság Háromfán és Segesden. A két község évek óta az utolsók között szerepelt a könyvtári munkában. Települési formájuk (5—6 km hosszú utcák, nagy külterület) hátrányosan hatott az olvasómozgalmra. Ehhez járult még a gyakori könyvtáros változás, az elégtelen könyvtári munka. A két község felzárkózása a többi könyvtár mellé csak társadalmi megmozdulás révén valósítható meg. A két község vezetői is ebben látták a kivezető utat, mégis ellentétes eredményeket értek el.

HÁROMFA

Erről a községről szólva nemcsak könyvbarát-vasárnapról, hanem könyvbarát-napokról kell beszélnünk. Az elkészített terv alapján fogtak hozzá a szervezéshez. Az aktivisták, akik között ott voltak a társadalmi szervezetek képviselői, a pedagógusok, a tanács vezetői, sokat tettek a könyvtár érdekében. Az egész mozgalom irányítója Pitz Géza tanácselnök volt, akinek az „agitálás” mellett még a könyvkölcsönzésre is jutott ideje, ha az szükséges volt. Az általános iskola felső tagozatos tanulói két csoportban látogattak el a könyvtárba és válogattak a gyermek- és ifjúsági művek között. A felnőttek választását a községi könyvtár állományának katalógusa segítette elő. Az akció során 118 új taggal gyarapodott az olvasók száma. Ebből 50 volt a felnőtt. A látogatók 220 kötet könyvet vittek magukkal. Ugyanezen a napon a földművesszövetkezet bizományosa 1430 Ft értékű könyvet adott el. A könyvhetet, a könyvbarát-vasárnapot irodalmi műsor és bál zárta be.

SEGESD

Az a község, ahol „semmi sem sikerül!” Itt is létrejött a mozgalmat szervező bizottság, s tagjai a feladatokkal is tisztában voltak. Az elhangzott ígéretek után csak sikerre számíthatunk. Mégsem úgy történt. Vörös Lajos párttitkáron kívül a bizottság — amelyben a község valamennyi vezetője szerepelt — nem vette komolyan ígéretét. A tanulók nem tudtak a műsoros mesedéléről, a nagyszámú pedagógus közül nem akadt vállalkozó a gyermekfoglalkozás levezetésére. Az utcán összefogott 15—20 gyermeknek a televízióműsor kiegészítéseként a párttitkár mondott és olvasott meséket.

Az olvasók szervezése is elmaradt. Az aktivisták nem jöttek el a megbeszélte időre. A katalógus egy részét az előző napokban kiosztották ugyan egy gyűlésen, de sorsuk ismeretlen. (Ezen a gyűlésen a résztvevők megígérték, hogy egy-egy olvasót hoznak majd magukkal vasárnap, de miért éppen ők tartanak meg ígéretüket!) Ezek után már nem csodálkozhatunk azon, ha négy új beiratkozója volt csak a könyvtárnak és az FMSZ bizományosa csak 65 Ft értékű könyvet adott el egy vasárnapon. A sikertelenség oka egyedül az érdekelt vezetők felelőtlensége, a mozgalom lebecsülése volt. Segesden fel kell számolni az olyan helytelen szemléletet, amely szerint „Itt semmit sem lehet csinálni!”, vagy „senki sem bolond a vasárnapját ilyenért fel-

áldozni!" Nem vagyunk sport-ellenesek, sőt igen nagyra becsüljük a segesi labdarúgók eredményét, de a község vezetőivel a könyvbarát-vasárnapon inkább a könyvtárban szeretnénk volna találkozni a sportpálya helyett.

A jól sikerült könyvbarát-vasárnapok szolgáljanak példaként azoknak a községeknek, ahol ezt a nagyszerű mozgalmat még nem alkalmazták. Az egyetlen sikertelen nap is csak azt bizonyítja, hogy társadalmi összefogás nélkül az olvasómozgalmat nem lehet kellő színvonalra emelni.

A megszerzett olvasók megtartása azonban a könyvtáros feladata. Ennek fő feltétele a kölcsönzési idők pontos megtartása, jó könyvek beszerzése és kézbeadása, személyre alkalmazott ajánlás, a könyvtárból elmaradó olvasók ismételt felkérése, állandó, eleven propaganda-munka. (*Nagyatádi Könyvtáros*)

A könyvbarát-mozgalmak hírei

MEZŐTÚRON a könyvbarát-mozgalmak aktívistáinak segítségével június végére teljesítették az évi olvasótoborzási tervet. Év végére 3900 olvasót szeretnének szervezni, ezzel az 1964-re tervezett olvasó létszámot is elérik. A városi könyvtár 11 fiókot tart fenn a külterületen.

ERDEN a községi tanács, a könyvbarát-bizottság és Bella Istvánné könyvtáros együttes munkája nyomán lendületes fejlődésnek indult a könyvtár élete. A régi, kopott bútorok helyébe új berendezés került. A könyvvállományt kiegészítették. A tavalyi 432 olvasóval szemben ez idén máris 688 olvasó használja a könyvtár állományát. Sok közülük *tsz*-tag. Az öt fiókos könyvtár működése szintén követi a községi könyvtár fejlődését. A község fiataljai eddig 80 könyvet gyűjtöttek a könyvtár részére a könyvajánlóakció keretében.

KAPOSVÁRON a városi nőtanács körzeti titkárai elhatározták, hogy körzetenként 30–40 új könyvtári taggal gyarapítják az olvasók tábort.

HATVANBAN a könyvbarát-mozgalmak elősegítette, hogy a városban és a járás községeiben félévkor 4598 olvasó használta a könyvtárakat. Ez 25%-kal több, mint a tavalyi félévi eredmény.

A SOMOGY MEGYEI bizei, kéthelyi, nagyszakácsi, sávolyi, somogysámsóni, somogyszentpáli, szegerdői és varászlói termelőszövetkezetek a szociális és kulturális alapjukból — területüknek megfelelően — holdanként 1 Ft-tal járultak hozzá a községi könyvtárak könyvállományának gyarapításához.

RÁBAPATONÁN és BONYRÉTALAPON ötvenezer forintot fordítottak a kis községek községfejlesztési alapjából a művelődési otthonban újonnan létesített könyvtár felszerelésére.

NAGYKEREKIBEN, ahol helyreállították a Hajdúság egyetlen várát, a Bocskai-várát, művelődési otthont helyeztek el a történeti nevezetességű épületben. Múzeumot, községi mozi és könyvtárat is berendeznek a várban.

DEBRECENBEN megnyitott a II. kerület új könyvtára, mely a tanács által juttatott helyiségben július 16-án kezdte meg olvasószolgálati tevékenységét a környék lakói számára.

HEGYHÁTSÁL községben (Vas m.) minden második lakos könyvtári olvasó. A *Szabad Föld* érdekes cikkben számol be az olvasás helyi eredményeiről. A cikk a kitűnő mennyiségi eredmények megemlékezéssel a olvasás nevelési feladataira is rámutat.

KÖLESZEN (Tolna m.) helyreállították a környék közmű és nevezetes épületét, az ún. Kismegyeházat. Az eredeti formájában helyreállított, városi épületet a község vette át, és abban a „művelődési várát” építték ki. Itt helyezték el a művelődési otthont, a könyvtárat, a KISZ-klubot és a különböző tömegszervezeti helyiségeket.

A CELLDÖMÖLKI JÁRÁS termelőszervezetei közül a kelédi, tokorcsi és karakói termelőszervezetek egy-egy szekrény ajánldékozással segítették a községi könyvtár felszerelését.

BAKSA községben (Baranya m.) a könyvbarát-bizottság megszervezte a tanács által juttatott új könyvtárhelyiség társadalmi munkával történő átalakítását és felszerelését. A nőtanács, a KISZ és a helyi sportkör vállalta a munka elvégzését, a termelőszervezet pedig 4000 Ft hozzájárulást ajánlott fel a könyvtár céljaira.

BARANYA MEGYÉBEN Keszű és Pogány községekben klubhelyiséget hoztak létre a könyvtár elhelyezésére. Belvárdgyulán a nőtanács függönyökkel és virágokkal díszítette fel a könyvtárat.

GERDE községben (Baranya m.) a könyvbarát-bizottság könyv- és kézmunka kiállítást rendezett. A tanács könyvszekrényt, a *tsz* pedig 1200 Ft értékű könyvvállományt adott a könyvtárnak. November 7-re új helyiséget kap a könyvtár, amelyben olvasóterem is lesz.

BONYHÁDON a járási szervező bizottság értékelte a mozgalmak félévi eredményeit. Ebben a járásban elérték, hogy a 31 községből csak 4-ben nincs külön helyisége a könyvtárnak. Az 1962-re meghatározott olvasó szervezési tervet már az első negyedévben teljesítették. Kakasd községben az elmúlt évi 60-nal szemben 260-ra emelkedett az olvasók száma.

A NYÍREGYHÁZI JÁRÁSBAN a termelőszervezetek írásbeli megállapodás alapján támogatják kulturális alapjukból a községi könyvtárakat. A vencesellői *tsz.* 10 000, a vasmegyeri 5000, a demecseri 3500, a nagyhalászi 3000, a kéki 2500 forinttal támogatja a könyvtár fejlesztését.

A ZALASZENTMIHÁLYI KÖZSÉGI KÖNYVTÁR állománya több mint kétszeresére (525-ről 1118-ra) növekedett alig egy év leforgása alatt. A könyvtárat a község 18.9%-a, 227 olvasó látogatja. Öröndetes, hogy az olvasótábor 81%-a felnőttekből áll, és a felnőttek 50%-a dolgozó paraszt, illetve munkás (37–13%). Az 1962. évi I. felében kölcsönzött 2052 kötet igen nagy százaléka, 28% ismeretterjesztő mű.

IRODALMI TÁJÉKOZTATÓ

GÁRDONYI GÉZA

(1863–1922)

Negyven éve lesz, hogy eltávozott abba a tartományba, honnan — Hamlet szavával — nem tér meg az utazó. De könyveit azóta is változatlanul szorgalmasan olvassák, alakjai máig elevenen élő ismerőseink. Van valami mély, tartós rokonszenv, ami olvasóit egy életre hozzá köti. Talán Arany János-i szelíd, szemérmes, zárkózott, puritán életszemlélete, a nagy költőéhez hasonló epikus tehetsége és az övével rokonítható nyelvi tisztasága, mondatkötéseinek páratlan, numerózus magyarsága, stílusának plaszticitása.

1945 után kissé vontatva indult meg újra az azóta egyre növekvő *Gárdonyi-kultusz*. Először *A lámpás* jelent meg, első kiadása után most újból. Az a fiatalkori műve, melyet szerzője később ugyan megtagadott, de amely rendkívül jellemző a magyar néptanítósorsra is, Gárdonyi fiatalkori egyéniségére is. Gárdonyi mint fiatal újságíró élte át az egyházpolitikai harcokat, melyek az állami anyakönyvvezetés bevezetéséért, a hitfelekezetek egyenjogúsításáért és a polgári házasságért folytak a kilencvenes évek elején. Ezekért a liberális polgári reformokért és az egyház befolyásának csökkenéséért szállt harcba *A lámpásban*, egy néptanító sorsát rajzolva. Gárdonyi ekkor ateista volt, azután később a lélekvándorlás hitében nyert megnyugvást, melyet valami tolsztoji, evangéliumi kereszténységgel, a Biblia világával párosított. *A lámpás* a Szépirodalmi Kiskönyvtárban jelent meg, ahol hamarosan az író *Gyermekkori emlékei* is kiadásra kerültek.

Gárdonyinak gyermek- és ifjúkora falun telt el, ahol a falusi emberek beszédét, cselekvését figyelő szemmel szívta magába, először mint kisgyerek, majd mint a néppel együtt élő és együttérző tanító. A várossal, a nagyvárossal mindvégig olyanformán volt, mint *Az öreg tekintetes*, aki sehogy sem tud megszokni, mindvégig idegen marad benne, s végül öngyilkosságba menekül előle. *A kék pille* című kötet, melyet a Szépirodalmi 1958-ban adott ki, számos novellát tartalmaz Gárdonyi *Az én falum* című első, nagy országos sikerét meghozó művéből, melyben a magyar falut, a magyar parasztot, fiatalokora legmélyebb élményét, valami idillikus bensőséggel ábrázolja. Valahogy, mint a népdalban, inkább eszményítve

jelenik meg benne előttünk a magyar falu népe a maga nehéz élete sorsával. Gárdonyi a falusi magyar népet nem a népszínmű stílusában, de azért nem mikszáthi, vagy éppen móríci realizmussal, hanem ismételjük, mintegy a népdal stílusában látta és jellemezte. Gárdonyi a népelet ábrázolásában a népköltészetből indul ki, a népdal líráját a népköltészet naiv realizmusával teszi át elbeszélő költészetté. A népdalban legszebb tulajdonságaival jelenik meg a nép, a vágy, a bánat, csalódás, a honvágy, a halál gondolatával való érintkezés pillanataiban. Ekként jelenik meg Gárdonyinál is. A népdal legényének vagy leányának jellemképe egyezik az ő elbeszéléseiből megismerhető képpel. Nyelve is tudatosan a népköltészet nyelvéből indul ki, erős ritmusú, rövid mondatai, mindig vagy majdnem mindig mellérendelő formái, népi kép- és szólamkincse a magyar nép költői nyelvananyagából vétettek.

Ugyanez a paraszti élet képzetkörén belül maradó, a magyar népeletet nem

mesterkelt rivaldai fényben ábrázoló szemlélet alakítja legmaradandóbb drámáját, *A bort* is.

Legnagyobb hatása elsősorban az ifjúságra, de a felnőttekre is, Eger prózai hőskölteményének, az *Egri csillagok*nak volt és van, amely számos kiadásban látott 1945 óta is napvilágot. Tízezrek és százezrek tanulták meg belőle a hazát mélyen és igazán szeretni. Ez és a később szintén megjelent *Láthatatlan ember* (Móra), de a Csehszlovákiai Magyar Kiadónál újra megjelent *Isten rabjai* is, megmutatják mi vonzotta epikus tehetségén kívül a történelemhez Gárdonyit. Nem a múlt pátozsa sugallta ezeket, nem is az az érdeklődés, mely például Kemény Zsigmondnál egy kor tükrében keresteti az íróval egy nemzet, ország sorsát vagy jellemképét. Gárdonyi a magyar nép jelenéből a múltba visszavitt vonásokkal építi ki történeti regégeit — hűnjai egészen olyanok, mint korának parasztjai — és azt vizsgálja, hogyan alakul egy-két történelmi eseményekben jelentéktelen, passzív szerepet játszó ember élete egy történeti korban. A történelemben is az állandó emberi tulajdonságokat keresi és ábrázolja. Legelső történeti regénye, a még erősen Jókai és Mikszáth hatása alatt íródott, a török hódoltság korában játszódó, romantikus meséjű *Kékszemű Abelkáné* most jelenik meg a Szépirodalmi Kiadónál egy kötetben az *Az a hatalmas harmadik, Az öreg tekintetes és A lámpás* című művekkel.

Schopenhauer filozófiája nem volt hatás nélkül Gárdonyira. Az a hatalmas harmadik, aki nincs, de lenni akar, — érezhetően mutatja, valami keserű élettapasztalat lecsapódása mellett, a frankfurti pesszimizista bölcselő hatását, első sorban *A nemi szerelem metafizikája* című művével. De azért Gárdonyi nem úgynevezett intellektuális író. Az ő igazi ereje a költői szemlélet. Ha hosszabban filozofál, inkább föloldja a költői alakok nyelvén elmondott igazságot, és lazítja művei olykor bámulatosan tömör és zárt kompozícióját.

Ez a gondolkör, a férfi és nő közötti viszony, a szerelem és házasság nagy problémája állandóan foglalkoztatja. Ez valódi életprobléma számára, nyilván mert nagyon erős élményi magból keletkezett. Azok a képei és jelenetei, melyekben a fiatal szerelmeseknek vágyódását, bűjút, újjongását írja le, a legszebb lapjai egész regényköltészetének. Gyöngéd és gyötrelmes muzsikaként áradnak ekkor sorai, de végső kihangzásuk szomorú, sötét, kietlen, a halál vagy a keserű kiábrándulás.

„De szabadíts meg a képzelettlől.” Így variálja Gárdonyi a *Szunyoghy Miatyánk*-jában (Szépirodalmi) az imádság szavát,

a képzelődésben találva meg a szerelem bajainak és bűneinek forrását. Saját szépségétől beteg szellemünk és önalkotta csalfa eszményünk miatt tör bennünket a láz. Mindig csak annyi szépség van az áhított ideálban, amennyit szívünk belé helyezhet. Minél ideálisabb a néző, annál szebb, vonzóbb az ideál tárgya, s annál keservesebb aztán az illúziók szétfoslása. Ha az emberek nem képzelődnének annyit a szerelemtől, akkor nem is következnek belőle annyi boldogtalanság. Ebben a vonatkozásban az irodalom is megkapja Gárdonyitól a magáét, — ebben is Tolsztojra emlékeztetve, — mint a szerelmi képzelődés egyik szítója. Írónk a józan ész követelményét állítja a szenvedéllyel szembe. Minthogy általában a nagy, harcos szenvedély hiányzott belőle, de mindig megvolt benne a megérezés mélysége és finomsága, emberábrázoló ereje és megragadó stílusa. Gárdonyi Géza lírai verseket is írt, melyekből a Helikon adott ki újra 1958-ban egy kötetre valót, válogatva élete java terméséből. Lírájában még a magyar népies líra visszhangja csendül meg, de már a modern ember érzékenységgel. Gárdonyi Géza költőnek is jelentős volt.

A Szépirodalmi Kiadó most készül tíz kötetben kiadni Gárdonyi összegyűjtött műveit műfajok szerint tagolva: regények, kisregények, novellák, cikkek és egyébek, színművek. Jókai és Mikszáth új kritikái összkiadása, Móricz Zsigmond, Móra Ferenc, Tömörkény István műveinek kiadása után most végre sor kerül Gárdonyi összegyűjtött műveire is. Nem kétséges, hogy könyvei diadalmasan fogják újra meghódítani a szíveket, mert művészetének minden lapjáról árad az érzés mélysége és gyöngédsége, a megaláztatott és megszorítottak szeretete. Az emberi szív lírikusa ő, elbeszélő létére líraibb, mint versíró kortársai. Az *Ábel és Eszter* belső zenéjét mindig halljuk. Fiatal diákkoromban olvastam egy unalmas iskolai ünnepély alatt, s máig elég a szemem behúnynom, hogy fölledződjék Eszter tánc a holdfényes réten és halljam a regény muzsikáló óra-szavát. Emellett művei egy-egy lapján, mint *A hegyen égő tűz*-ben, az emberi szív legmélyebb érzéseit merte és tudta megérinteni. A magyar széppróza olyan mestere, akinek Jókai és Mikszáth mellett és időben Móricz Zsigmond és Kosztolányi Dezső előtt is korszakos jelentősége van.

Az ilyen író nincs alávetve a múlt idő törvényének. Nemzedékről nemzedékre sorakoznak a magyar lányok és fiúk ropant csapatai, mindazok, akiknek egy magányos órán szívére szállt Emőke, Évica, Margit sorsa, akik mindig látni fogják lelki szemükkel édes lebegő alakjaikat, amelyek mintha Piero della Francesca

képeiről szálltak volna alá a magyar falukba, kisvárosokba, Vörösmarty fiatal leányalakjaihoz hasonlóan. S lányokat, asszonyokat, akiket olyan elbűvölően, néha viszont keserű realizmussal rajzolt *A hosszúhajú veszedelemben*, fog újra és újra meghódítani, mert ezek szeretik és lebilincselőnek tartják, mindig is szívesen

hallgatják nemük malíciózus kritikáját. Kosztolányi Dezső mondotta el egyszer, hogy egy este egy gyerek betegségáya fölé hajolva, az lázában Gárdonyi nevét ismételte. Az író régen halott volt már, de az ifjú szívek szeretetében élt. Él ma is, elevenebben számos élőnél.

Katona Jenő

WILLIAM FAULKNER

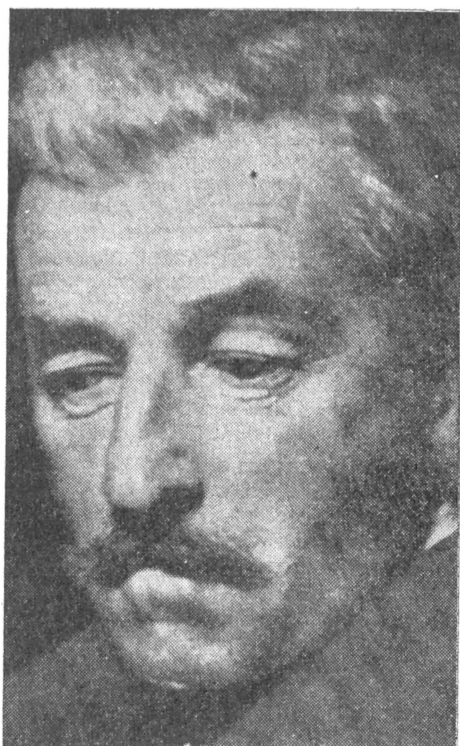
(1897–1962)

A modern amerikai irodalomnak és a világirodalomnak nagy vesztesége William Faulkner hirtelen halála: szívroham ölte meg, 65 éves korában. Kortársai: Ernest Hemingway és Scott Fitzgerald mellett a mai Amerika legjobb ábrázolója. Faulkner szülőföldjét írta meg regényeiben, Mississippi államot, az amerikai Dél népét, cselédeket, földbirtokosokat, ügyvédeket, négereket, arisztokrata földbirtokosokat. Epikus regénysorozatával Nobel-díjat nyert.

Faulkner tönkrement földbirtokos családból származott. Fiatal korában keményen dolgozott megélhetéséért, hosszú ideig mellőzés, csalódás, sikertelenség kísérte. 1924-ben verskötettel jelentkezik, címe: *The Marble Faun (A márvány Faun)*. Első regényében (*Soldiers Pay*) a frontról visszatérő katona kétségbeesett, reménytelen lelkiállapotát írja meg. *A Moscitos* című könyve New-Orleans szatirikus erkölcsrajza. Világirodalmi jelentőségű négykötetes regényciklusához is a déli táj ad hátteret. A rabszolgák egykori földjén két család, a Sertorisok és Snopesok sorsában az ott élő nép története kavarg. E regény-folyam a régi földbirtokos arisztokrácia felbomlásának, szétesésének erkölcsrajzát és karképét adja. Faulkner a polgári társadalom fölött, melyet reménytelen sorsúnak tart, nem mond ítéletet. Víziói művészileg tökéletesek, de az író nem von senkit felelősségre és nem mutat kiutat a reménytelenségből.

A hagyományos regényszerkesztés módszere már nem elégítette ki. Kifejezés-módja a monológ. Legtöbb regényében minden fejezetet más szereplő mond el. Faulkner regényszerkesztése — sokszor nagyon nehezen érthető, rendkívül homályos részletekkel — megbontotta a XIX. századi klasszikus regényfelépítés módszereit. Sajátos vonása a szimbólumok keresése, teremtése, s ehhez hangulatteremtő, gazdag nyelve bőven ad eszközt.

Pusztulásra szánt, kiúttalan világot áb-

rázol. Eszmeileg mégis nagy érdeme, hogy világgá kiáltja a négerek szenvedéseit, a rettenetet, melyben élnek. A fajgyűlölet vérlázító ábrázolásával ezzel szemben bont zászlót. A magyar olvasók csupán három művét ismerik: *A medve* (Európa, 1959.), *Megszületik augusztusban* (Európa, 1961.) és *Camus-vel közösen írt darabját: Rekviem egy apácáért* (Nagyvilág, 1961. 10. sz.). Megrázó, súlyos olvasmányok ezek és aki elolvassa őket, mélyen meggyászolja a távoli földrész nagy humanista íróját.

V. S.

Lenygel írók — magyar olvasók

A lenygel irodalom kezdeteit egy kedves legenda aranyozza meg, melyet Vörös-marty foglalt versbe, Hedvigről, Nagy Lajosunk lányáról, aki a lengyelek királyával eljegyeztetvén, lefordította új hazája nyelvére a Bibliát.

*Lengyelország hős királya, férjem...
Nem leand-e megvetett ajándék,
Majd, ha fényben eljövendész értem,
S én kitarom e csodák világát
Ifjú, hős, de még vad nemzetednek?
Durva nyelve, melyen eddig a düh
S a harag vad győzödelme hangzott,
Általam most szent ígékre hajland.*

A legendából annyi igaz, hogy valóban készült Hedvig királynő számára egy zsol-tárfordítás, és ez az egyik legrégebb, bár nem a legkorábbi emléke a lenygel irodalomnak. Latin nyelvű krónikák már a XII. századból maradtak fenn (a legkiemelkedőbbet a XV. században írta Jan Dlugosz); az anyanyelv előbb a vallásos hitelet, majd a világi irodalom műfajait hódítja meg. 1474-től kezdve már nyomtatásban is terjednek a lenygel művelődés termékei.

A reneszánsz és a reformáció ideje egyszersmind a lenygel irodalom első fénykora. Három nagy író munkássága teszi azzá. Andrzej Frycz Modrzewski (1503—1572) a politikai irodalmat műveli, latinul; könnyítéseket, személyes szabadságot követel a jobbágyok számára, bírálja az elavult feudális hadrendszert, állandó katonaságot kíván a nemzeti függetlenség védelmére, haladó pedagógiai gondolatokat hirdet, s az állami ügyek intézését ki akarja venni az egyháziak kezéből. Mikolaj Rej (1505—1568) a középnesemi világnézet kifejezője: szatirikus, didaktikus műveit lenygelül írja, s mint valami rusztikus Montaigne, csapong témáról témára, a szakállfésüléstől a populáris filozófia erkölcsanáig. A lenygel reneszánsz legnagyobb alakját, Jan Kochanowskit (1530—1584), Janus Pannoniushoz lehetne hasonlítani: európai rangú költő, Ronsard személyes ismerőse, s nemcsak latinul, hanem többnyire anyanyelvén versel, dicsőítő énekeket ír az irodalom pártfogóinak, a központi hatalom képviselőinek (köztük Báthory István királynak) tiszteletére, tartózkodás nélkül kitarja lírai személyességét, s különösen öregkori gyászdalaiban, melyeket lánya halála ihletett, meglepően modern hangokat üt meg. A lenygel humanizmus virágzó központjainak hatása Magyarországra is kiterjed: Krakkó híres egyetemét számtalan magyar diák keresi föl, ebben a városban nyomtatják az első magyar nyelvű könyveket, s nemcsak Balassi jár Lengyelországban, hanem a lenygel irodalom is visszaadja a látogatást: Adam Czahrowski, a katona-költő, éppen Balassival együtt harcol Esztergom falai alatt a török ellen. Hatott a magyar művelődésre a lenygel reformáció plebejus ágazata, a szentháromságtagadók mozgalma is, mely már a magántulajdon bírálatát, az utópisztikus kommunizmus elemeit is magában foglalta.

A reneszánsz fénykort a barokk ellenreformáció és a feudális anarchia fokozódó züllöttsége váltotta fel. Nagy íróegyeniségekben ekkor nincs hiány: a jezsuita Piotr Skarga (1536—1612) Pázmányéhoz hasonló ékesszólással vitázik és prédikál, Sarbiewski (1595—1640) latin versei meghódítják egész Európát, Szyman Szymanowic (1558—1629) idillikus paraszti életképeiben a realizmus jegyeit értékeli az utókor — ám az ország visszatartathatlanul csúszik lefelé a hanyatlás lejtőjén, mely a XVIII. században a lenygel állam többszörös felosztásához, önállóságának elvesztéséhez vezet.

A szellemi mozgalmak azonban új erőre kapnak a politikai hanyatlás korában is: ekkor éri Lengyelországot a francia felvilágosodás hatása, és ekkor érlelődnek meg az újító reformtörekvések. Stanislaw Trembecki (1730—1812) Voltaire jelszavaival küzd az egyház és a babonák ellen, Kajetan Wegierszki (1755—1787) szatírai a kor hatalmasait vádolják (börtönbe kerül miattuk, majd Amerikába vándorol, s megismerkedik Washingtonnal), Stanislaw Staszic (1735—1826) és Hugó Kollataj (1750—1812) a harmadik rend, a polgárság követeléseinek ad hangot. A korszak legkiválóbb költője Ignacy Krasicki (1735—1801); komikus eposzában a szerzetesek szellemi sötét-ségét teszi nevetségessé, regényeiben a nemesi elmaradottságot, az idegenmajmolást, a züllött bírói rendszert ostromozza. A radikális irányzat költői képviselője Jakub Jasiński (1759—1794); meggyőződéses ateista, és a jakobinusok szellemében köszönti a francia forradalom eseményeit. A lenygel szabadságharc egyik útközében vesztí el életét. A felkelés bátor harcosa volt Julian Ursyn Niemcewicz is (1757—1841), aki miután megjárta a cári börtönöket, nagyhatású történelmi és drámai műveivel tartotta ébren a nemzeti öntudatot.

Mind ezek a költők és írók a magyar közönség számára kevésbé ismerősek, legföljebb egy-két antológiabeli szemelvényt olvashatunk tőlük. A legrégebb lengyel író, akinek egy vagy több nagyobb művét lefordították nyelvünkre, Aleksander Fredro (1793—1876), a vígjáték klasszikusa. *Huszárok és dámák* című darabját már 1835-ben játszották Budán, újabban *Életjáradék* című verses komédiája látott napvilágot. Fredro működése már a romantika idejére esik, de nem követte kora fő irányzatát, műveit inkább realista vonások tüntetik ki.

A romantika és az egész lengyel irodalom legnagyobb költője Adam Mickiewicz (1798—1855). Vörösmartyhoz szokták hasonlítani; a mágikus erejű természetfetesítés s a függetlenségi mozgalom poétája volt; egyik versének néhány sorát, akárcsak Vörösmartyét 48-ban, jelszóul tüzték ki Varsó épületeire az 1831. évi felkelés idején. Forradalmi tevékenysége miatt fiatalon börtönbe, majd oroszországi száműzetésbe került; ott megismerkedett Puskinnal és a dekabristákkal, bejárta a romantikus szépségű dél-orosz tájakat (ezt az élményét a *Krimi szonettek* híres ciklusában dolgozta fel), majd Franciaországban telepedett le. Az emigráció költői vezéregyénisége volt (a politikus Czartoryski mellett); misztikus hangú dallamos prózában hirdette Lengyelország világmegváltó elhivatottságát és a szabadság eszméit (*A zarándokság könyvei*); e művének részletei már a reformkori magyar sajtóban megjelentek.) A 48-as forradalom alatt politikai lapot adott ki Párizsban, s cikkeivel támogatta a magyar szabadságharcot. Nagy drámai és epikus alkotásaiban a tragikus lengyel sors nehéz kérdéseivel viaskodik. Főműve a *Pan Tadeusz* című versesregény, a lengyel vidéki élet megragadóan költői és hű ábrázolása, mely teljes egészében magyarul is olvasható.

Mickiewicz költői vetélytársa volt Juliusz Slowacki (1809—1849). Valójában hasonló eszmék hevítették őket, a misztikában való elmerülés is közös vonásuk. Mélytűzű romantikus versei, drámái közül kiemelkedik a *Kordian* című tragédia, melyet az elbukott lengyel szabadságharc ihletett. Emigrációban élt — s nyomorgott — a kornak harmadik nagy költője, Cyprian Norwid is (1821—1877). A lengyel felkelések kudarca kiábrándult, forradalomellenes hangokat váltott ki Zygmunt Krasiński (1812—1859) nagyerejű drámai költesztéből. Az emigráció balszárnyának vezető ideológusa a történetíró Joachim Lelewel (1786—1861) volt; a haladó gondolkodást a forradalmi demokrácia irányában fejlesztette tovább Edward Dembowski (1822—1846), a galíciai felkelés egyik szervezője és vértanúja.

Az újabbkori lengyel és magyar irodalom hasonló abban, hogy mindkettőnek legfőbb eszméit a költők fejezik ki, a lengyeleknél azonban a regényírás is hamar kibontakozott. Józef Ignacy Krzewski (1812—1887) egymaga több mint ötszáz regényt írt; ezek a Walter Scott-i romantika hatását mutatják, fiatalabb kortársainak műveiben már a realizmus az uralkodó. E műfaj kimagasló képviselőinek sorát két írónő, két egykori iskolatárs, Maria Konopnicka (1842—1910) és Eliza Orzeszkowa (1842—1910) nyitja meg. Konopnickát a paraszti nyomorúság, a kivándorlás és a fajgyűlölet problémái foglalkoztatták, s leleplezte a nyugati, fejlettebb kapitalizmus embertelenségét. Orzeszkowa elbeszélő művészete a női egyenjogúságot hirdeti, s Kaffka Margit tollára emlékeztető képet rajzol a hanyatló nemesség világáról. A lengyel realizmus egyik legnagyobb mestere Boleslaw Prus (1847—1912). Mint újságíró alaposan megismerte a korabeli életet, s nagy művészi erővel ábrázolta a lengyel parasztok harcát a földért (*Órhely*) s a modern városi élet kialakulását Varsóban (*A bábu*). A *fáraó* című regénye a régi Egyiptom történetébe öltözteti politikai mondanivalóját. Henryk Sienkiewicz (1846—1916) elsősorban mint a *Quo vadis* szerzőjét ismeri a közönség: a hanyatló Róma és a mártírsorsot is vállaló keresztények küzdelmében a nagy társadalmi változás fordulata érdekelt az író. A lengyel irodalomtörténet többre tartja Sienkiewicz hazai tárgyú történelmi regényeit (*Tűzzel-vassal, Vizözön, Keresztelovagok* stb.), valamint korai társadalombíráló elbeszéléseit (*Muzsikás Jankó, A világitótorony őre* stb.).

Sienkiewicz után a lengyel regény másik nagy klasszikusa, Stanislaw Reymont (1867—1925) is Nobel-díjat kapott, *Parasztok* című regényéért. Irodalmi pártfogói Zola követésére biztatták, Reymont művészete azonban lengyel forrásból fakadt; két nemzedék családi összeütközésében társadalmi konfliktust ábrázol, folklorisztikus hűséggel mutatja be a népszokásokat, s különösen a lengyel tájak természetfetesítéseivel ér el lenyűgöző hatást. Orzeszkowa szerint a lengyel prózairodalom úgy nyugszik Reymont vállán, mint a földgömb Atlaszén. Mellette még Stefan Zeromski (1864—1925) és Maria Dabrowska (sz. 1889) emelkedik ki a prózáírók közül (az utóbbinak *Ejjelek és nappalok* című családregényét nemrég Németh László méltatta a *Kortárs* júniusi számában), továbbá Wladyslaw Orkan (1876—1930), akitől azonban még semmit sem ültettek át nyelvünkre (noha egyik regénye részben a múlt századi Pesten játszódik), s ez a magyar fordításirodalom súlyos törleszteniavalóira vall. A színmű-

írók közül Gabriela Zapolska (1860—1921) neve cseng nálunk ismerősen; *Dulska asszony erkölcsse* című darabja a mi színpadainkon is sikert aratott.

A közelmúlt és a jelen lengyel irodalmát aránylag nagyszámú fordításból ismerheti meg a magyar olvasó. A még le nem zárt, alakuló életművek értékelése viták, nézeteltérések között alakul; pusztán a legszükségesebb tájékoztatás végett említünk meg néhány nevet, Jaroslaw Iwaszkiewiczét (sz. 1894), Wladyslaw Broniewskiét (sz. 1897) a költők közül, a prózaírók sorából Lucjan Rudnickit (sz. 1882), Wladyslaw Kowalskit (sz. 1894), Leon Kruczkowskit (sz. 1900), Igor Newerlyt (sz. 1903), Jerzy Andrzejewskit (sz. 1909) és Jerzy Putramentet (sz. 1910).

L. K.

BIBLIOGRÁFIA

- Furulyaszó, Lengyel népdalok. Ford. Pákozdy Ferenc. Európa, 1959.
- Lengyel költők antológiája. Szerk. Kovács Endre és Vészi Endre. Szépirodalmi, 1951.
- Klasszikus lengyel elbeszélők. Bev. Kovács Endre. Szépirodalmi, 1953.
- Mai lengyel elbeszélők. Ford. Bába Mihály, Baternay Béla stb. Szépirodalmi, 1952.
- Jerzy Andrzejewski: Hamu és gyémánt. Regény. Ford. Mészáros István. Magvető, 1962.
- Wladyslaw Broniewski Válogatott versei. Szerk. Kovács Endre. Szépirodalmi, 1954.
- Maria Dabrowska: Ejjelek és nappalok. Regény. Ford. Kerényi Grácia. Európa, 1958.
- Aleksandr Fredro: Eletjáradék. Vigjáték. Ford. Kerényi Grácia. Európa, 1960. (Világirodalmi kiskönyvtár)
- Jaroslaw Iwaszkiewicz: Chopin. Életrajzi regény. Ford. Mészáros István. Zeneműkiadó, 1958.
- Jaroslaw Iwaszkiewicz: Visszahulló kő. Elbeszélések. Ford. Bába Mihály. Európa, 1960.
- Maria Konopnicka: A község irtalma. Elbeszélések. Ford. Mészáros István. Európa, 1958.
- Maria Konopnicka: Krysta. Elbeszélések. Ford. Mészáros István. Helikon, 1961.
- Wladyslaw Kowalski: Falusi élet. Regény. Ford. Baternay Béla. Szépirodalmi, 1951.
- Leon Kruczkowski: Úr és paraszt. Regény. Ford. Mészáros István. Szépirodalmi, 1951.
- Adam Mickiewicz: Krimi szonettek. Ford. Radó György. Új Magyar, 1955.
- Adam Mickiewicz: Pan Tadeusz. Ford. Sebők Eva. Európa, 1957.
- Adam Mickiewicz: Válogatott írásai. Szerk. Kardos László és Kovács Endre. Szépirodalmi, 1950.
- Adam Mickiewicz Válogatott versei. Szerk. Varsányi István. Móra, 1961. (A világirodalom gyöngyszemei)
- Igor Newerly: Egy boldog élet. Regény. Ford. Kerényi Grácia. Olcsó Könyvtár, 1953. Szépirodalmi, 1958.
- Eliza Orzeszkowa: A folyó partján. Regény. Ford. Mészáros István. Móra, 1955.
- Boleslaw Prus: A fáraó. Történelmi regény. Ford. Havas József. Új Magyar — Európa, 1956, 1957, 1960.
- Jerzy Putrament: Szeptember. Regény. Ford. Radó György. Kossuth, 1960.
- Wladyslaw Stanislaw Reymont: Népitélet. Elbeszélések. Ford. Mészáros István. Európa, 1957.
- Wladyslaw Stanislaw Reymont: Parasztok. Regény. Ford. Tomcsányi János. Európa, 1955, 1956, 1960. (A világirodalom klasszikusai)
- Lucjan Rudnicki: Régiek és újak. I—II. Regény. Ford. Baternay Béla. Új Magyar, 1947, 1951.
- Henryk Sienkiewicz: Kereszteslovagok. Történelmi regény. Ford. Mészáros István. Új Magyar, 1955.
- Henryk Sienkiewicz: Quo vadis? Történelmi regény. Ford. Mészáros István. Európa, 1957, 1959.
- Henryk Sienkiewicz: Tűzzel-vassal. Ford. Mészáros István. 1960. — Özönvíz. Ford. Mészáros István. Európa, 1962. (A történelmi regénytrilógia első két része.)
- Henryk Sienkiewicz: Válogatott elbeszélések. Ford. Mészáros István. Európa, 1956. (A világirodalom klasszikusai)
- Juliusz Slowacki Válogatott költeményei. Szerk. Kerényi Grácia. Új Magyar, 1955.
- Gabriela Zapolska: Dulszka asszony erkölcsse. Színmű. Ford. Fűsi József. Bibliotheka, 1955. (Színjátszók könyvtára)
- Stefan Zeromski: A hű folyó. Regény. Ford. Mészáros István. Szépirodalmi, 1955. Olcsó Könyvtár, 1959.
- Stefan Zeromski: Hontalanok. Regény. Ford. Mészáros István. Szépirodalmi, 1951.

Szakirodalom

- A lengyel irodalom kis tükre. Bibliográfia. Szerk. Tóbiás Aron. Sokszorosított kiadvány. Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár. Gondolat, 1962.
- Mickiewicz Magyarországon. Bibliográfia. Szerk. Kozocsa Sándor. OSZK, Új Bibliográfiai Füzetek, 1955.
- Kovács Endre: A lengyel irodalom története. Gondolat, 1960.
- Kovács Endre: Reymont. Gondolat, 1961. (Irodalomtörténeti kiskönyvtár)
- Perényi József: Lengyelország története. Gondolat, 1962. (Studium könyvek)

FRANCIA ÍRÓNŐ LÁTOGATÁSA SZOVJET KÖNYVTÁRAK BAN

Nathalie Sarraute, az orosz származású kitűnő francia írónő, nemrég tért haza Szovjetunióbeli útjáról. Tapasztalatairól beszélgetést folytatott a *Les Lettres Françaises* munkatársával. Elmondotta, hogy az életszínvonal 1956 óta — amikor ugyancsak járt a Szovjetunióban — szemmel láthatóan emelkedett. Megélénkült az irodalmi élet. Nagy az érdeklődés a francia költészet iránt, különösen Prévert és Apollinaire versei arattak feltűnő sikert Mihail Kudinov fordításában. Több üzemi könyvtárban járva, az írónő megfigyelte, hogy Stendhal egyike a legkeresettebb szerzőknek, s nagy olvasókedvet tapasztalt a francia regényirodalom — különösen a modern szerzők — iránt a leningrádi egyetemen is, ahol két előadást tartott.

A SZOVJET MEZŐGAZDASÁG FONTOS KÉRDÉSEI HRUSCSOV ÚJ KÖNYVÉBEN*

A harmincas évek elején a Pjatiletkáról, a Szovjetunió első ötéves tervének teljesítéséről érkező híreket várta a világ ilyen feszült érdeklődéssel, mint napjainkban a szovjet mezőgazdaság fejlődéséről szóló jelentéseket. Akkor, a kapitalista világot megrendítő válság éveiben barát és ellenség izgatottan leste: sikerül-e bolsevikoknak válságmentes, a munkanélküliséget nem ismerő, minden dolgozni akaróknak kenyeret és jogot biztosító társadalmi rendet felépíteni az elmaradt Oroszországban. Ma nem kevesebbről van szó. A világ most a szovjet mezőgazdaság fejlődésén méri le elsősorban, hogy mi a realitása a XXII. kongresszuson elfogadott programnak a kommunista társadalom felépítéséről a Szovjetunióban. Ma a szovjet mezőgazdaság fejlődése a világpolitika alakulásának egyik fontos tényezője: sikerei a nem szocialista világra, az emberiség nagy többségét kitevő gyarmati népekre is óriási hatást gyakorolnak, az eredmények elmaradása pedig súlyos csorbát ejtne a kommunizmus ügyén és megerősítené azokat a reményeket, amelyeket az imperializmus politikai és katonai vezérkara a szocialista országok mezőgazdaságának „válságához” fűz.

A Szovjetunió vezetői, elsősorban Hruscsov, a kérdés nagy horderejének megfelelően foglalkoznak a mezőgazdasági termelés fellendítésének problémájával. Mindjárt a XXII. kongresszus után a legjobb mezőgazdasági dolgozókkal tartott értekezletek egész során vitatták meg, hogyan valósíthatók meg azok a feladatok, amelyeket a lakosság gyors növekedése (1953 óta 29 millióval szaporodott az egész népesség, a városi lakosság növekedése 28 millió volt), a dolgozók növekvő jövedelme s növekvő kereslete állít a mezőgazdaság elé. Ezeknek az övezeti értekezleteknek betetőzéseként hívták egybe 1962. március 5-ére az SZKP Központi Bizottságának plenáris ülését a mezőgazdaság problémáinak, irányítása megjavításának megvitatására. Hruscsov referátumában — ezt tartalmazza az ismertetett kiadvány — azzal a kendőzés nélküli nyíltsággal beszélt a nehézségekről, ahogyan Lenin is beszélt a szovjethatalom első éveiben, s ahogyan azok szólnak, akik meg vannak győződve ügyük igazáról. „A mezőgazdasági irányításának gyengülése következtében komoly veszélybe került a mezőgazdasági termelés hétéves tervének teljesítése. Erről most egészen őszintén kell beszélnünk...” Mi az oka annak, hogy „a pártot és a szovjet embereket komoly nyugtalansággal tölti el a mezőgazdaság helyzete? Arról van szó, hogy alapvetően megváltoztak a mezőgazdasággal szemben támasztott követelmények. Most nem arról beszélünk, hogy néhány százalékkal növelni kell a szemettermények, a hús vagy a tej termelését.” „Rövid idő alatt meg kell kétszerezni, sőt háromszorozni a fontosabb mezőgazdasági termékek termelését.”

Lélegzetelállítóan merész célkitűzés ez, a termelés növekedésének olyan ütemét irányozza elő, amilyent egyetlen fejlett mezőgazdasággal rendelkező ország története nem ismer.

Nem is valósíthatók meg ezek az új nagy feladatok a füves-vetésforgós földművelési rendszer keretében, a mezőgazdasági termelés eddigi rendszerével — vonja le Hruscsov első nagy fontosságú következtetését. A füves-vetésforgós rendszer külterjes gazdálkodási rendszer, történetileg a cári Oroszország gazdasági elmaradottságából eredt, annak az Oroszországnak a viszonyaiból fakadt, amelynek nem volt vegyipara, nem termelt műtrágyát, s mezőgazdasági gépgyártása nagyon fejletlen volt. Ennek a rendszernek legfőbb képviselője, Viljamsz abból indult ki, hogy a talaj termőerejét csak természetes úton lehet biztosítani, s a talaj szerkezetét a pillangósok és pázsitfűvek teremtik meg. Míg a nyugati országok fejlesztették a műtrágyagyártást és a mezőgazdasági gépgyártást, vagyis a belterjes gazdálkodás útján haladtak — állapítja meg Hruscsov —, addig Oroszországban egyes tudósok olyan sajátos földművelési rendszert kerestek, amely bizonyos mértékben alkalmazkodott az ország gazdasági elmaradottságához. Nyugaton nem volt helye a füves-vetésforgós rendszernek, mert a szalastakarmányok még magas hozam esetén sem vetélkedhetnek a kukoricával, a cukorrépával, a hüvelyesekkel és más értékesebb növényekkel. „Miért választotta Sztálin éppen a füves-vetésforgós földművelési rendszert, amely ellentétben állt a Nyugat nagy tapasztalataival?” — veti fel Hruscsov. „Nemcsak azon múlt a dolog, hogy nem ismerte a mezőgazdaságot. Nyilván foglyul ejtette őt Viljamsznak az az elgondolása, hogy füves-vetésforgós rendszer esetén kevesebb beruházást igényel a mezőgazdaság, nem kell sok műtrágyagyárat építeni.”

* N. Sz. Hruscsov: A mezőgazdasági termékek bőségéért. Kossuth, 171 old. 5 Ft. (Törzsanyag)

A Hruscsov beszédében felsorolt számok meghökkentők. Egészen napjainkig a külterjes rendszer következtében 63,7 millió hektárt, vagyis a szántóterület 29 százalékát tette ki az évelő és egynyári szálás takarmány növények, a zab és fekete ugar területe. A nagyobb állatállomány tartásának, a több állati termék termelésének óriási tartaléka ez a terület, amelynek nagyobb részét értékeesebb növényekkel fogják a jövőben bevetni.

A másik fontos következtetés, amelyet Hruscsov levon: az áttérés a mezőgazdálkodás belterjesebb formáira a műtrágya és mezőgazdasági gépek gyártásának növelését követeli meg. Mivel pedig a gépállomások átszervezése után a kolhozoknak kell ezeket megvásárolniuk, a lehetőséghez mérten le fogják szállítani a gépek és a termeléshez szükséges más gyártmányok árát. Hruscsov ebben a beszédében is nyomatékosan hangsúlyozza, hogy a termelés fellendítéséhez feltétlenül szükséges a kolhozparaszti anyagi érdekeltiségének figyelembevétele, s ez a szempont nemcsak a gépek és műtrágya árának leszállításában érvényesül, hanem azóta az állati termékek termelői árának felemelésében is.

A referátum különösen behatóan foglalkozik a mezőgazdaság irányításának kérdésével. Megállapítja, hogy a kolhozok és a szovhozok közvetlen irányítását eddig nem oldották meg, már pedig „terveink és számításaink légvárok maradhatnak, ha a mezőgazdaság gyakorlati irányításában nem jutunk el a kolhozokig és a szovhozokig...”. Az SZKP Központi Bizottsága ezt a szempontot tartotta szem előtt a mezőgazdaság irányításának átszervezéséről hozott határozatában: területi kolhoz-szovhoz termelési igazgatóságokat, a termelés irányítására mezőgazdasági bizottságokat létesített.

Hruscsov egész referátumának és az elfogadott határozatnak az a vezérlő gondolata, hogy a kommunista társadalomnak nemcsak szociális egyenlőségre, a társadalom valamennyi tagjának magasfokú tudatosságára és eszmeiségére kell épülnie, hanem az anyagi javak bőségére is. A kommunizmus nem olyan asztal — mondja Hruscsov bizonyos elképzelésekre célozva —, amelynél „rendkívül tudatos” és „teljesen egyenjogú” emberek üres tányérok előtt ülnek. Nem arra hívják meg az embereket, hogy „pálcikával kanalazzák” a tejet. „Ez a kommunizmus karikatúrája lenne.” A boldog, jómódú élet megteremtése elengedhetetlen előfeltétele az új társadalomnak.

Hruscsov referátuma nemcsak a mezőgazdasági szakemberek érdeklődésére tarthat számot; elolvasását ajánljuk mindazoknak, akik tüzetesebben ismerni akarják társadalmunk nagy problémáit.

— D —

A tanulmányok szolgáltak mindig a legbiztosabb orvosságul az élet keserűségei ellen, és sose volt bánatom, amely meg ne szűnt volna egy órai olvasás után.

*

Olvasni annyi, mint életünk elkerülhetetlenül beköszöntő unalmas óráit tündöklő órákra felcserélni.

*

Nemcsak a komoly, hanem a kellemes olvasmány is hasznos. Mert vannak óráink, mikor üdítő pihenésre szorulunk. Még a tudósnak is kijár fáradozásaiért az üdülés.

Montesquieu

*

Nem elég a könyveket az aranynál többre becsülni s kincsek gyanánt őrizni. (Mert mi haszna van az elrejtett kincseknek?) Olvasni is kell a könyveket, hogy a bölcsességnek bennük elrejtett kincsei világosságra jussanak s használatba kerüljenek.

*

Nem elég a könyveket olvasni, hanem figyelmesen kell olvasni őket, a nevezetesebb dolgok megjelölése és kijegyzése végett... Az olvasásnak az az egyedüli maradvány gyümölcse, hogy az ember azt, amit olvasott, kellő kijegyzéssel magáévá tegye. Mert egyedül ez az, ami az olvasó figyelmét élesíti, a lelket lekötve tartja, a megfigyeltet emlékezetébe vési, s elméjét mindig nagyobb világossággal árasztja el. Aki a könyvekből semmit sem emel ki, az mindent betemet, s aki mindent a pusztá emlékezetre bíz, az a levegőbe ír...

Comenius

MŰZEUMI NAPOK

Október 3—10. között tartjuk meg a hagyományos múzeumi napokat. Míg az elmúlt években minden városban más-más időpontban jelölték ki e fontos kulturális ünnepnapját, idén központi szervezéssel, egyszerre hívjuk fel a figyelmet a múzeumokra. Múzeumaink szerepe és jelentősége kulturális emelkedésük során mérhetetlenül megnőtt: míg hajdanában a művészet, s a mult maradványainak hajlékát csak szűk értelmiségi réteg, s télen néhány didergő diák látogatta, addig napjainkban kapui széles tömegek előtt tárulnak ki. A könyvtárak és múzeumok kapcsolata — ahol mindkettő jól működik — igen sok szállal szövődik. A könyvtárlátogató, művelt olvasó természetes érdeklődéssel megy a múzeumba, az ott szerzett élmények olvasmányainak kiválasztására hatnak; a könyvtáros pedig — nevelő munkáján túl — a helytörténeti kutatások, ezekről szóló könyvtári kiadványok terén kapcsolódik a múzeológusok tevékenységébe.

A testvér-intézmény ünnepének szervezése is hasonló a könyvhét lebonyolításá-

hoz. A múzeum-baráti körök a társadalmi szervezetet is bevonják e napok megrendezésébe, ezzel nagyobb súlyt adva az eseményeknek. A cél: a közönségkapcsolatok erősítése, széles tömegek megnyerése. E célt széleskörű propagandamunka, új kiállítások rendezése, ismeretterjesztő előadások, tárlatvezetések, művészi plakátok, ásatásokhoz szervezett kirándulások segítik elő. Az idei múzeumi napok egyik újítása lesz, hogy a pedagógusok és könyvtárosok külön előadások és tárlatvezetések során ismerkedhetnek majd meg a múzeumok anyagával, hogy ismereteiket nevelő munkájuk során felhasználhassák.

A múzeumi napok sikeres, eredményes lebonyolítása és a közönség nevelése érdekében a könyvtáros már előre irányítsa úgy olvasói figyelmét, ajánlja az ismeretterjesztő irodalomból a képzőművészeti, régészeti és történelmi könyveket, hogy a múzeumi napokat könyv-élmény kellette, fokozott érdeklődés előzze meg.

B. É.

A Művészet Kiskönyvtára

A képzőművészeti érdeklődés ébresztésére, irányítására, fejlesztésére kitűnő sorozat áll a könyvtáros rendelkezésére: A Művészet Kiskönyvtára. (A Képzőművészeti Kiadó sorozata.)

E kis terjedelmű, kis formájú könyvek legfőbb erénye a sok szép kivitelű, mélynyomású, olykor színes reprodukció. Maguk a képek oly sokat elmondanak az ismertett alkotóról, jellemző vonásait úgy kiemelik, hogy amikor az olvasó a tanulmány olvasásába fog, már sokat megsejtett a művész lényeges sajátágai-ból, és feltétlenül látni akarja a mű eredetijét is, amennyiben az elérhető. A kis formátum viszont lehetővé teszi, hogy a könyvet akár a múzeumba, akár utazásra, kirándulásra könnyen elvihesse.

A kötetek a művészettörténet legnagyobb alakjait ismertetik, meglehetősen szeszélyes sorrendben. A legtöbb kötetet eddig az olasz reneszánsz kapta: *Raffaello, Michelangelo, Leonardo da Vinci, Botticelli, Tiziano, Donatello, Giotto*. A századvég francia festészetének nagyjai, *Delacroix, Van Gogh, Manet, Renoir, Matisse, Cézanne, Courbet, Rodin, Gauguin, Daumier* is szép számmal szerepelnek, hirdetve, hogy a sorozat szerkesztői e két nagy művészeti korszakot akar-

ták elsősorban ismertetni. A magyarok közül csupán *Benczur*, *Rudnay*, *Egry*, *Vaszary*, *Czöbel*, *Mészáros László* és *Kovács Margit* kapott még helyet. A sorozat legkiválóbb darabjairól szólva ki kell emelnünk legnagyobb élő művészettörténészünk, *Lyka Károly* három kötetét. Ő *Michelangelot*, *Raffaellót* és *Leonardo da Vincit* mutatja be azzal a nála jól ismert nevelői készséggel, melyről *Petrovics Elek* ezt mondja: „Lyka írásainak meggyőző ereje csak annak adatik meg, ki maga is meg van győződve.” *Németh Lajos Piero della Francescáról* szólva olyan művészt mutat be, kinek magyar nyelvű irodalma eddig nem volt. Tanulmánya ezért úttörő jelentőségű, mint ahogy úttörő a festő is, kiről ír: a quattrocento, a korai reneszánsz tudós művésze, kinek alakja mögé *Németh Lajos* atmoszférateremtő erővel vázolja a kort, s a történelmi eseményeket.

A modern művészet legnagyobb alakjának, *Picassonak* sokat vitatott, nehezen értett, de még a nem értőket is megrázó munkásságát *Körner Éva* tárja fel. Tanulmánya nemcsak *Picasso* ismeretében, de a modernség s az izmusok alapvető kérdéseiben is eligazítást nyújt.

Sajnos a kiadásban sem időrendi, sem térbeli logika nem érvényesül. Kikről, mikor készül kötet, a korszakok hogy követik egymást, azt a véletlen, vagy az éppen adódó kézirat dönti el; ez megnehezíti a könyvtáros módszeres nevelőmunkáját. Ebből következnek az aránytalanságok is. Míg az olasz és spanyol reneszánszot több kötet ismerteti — egyéb-

ként helyesen —, addig az ókori klasszikus művészet kimaradt eddigel. (*Hekler Antal* 1922-ben kiadott *Pheidias* tanulmánya már csak néhány könyvtárban található meg.) Hiánya a sorozatnak az is, hogy a külföldi művészek között szovjet művésszel nem találkozzunk. Elfeledkeztek a sorozat szerkesztői a *Verescsagin* évfordulóról is, holott a nagy művészek magyar kapcsolatai is voltak: *Jókaival* levelezett. Hiányoljuk a nagy németalföldi mestereket (*Rembrandt*, *Rubens* stb.), de a legnagyobb magyar festőt, *Munkácsyt* is; óróluk drága, értékes albumokban olvashatunk csak, ezeket viszont kis könyvtárak nem tudják beszerezni, s a nagyok sem kölcsönzik. E sorozat szerepe, jelentősége körülbelül olyan, mint az *Olcsó Könyvtáré* a szépirodalom területén; ez az, ami a művészetről széles tömegekhez eljut. Az alapvető, korszakteremtő, legfontosabb mesterek nem hiányozhatnak belőle, s különösképp nem azok, akik műzeumainkban láthatók. Feltetelezzük — hiszen a sorozat még nem zárult —, hogy mindezekre sor kerül, csupán a sorrendet kifogásoljuk.

A baráti országok, népi demokráciák művészeit bemutató könyvek is váratnak magukra, egyelőre csupán két orosz klasszikus (*Fedotov és Perov*), egy cseh (*Mánes*) és egy kínai (*Csi Paj-si*) művész életművével ismerkedhetünk meg a sorozat keretében. Ezek közül háromnál azonban igen jó, hogy honfitárs mütörténész szól róluk, kik munkásságukat, s annak hatását legközelebbről ismerik.

K. Drechsler Ágnes

BIBLIOGRÁFIA

Ybl Ervin: Donatello. 1957.
Végyvári Lajos: Manet. 1957.
Dávid Katalin: Van Gogh. 1957.
Lyka Károly: Michelangelo. 1957.
Farkas Zoltán: Renoir. 1957.
Lyka Károly: Leonardo da Vinci. 1958.
Takács Mariann: Tiziano. 1958.
Németh Lajos: Piero della Francesca. 1958.
Genthon István: Cézanne. 1958.
Kampis Antal: Matisse. 1959.
Murányi-Kovács Endre: Courbet. 1959.
Farkas Zoltán: Rodin. 1959.
László Gyula: Botticelli. 1959.
Lyka Károly: Raffaello. 1959.
Végyvári Lajos: Delacroix. 1959.
Farkas Zoltán: Egry József. 1959.
Körner Éva: Picasso. 1959.
Szöllősy Andrásné: Brueghel. 1960.

Horváth Tibor: Gauguin. 1960.
Kampis Antal: Greco. 1960.
Farkas Zoltán: Daumier. 1960.
Telepi Katalin: Benczur. 1960.
B. Haulisch Lenke: Vaszary. 1960.
Takács Mariann: Toulouse-Lautrec. 1961.
Genthon István: Czöbel Béla. 1961.
Bobrovskij Ida: Kovács Margit. 1961.
Bedő Rudolf: Canaletto, Belotto. 1961.
Contha Sándor: Mészáros László. 1961.
Tilkovskij, Vojtech: Mánes. 1961.
Végyvári Lajos: Giotto. 1961.
Leonova: Perov. 1961.
Bényi László: Rudnay Gyula. 1961.
Szöllősy Andrásné: Goya. 1961.
Miklós Pál: Csi Paj-si. 1962.
Maskovcev; Fedotov. 1962.

A *BEKEERT* címmel adott ki ajánló bibliográfiát a nyíregyházi Móricz Zsigmond Megyei Könyvtár. A szép kivitelű, Huszár István fametszeteivel illusztrált, nagy formátumú füzet (Somogyi Jolán összeállítás) nagyobb részében szemelvényeket mutat be kiváló, békeharcos és gyarmati írók munkáiból. Az igényes válogatás Romain Rolland és Traven egy-egy megrázó regényrészletének, Pausztovszkij balladás hangvételű novellájának, Radnóti, Szimonov, Várnai Zseni és két néger költő verseinek adott helyet. A békeharcolás és a gyarmati elnyomás elleni küzdelem együtt szólal meg a bibliográfiában is, mely feltárja a könyvtár állományában meglévő idevágó irodalmat.

Korszerű, új gyermekkönyvek

Legfiatalabb, 10 éven aluli olvasói jelentik a lelkiismeretes, nevelő szándékú gyermek és ifjúsági könyvtáros legnagyobb gondját. Ez az olvasás megszeretésének kora. Előfordul ugyan, hogy a nem olvasó gyerek is rászokik később a könyvre, ez azonban csak valószínűség, míg az, aki 8—9 éves korában rájön az irodalom ízére, biztosan olvasó, művelődő ifjúvá serdül. Csakhogy nem könnyű dolog a betűvetést éppen csak megismert emberkét rávenni arra, hogy megbirkózzék a sorok tengerével! Könyv kell ahhoz a javából, képes, színes, nagybetűs, gyönyörködtető, s ami a legfontosabb: érdekes! A felnőtt mégcsak átrágja magát a szürkébb oldalakon, a lankadó figyelmet pótolja az önfegyelem, de a gyermek az unalom első percében leteszi a könyvet: az ő bírálata irgalmatlan. Legjobban a mesét kedveli, de a modern gyermekirodalom is kedves olvasmánya, ha igazán modern, és igazán meseszerű, vagyis, ha a mai gyermekekről olyan költőien, ötletesen tud szólni, hogy az ő játékos álomszerű valóságélményét kifejezze.

Ehhez az érdeklődést keltő, indító munkához ad gyönyörködtető vers-kötetet Weöres Sándor *Bóbita* c. könyvével. A Bóbitát már kézbe venni is kellemes. Szép kivitele s Hincz Gyula gyermeki vízfestésre emlékeztető, ízletesen tarkabarka, a kisiskolások formalátását tükröző, modern illusztrációi egyszerűen megragadják az olvasót. Weöres Sándor óvodai szaválásra, és könyvtári mesedélután tarkításra egyaránt alkalmas versei a gyermek versigényének legfontosabb kívánságait elégítik ki. Egyrészt meseszerűek: úgy valóságfelettiék, ahogy a gyermeki álmódosítás is az: a valóság részleteiből asszociálja szárnyaló fantasztkumát; másrészt zeneiek, azzal a csengő-

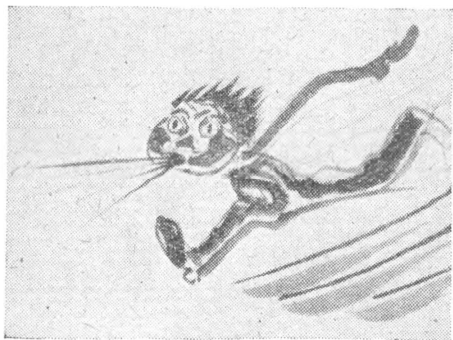
bongó muzsikával, mely a gyermek ritmusérzékének létszükséglet, s a népi mondókák ritmus és rimjátékaira emlékeztet. Az ilyen, természeti hangulatokat festő sorok, mint: „Zúg a túske, Szél sza-

Reich Károly róka-komája az *Aranykapu* c. antológiából

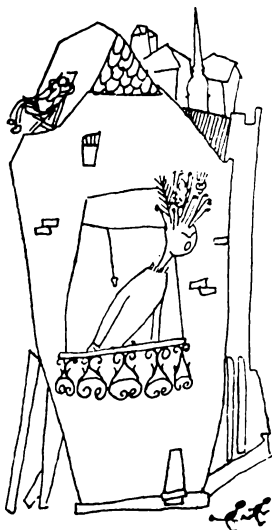
lad ide-oda, Reszket a galagonya Magába”, vagy: „Suttog a fenyves zölderdő, Télapó is már eljő. Csendül a fűge szán-csengő, Véget ér az esztendő” — tanulás nélkül ragadnak meg a gyermek agyában, s alapozzák meg azt az évek során emelkedő épületet, melyet verskultúrának nevezünk.

A könyvhéten jelent meg, ugyancsak szép kivitelben, Reich Károly színes, ötletes, bájos rajzaival az *Aranykapu* c. gyermekversantológia. Fejezetei úgy kapcsolódnak egymáshoz, hogy felölelik a gyermekélet, az állatvilág, táj és természet, s a munka képeit, és helyet kap néhány, a szocialista hazafiság, békeszeretet gondolatát hirdető vers is. A kötet sok darabja az iskolai ünnepélyek, könyvtári rendezvények műsorába való, ezért a könyv inkább szaválókönyv jellegű, mintsem olvasmány: 9—10 éves gyermekekhez szól, akik inkább hallani szeretik a

Hincz Gyula rajza a *Bóbita* c. kötetből

lírát, olvasva pedig az epikát kedvelik. Az aranykapu hibája egyébként heterogén összetétele: olyan gyermekversek is előfordulnak benne, amiket az említett korosztály már lenéz, másrészt olyanok

A póruljárt királylány a *Bűvös krétából* — Malvin Neset munkája

is, melyek gyermekekről szólnak ugyan, de nem gyermekeknek. Hogy ez ne okozzon elkedvetlenedést, a könyv olvastatásához pedagógus irányítása szükséges.

Donászy Magda *Aranyábécé* c. könyve a kisiskolások munkáját könnyíti meg. Reich Károly szép, színes illusztrációi — a mű a szép könyvek sorában kitüntetést is kapott — élvezetessé teszik a betűkkel való ismerkedést. Az egyes betűkhöz kapcsolódó, alliteráló versek pedig a hangok felismerését szolgálva, szórakoztatva tanítanak, s alkalmassá teszik a könyvet arra, hogy gyermekeink első önálló olvasmánya legyen már elsőosztályos korukban.

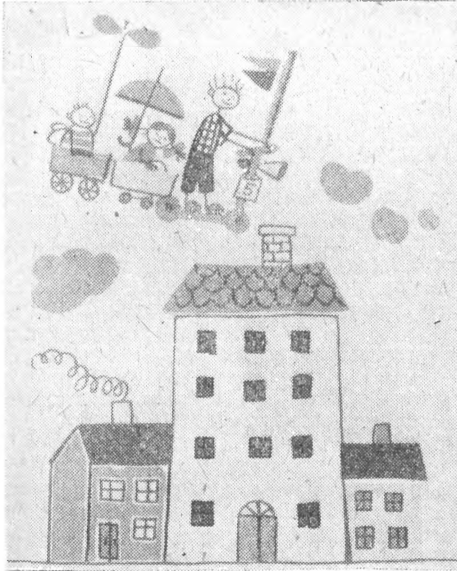
A gyermekpróza terén ugyancsak az első olvasmányok sorában ajánlhatjuk Zinken Hopp norvég író *Bűvös krétáját*, G. Beke Margit kitűnő fordításában. A könyv igazi „modern” mese: hagyományos motívumokat használ fel, de új formában groteszk, játékos eredetiséggel. A boszorkány itt jó: bűvös krétát ajándekoz Jonnak, a kisfiúnak, aki bármit rajzol vele, valósággá válik. Jon először is pajtást rajzol magának, akivel nekivág a világnak. Csodálatos álmországokat járnak be, kerteket, hol futballabdák te-

remnek a fán, boldoggá teszik az állatokat (pl. telefont rajzolnak a papagájnak) cserébe csodálatos történeteket kapnak, találkoznak az ábécé egy-egy betűjét viselő állatokkal, akik alliteráló mondókákkal vésik agyukba az illető hangot s annak képét, a királyi udvarba is eljutnak, de a királykisasszony a boszorkánnyal ellentétben gonosz, tehát nem kell neki, ellenben füvet növesztenek a fejére, s így tovább. E humoros, mókás, fantasztikus könyvet a bűvös kréta gyerekesen groteszk rajzaival (a norvég Malvin Neset munkája) még a nagyobbak is élvezettel olvassák, észre sem véve, hogy harsány kacagásuk közepette tanulnak is.

A humoros, újszerű állatmese irodalomhoz tartozik a két szovjet szerző, N. Gernyet és G. Jagdfeld *Kátya és a krokodil* c. burleszkszerűen mulatságos könyve. Mitya, a tengerészkapitány fia krokodiltojást kap apjától. A „mesebeli sárkányfióka” a fűtőtest alatt kikel, s kedves háziállattá serdül, természetét azonban nem tudván megtagadni, annyi gaztettet művel, hogy a mama azonnali hatállyal kilakoltatja. Így kerül egy napra, — míg Mitya helyet keres számára az állatkertben — a fiú ártalmatlanabb jószágaival együtt Kátyához. Ott aztán szörnyű felfordulást okoz, család, szomszédok, barátok, az egész ház megbolydul a krokodiltól, összeveszés, harag, barátság, békülés, mindennek oka a kis nilusi szörnyeteg, s egy házinyúl, meg egy seregély, no meg a szeleburdi, de roppant lelkiismeretes Kátya. A történet filmre kívánczok, de olvasva is, Kassovitz Félix karikatúraszzerű rajzaival, szüntelen kacagást vált ki az állattörténeteket amúgyis kedvelő gyerekekből, s közben észrevétlen nevel becsületességre, állatszeretetre.

Vidám pajtásokat vet papírra Malvin Neset *Bűvös krétája*

*Kockás Peti repülőtűtja a rolleren
— Györfly Anna rajza —*

Az új gyermekkönyvek sorában egy gyengébbet is meg kell említenünk: Szepes Mária *Pöttös Panni és Kockás Peti naplója* c. munkáját. Györfly Anna színes, eleven illusztrációi vonzzák a gyermekek szemét, de inkább képeskönyvnek tekintik, hiába nagybetűs a szöveg, utóbbit csakhamar unalmasnak találják. Kockás Peti repülő roller konstrukciója ugyanis se nem fantasztikus, se nem reális, egyszerűen erőszakolt ötlet: olyan 9 éves gyerek nem akad napjainkban, aki elhiszi, hogy egy rollerre szerelt forgó a felhőkbe emeli. A gyermek hétköznapjairól akar beszélni a könyv, ami helyes volna, kár, hogy hétköznapian beszél róluk, nélkülözi azt a minden percet bearányozó lírát, mely a gyermek lelkében lakik, s melynek olvasmányaiiban tükörképét keresi.

Bozóky Éva

ESEMÉNYNAPTÁR

OKTÓBER 1. A KÍNAI NÉPKÖZTÁRSASÁG NEMZETI ÜNNEPE

1945. OKTÓBER 3-ÁN ALAKULT MEG A SZAKSZERVEZETI VILÁGSZÖVETSÉG

1957. OKTÓBER 4-ÉN LŐTTÉK FEL AZ ELSŐ SZPUTNYIKOT (5 ÉVE)

1957. OKTÓBER 5-ÉN NYÍLT MEG A MAGYAR NEMZETI GALÉRIA (5 ÉVE)

OKTÓBER 6. AZ ARADI VÉRTANÚK NAPJA

1862. OKTÓBER 7-ÉN SZÜLETETT ROMANACH KUBAI FESTŐMŰVÉSZ

A BÉKE VILÁGTANÁCS KULTURÁLIS EMLÉKÉVFORDULÓJA (100 ÉVE).

OKTÓBER 7. A NÉMET DEMOKRATIKUS KÖZTÁRSASÁG NEMZETI ÜNNEPE

1942. OKTÓBER 9-ÉN VÉGEZTÉK KI SCHÖNHERZ ZOLTÁNT, AZ MKP ÉS A MAGYAR ANTIFASISZTA FÜGGETLENSÉGI MOZGALOM EGYIK VEZETŐJÉT (20 ÉVE.)

Orbán Sándor: — —. Művelt Nép, 1953. 28. old. (Útmutató városi és falusi előadókknak. 80. = Szabad Föld Téli Esték). T. Szerémi Borbála: — —. Ifjúsági, 1952. 54 old. 8 T. Hősök voltak, Móra, 1960. 615. old. (A kötetben Vészi Endre: Ha mégégszter születnék. c. elb.)

1812. OKTÓBER 10-ÉN SZÜLETETT GARAY JÁNOS (150 ÉVE.)

Garay János: Az obsitos. Ifj. 1956. 34 oldal. — —. Válogatott művei. Szekszárd, 1956. 208 old. (A Szekszárdi Megyei Kvtár kiadv., 2.)

1882 OKTÓBER 22-ÉN HALT MEG ARANY JÁNOS (80 ÉVE.)

Összes prózai művei Franklin [1949] 1594 old. — —: (Kapcsoló könyv) Költemények. [Facs. kiadás] Kossuth ny. — Akad. ny. [1962] 44 old. lev. 30. — — Népdalgyűjteménye. Közzéteszi Kodály Zoltán és Gyulai Agost. Akad. 1952. 204 old. 2 t. Arany-Petőfi Levelezése. Móra [1959] 255 old. (A magyar irodalom gyöngyszemei). — —: Összes költeményei. Szépirodalmi, 1958. 1–3 k. — —: Összes művei. Akad. 1951–1961: 1–9; k: Hegedüs András: — — a katedrán. Tankvilkiadó, 1957. 177 old. 7 t. Hermann István: — — esztétikája. Kossuth, 1956. 285 old. Nyilas Márta: — — Budapestje. Főv. Szabó Ervin Kvtár, 1957. 43 old. 8 t. Sáfrán Györgyi: — — és Rozvány Erzsébet. (Akad.) 1960. 175 old. 2 t. (Irodalomtört.: füz.; 61.) Szemző Piroska: — — napjai. Magvető, 1957. 516 old. 3 t.

1922. OKTÓBER 30-ÁN HALT MEG GÁRDONYI GÉZA (40 ÉVE.)

Gárdonyi Géza: Abel és Eszter. Dante, 1947. 202 old. — —: Dávidkáné. Kisregények 1894–1904-ig. Szépirodalmi, 1962. 371 old. 1 t. — —: Egri csillagok. Móra, 1961. 591 old. — —: Az én falum. Dante, 1948. I–II. — —: Gyermekkori emlékeim. Szépirodalmi, 1951. 111 old. (Szépirodalmi kiskönyvtár 21–22.) — —: Hosszúhajú veszedelem. Táncsics, 1957. I–II. — —: Isten rabjai. Dante, 1947. 346 old. — —: Kék pille. Vál. elbeszélések 1888–1922. Szépirodalmi, 1961. 579 old. — —: A lámpás. Szépirodalmi, 1952. 82 old. — —: A láthatatlan ember. Tört. regény. Móra, 1961. 310 old. (Az én könyvtáram.) — —: Szunyoghy miatyánkja. Szépirodalmi, 1958. 326 old. (Olcsó könyvtár 19.) — —: Versei. Magyar Helkon, 1958. 78 old. (Kis magyar múzeum 4.)

A természetvédelem könyvei

A természeti szépségek védelme ma már nemcsak a természetbarátok zárt körének romantikus vágya, hanem a szocialista gazdálkodás szerves része is. Körébe a gazdaságos bányaművelés, a gondos erdőművelés, vízgazdálkodás, vagy a célszerű talajművelés éppúgy beletartozik, mint az egyes természeti ritkaságok, nemzeti parkok esztétikai védelme.

A természetvédelem célja tehát oly sokirányú és nagyjelentőségű, hogy azt nemzeti kulturális feladatnak kell tekintenünk és nem elégedhetünk meg hivatalos intézkedésekkel és tilalmi táblákkal. Népünk széles tömegeit kell rávelelnünk tájaink védelmére és becsülésére.

Nem bízhatunk csupán az általános kulturális emelkedésben sem, mondván, a művelt ember úgyis vigyáz, hogy kárt ne tegyen. Kiránduláson — sajnos — gyakran látunk nagy diákokot, de iskolázott felnőttét is papírt szerteszórni, ágat törni, bokrot szagatni. Különösen nyáron kell tudatos figyelmet keltenünk, olvasóink kezébe adva a természetvédelemről szóló könyveket.

A magyar természetvédelem elmúlt évtizedéről számol be Kenyeres Lajos — Tildy Zoltán *Védett természeti ritkaságaink* c. műve. Az ország sok olyan rejtett szépségéről olvasunk e könyvben, melynek létezéséről talán nem is tudtunk. A mű hitelességét fokozza, hogy a szerzők saját munkásságuk eredményeit, problémáit és nehézségeit mondják el.

Két híres botanikus: Jávorka Sándor és Csapodi Vera *Erdő-mező virágai* címmel adta ki könyvét, melynek célja, hogy „a természetben nyitott szemmel járókat, tehát a gazdát, az erdészt, a túristát, azután a tanuló ifjúság, az úttörők kultúrsofőnyjas, lelkes tömegeit megismertesse az erdő, mező, szikla és homokbucka, vízpartok és szikesmezők, vagyis általában az emberi kultúrától még eléggé érintetlen szabad természet legszembetűnőbb, leggyakoribb növényeivel”. A könyvet Csapodi Vera szép rajzai illusztrálják.

Bármerre utazunk hazánk tájain, mindenfelé találunk ősrégi fákat, évszázados életűeket. E fákról számol be Balogh András *Magyarország nevezetes fái* c. könyvében. Elmondja a fákhöz fűződő népregéket, történelmi mondákat, s a fák történetét, gazdag illusztrációkkal kísérve.

Alföldünk büszkesége az európaszerte ismert szarvasi védett park. Fekete István hangulatos leírásában (*Pepi-kert*) eleve-
nedik meg előtünk szépsége. Az első rész hazánk és Európa múlt századi történelmébe ágyazva mutatja be e nevezetes arboretum keletkezését, míg a továbbiakban tudományos alapo ssággal írja le a kert ritkaságait és több mint kétezer fajta növényt katalogizál.

A természet védelme azonban nemcsak a növények megbecsülését jelenti: ide tartozik hasznos, szép madárvilágunk óvása, gondozása is. Vertse Albert *Madárvédelem* című, immár három kiadást megért szakkönyve hasznos madaraink életmódját, táplálkozását, megtelepítésének lehetőségeit tárgyalja. Sok károsnak vélt madárról is bebizonyítja — tudományos vizsgálatok alapján —, hogy szerepük a természet háztartásában milyen fontos. Ugyancsak a madárvilágról szól Vertse Albert és Tildy Zoltán *Erdő-mező madarai* c. könyve, mely természetbarátok és a mezőgazdasággal foglalkozók számára egyaránt hasznos és szórakoztató olvasmány. A négy évszak keretében mutatja be a madarak életét és nyújt útmutatást a hasznos madarak védelmére és a madárkárók elhárítására. A művet művészi értékű madárfelvételek teszik szemléletessé.

A rovarok különleges életéről sok művészi fotóval és illusztrációval díszített könyvet írt Móczár László (*Rovarak közelről*). Húsz évi kutatómunka eredményét foglalja közérthető módon össze és mutatja be azoknak, akik természetjárásaik során e parányi élőlényeket is érdeklődéssel figyelik.

S. Szabó Ferenc

BIBLIOGRÁFIA

Antalfy Gyula: Börzsöny. Bibliotheca, 1957.
Balogh András: Magyarország nevezetes fái. Mezőgazdasági, 1957.
Bohus Gábor — Kalmár Zoltán: Erdő-mező gombái. 2. átd. jav. kiad. Mezőgazdasági, 1961.
Budapest természeti képe. Szerk. Pécsi Márton. Akadémiai, 1958. (Budapest földrajza)
Fekete István: Pepikert. Mezőgazdasági, 1960.
Jakucs Pál: Mátra. Művelt Nép, 1955.
Jávorka (Sándor) — Csapody (Vera): Erdő-mező virágai. 3. bőv. kiad. Mezőgazdasági, 1958.

Kenyeres Lajos — Tildy Zoltán: Védett természeti ritkaságaink. Mezőgazdasági, 1960.
Marián Miklós: A Baláta gerinces állatvilága. Kaposvár, 1957. (Somogyi Almanach)
Móczár László: Rovarak közelről. Bibliotheca, 1957.
Tildy Zoltán: Kisbalaton. Művelt Nép, 1953.
Vásárhelyi István: Hasznos és káros vademlősök. Gondolat, 1958.
Vásárhelyi István: Magyarország halai irásában és képekben. Miskolc, 1961.
Vertse Albert: Madárvédelem. 3. kiad. Mezőgazdasági, 1961.
Vertse Albert — Tildy Zoltán: Erdő-mező madarai. 4. kiad. Mezőgazdasági, 1962.

Könyvismertetések

Ideológiai-politikai művek

Svéd László

UTAT TÖR AZ IFJŰ SEREG

Kossuth, 342 old. 30 Ft (Ajánlott)

A forradalmi ifjűmunkásmozgalom történetéről ez az első monográfikus feldolgozás. A szerző úttörő jelentőségű munkát végzett, mert olyan területet kutatott fel, melyen a történeti adatok jórészenek teljesen nyomuk vesztett. Nem maradtak fenn például a KIMSZ alakulásáról, vezetőségi üléseiről készült jegyzőkönyvek. Ahhoz, hogy a szerző feldolgozhassa a kommunista ifjűsági mozgalom eddig nagyrészt ismeretlen történetét, kritikával kellett igénybe vennie a még élők visszaemlékezéseit. Feladatát sikerrel oldotta meg.

Az I—II. fejezetben a kommunista ifjűsági mozgalom történetét adja elő. Hogyan fejlődött a mozgalom — a diákmozgalmakat sem hagyva figyelmen kívül — a századeleji Magyarországon, az első világháború előtt és alatt, egészen a Tanácsköztársaság kikiáltásáig. A következő III—IV. fejezetben előadja, hogyan kivácsolódott össze az osztály- és nevelési ellentétéktől terhelt tanonc- és diákifjűságból kiváló ifjűmunkás mozgalom, majd ennek gyorsan cserélődő tagságából az a szilárd mag, amely vállalkozni tudott a forradalom előkészítésében, majd a Tanácsköztársaság védelmében való részvételre. Részletesen foglalkozik a tanoncifjűség sorsával, az ifjűmunkás és a diákifjűség közötti problémákkal, a szociáldemokrata jobboldaliság elleni küzdelemmel.

Befejezésül ismerteti a KIMSZ 1919. júniusi országos kongresszusát (amelyen a román és a jugoszláv küldöttek is megjelentek), a mozgalom szervezeti felépítését, áttekintést ad szociálpolitikai ténykedéséről, nevelőmunkája formáiról és tartalmáról. Ismerteti a mozgalom részvételét a Tanács-Magyarország honvédő háborújában, közelebbről a „diadalmas északi hadjáratban”, amikor mindenfelől imperialista csapatok rohantak az országra, majd miként teljesítette lehetőségei-

hez képest kötelességét a feltámadó hazai reakció elleni küzdelemben.

A könyvet bőséges, kb. száz oldalnyi forrásanyag s a szereplőkre utaló jegyzetek egészítik ki.

A könyv adósságot törlesztett és egy sok szépséggel, hősiességgel s ennél is több szenvedéssel teljes mozgalom iránt ébreszti fel az utódok tiszteletét. Egyes megállapításai fölött megelégnék majd a vita, jelölül annak, hogy a szerző töretlen úton haladt s elintézetlen kérdésekhez nyúlt bátor kézzel, vállalva az esetleges tévedést is, ami elkerülhetetlen a tudományos munka vállalkozásai során, s éppen azért nem csökkentheti a végzett munka értékét.

Szij Rezső

Erényi Tibor

*A MAGYARORSZÁGI
SZAKSZERVEZETI
MOZGALOM KEZDETEI*

(1867—1904)

Táncsics Kiadó, 404 old. 30 Ft (Ajánlott)

Erényi Tibor könyvé figyelemre méltó, úttörő munka. Nem azért, mintha ez lenne az első könyv a magyar szakszervezeti mozgalom történetéről. Régebben ismeretek voltak Jászai Samu, Weltner Jakab és Buchinger Manó munkái, de a szociáldemokrata reformizmus szemléleti alapja természetesen nem lehetett alkalmas történetileg hiteles, marxista igényű fejlődéskép megrajzolására. Később a személyi kultusz légköre akadályozta, hogy helyes kép alakuljon ki a magyar szakszervezetek múltjáról. De hangsúlyozzuk mindjárt, hogy Erényi Tibor könyvét nemcsak helyes marxista nézőpontja emeli a témáról eddig megjelent minden más mű fölé, hanem hatalmas adatfeltáró munkája is.

A bevezető hangsúlyozza, hogy Magyarországon a szakszervezetek a munkásosztály szocialista politikai mozgalmának részeként jöttek létre és járták meg fejlődésük útját. A könyvnek a szakszervezeti mozgalom kezdeteit és kibontakozását feltáró fejezetei ezért helyesen és szükségszerűen kapcsolódnak egybe a magyar proletariátus általános szocialista mozgalmának történetével. E kötetben a szerző még térben és időben viszonylag szűk keretek között foglalkozik a témával. A budapesti és pestkörnyéki mozgalom anyagát dolgozza fel, amely azonban —

figyelemmel a budapesti proletariátus számbeli jelentőségére és politikai súlyára — kétségtelenül országos jelentőségű. Időben addig megy el, amikor hirtelen, ugrásszerűen megnő nálunk a szakszervezeti mozgalom társadalmi és politikai jelentősége.

A munka sokoldalúságának, alaposságának elismerése mellett azonban meg kell mondanunk, hogy kevés az a tízegyhány oldal, amő a szakszervezetek művelődésügyi munkájára jut. Hadd említsük meg azt is, hogy — véleményünk szerint — az adott történelmi körülmények konkrétabb mérlegelésével pozitívabb értékelés érdemelne a Szakszervezeti Tanács és a Társadalomtudományi Társaság kapcsolata.

Erényi Tibor könyvének érdemei közé tartozik széles nemzetközi látóköre és eleven, friss előadásmódja. Várjuk Erényitől a magyar szakszervezeti mozgalom további korszakainak tudományos feldolgozását is.

Pók Lajos

Szépirodalmi művek

Veres Péter

TISZANTULI TÖRTÉNETEK

Magvető, 435 old. 25,50 Ft (Törzssanyag)

Nehéz volna határozottan megjelölni Veres Péter legújabb könyvének műfaját. A szerző történeteknek nevezi, mintegy jelezve, hogy nem regényt, nem is elbeszélések tartalmaz. Nem regény még „A csatlós” című terjedelmes írása sem. Főhőse, szereplői ugyan azonosak, világosan körvonalazható a kompozíciója is, de meseszövése túlságosan hézagos, az egyes fejezetek összefüggése laza.

A továbbiakban erről, a kötet lényegét jelentő műről kell elsősorban szólnunk. Kisgyermekkorától kíséri benne nyomon az író Török Andrásnak, a cselédembernek életét a századforduló első éveitől a felszabadulás tisztító viharáig. Megrajzolja benne, hogyan válik a körülmények hatására gyakran éppen a legtehetségeesebb cselédyerekből a földesúr legművelegodaadóbb kiszolgálója, cselédtársai legkönyörtelenebb hajszólója. Azt a régi igazságot példázza Török András, a cselédből lett béresgazda élete, hogy aki szégyensorsból egyedül, saját erejével akart „kiemelkedni” a kapitalista világban, az szükségszerűen ellensége lett saját osztályának. Mert a rátartí, vagy az író szavaiival élve „kivagyí” legények közül kerül ki az ilyen ember, aki azután bírta erővel és ésszel is, hogy letaposson másokat.

Ez a felszín, ezt látjuk általában. Valójában azonban korántsem ilyen egyszerű ez a kérdés és Veres Péter éppen azt mutatja meg, ami a felszín alatt, vagy a külső tények mögött van. Elítéli, de egyben föl is menti Török András. Kegyetlen kényszerűség és nem személyes aljasság az, ami Török András ide sodorja. Nem akar szegény ember lenni. Dehát ki akar-na? Senki, s ha a körülmények engedik, más is megtesz mindent, hogy lerázza magáról a szegénységet, s nem veszi észre, hogy ez árlás. Mert élni kell s mindenki úgy él, ahogy tud. Ez itt a törvény. Kéves az öntudatos ember, hiszen a világ nagy változásai is alig érnek el ide s „van akiben úgy ülnek meg a tegnapi törvényei, mintha kővé váltak volna”. S Török András ilyen ember. Igazi hajcsár, béresnyúzó marad akkor is, amikor a szovjet felszabadító seregek már ideérkeztek. Mit tehet Török András? Menekül ő is az urakkal. Fut nyugat felé s egyre komikusabbá válik, hogy még akkor is kiszolgálja földesurát. De a történelem mégis erősebb a tegnapi megkövesedett törvényeinél s Török András — hiába van már Ausztriában — végül is felülteti feleségét és leányait a szekerre és megindul hazafelé.

Nem igen akad Veres Péternek olyan könyve, amellyel kapcsolatban ne hangzott volna el vádként, hogy túlrészletező, hogy szinte csak szociográfiai hűséggel írja le a paraszti életet. Ez a vád ezt a könyvét is érheti, de föltehető a kérdés, hogy hiba-e ez Veres Péternél? Aki elolvassa „A csatlós”-t, vagy a kötetben levő más írásait („Ami a Számadásból kimaradt”, „Kis ősi vihar”), az megérzi, hogy ezek kísértetiesen hű és igaz, megragadó írások. A téma igen jó, művészi megragadása, kifejező ereje jelentős helyet biztosít a könyvnek az író életművében.

Seres József

Murányi-Kovács Endre

AKIK SZERETNI TUDTAK

Szépirodalmi, 596 old. 32 Ft (Ajánlott)

A kitűnő költő, regényíró, esszéista és ifjúsági irodalmunk kedvelt művelője két nagy regényével a Szenvedélyes évekkel és az Alik szeretni tudtakkal lassan egész regényfolyamat indított el. Az első, énrégényszerűen megírt műben, a Szenvedélyes években élete értelmét keresve önmaga fölött tartott ítéletet, s ugyanakkor művészi, dokumentum értékű beszámolót adott a francia ellenállásról és a franciaországi magyaroknak ebben a nagyszerű küzdelemben való részvételéről.

Az előttünk fekvő Akik szeretni tudtak című regényben Párizs felszabadulása után, majd később Magyarországon újra találkozunk Durandi Gáborral, a partizánna lett magyar vegyésszel. De az előző regény több más alakját is régi ismerős-ként köszönhetjük.

Murányi Kovács Endre a szemtanú hi-telességével rajzolja meg a német fasiz-must franciaországi bukását, a felszabadu-lást követő örömujjongást, az emberszi-vek nagy reményeinek idejét, de azután megmutatja az első hajnalodó órák szép-séget követő szürke nappalt, az új politi-kai polarizálódást, az álmok szétfoslását. A tegnapi antifasiszta ellenálló hiúságból, érdekből, sértett önérzetből elhagyja baj-társait és a volt kollaboránsokkal fog ke-zet. Murányi Kovács Endre kitűnően ismeri a francia viszonyokat, elsősorban a francia sajtóviszonyokat, és a benne sze-replő embereket.

A hazájába visszatérő Durandi Gábor története viszont a magyarországi fejlő-dést mutatja be és mintegy az ellentétét adja az előbbinek.

Az „Akik szeretni tudtak” az író egyik legjelentékenyebb alkotása. A francia emigrációban töltött nyolc esztendő fedhetetlen élményekkel gazdagította a szerzőt, kitágította látóhatárát, növelte élet- és emberismeretét.

Murányi Kovács Endre nem kalandozik idegenül egy magyar író számára nem ismert, vagy alig ismert világba, amitől már Gyulai Pál is óva intette íróinkat. A szerző — versek, novellák és regények tanúskodnak róla — jól ismeri, amiről ír és vízióját mindig megragadóan át is tudja adni olvasóinak.

— k —

Tabák András

G Ú Z S B A K Ö T V E

Magvető, 435 old. 26 Ft (Ajánlott)

A fiatal író első regényében érdekes témaválasztásával izgalmas feladatra vállalkozott. A könyv cselekménye az 1956 októberi események megindulásával zárul. Az olvasó szemtanúja az 1955 szeptemberétől eltelt egy esztendőnek, amelybe igyekszik az író — egy budapesti gépgyár életén keresztül — belesűríteni az akkori és korábbi idők legjellegzetesebb problémáit, legnehezebben megoldható kérdéseit. Nagy általánosságban sikerül Tabáknak az ellenforradalom előzményeit a maguk bonyolultságában bemutatni. E feladat megoldásában elsősorban mélyen őszinte hangjáért, a legkülönbözőbb embertípusok alapos ismeretéért

s politikai tisztánlátásáért illeti a legnagyobb dicséret.

Már a *Szól a sziréna* című novelláskötetben megismerkedhettünk a regény egyes alakjaival, a telep és a gyár életének egy-egy mozzanatával. Villanásszerű képekben bukkann fel néhány, a regényben kibontakozó epizód, figura. De a regény fogyatékságaihoz talán éppen az járul hozzá leginkább, hogy Tabák András nem tud még teljesen elszakadni a novella műfajától. A jellemek nem fejlődnek, szinte az első pillanatban érezhető további sorsuk. A „Gúzsbakötte” a kor összetettségét, sokrétűségét valamiféle kivülálló kuszaságban, nem az emberekből kiindulva próbálja vizsgálni, hanem a történelmet húzza rá a neki megfelelő alakokra. Valódi hősök ezek, élő figurák is voltak a maguk idejében, de megformálásuk művészi színvonala még nem éri el azt a fokot, hogy egyéniségüket velünk elhithessék. Túlságosan tipikusak, novellába illően tömörítettek, s a regény céljának megfelelően vagy pozitív, vagy negatív tulajdonságokkal felruháztak. Így az író életismerete ellenére is inkább írói-műhelyben előállították, semhogy hitelesnek érezhetnénk őket.

A könyv középpontjában a gyári öntöde átépítése, korszerűsítése áll. Kétféle tervnek megfelelően két szembenálló csoport harcol a maga igazának megvalósításáért, s jól érződik az író célja: az öntödei építkezés alkalmat ad arra, hogy országos elvi problémákat vessen fel. Érzik ezt maguk a szereplők is, céljaik szó szerinti megfogalmazása, kimondása nélkül küzdenek, de oly módon, hogy pontosan ismerik mind a maguk, mind az ellenfél szándékait. Ez adja — a meg-megrekedő részek ellenére is — a regény feszültségét. Nem teszi olvasmányossá az az írói módszer, amely úgy szűkíti le a gyár területére a cselekményt, mintha mindig az üzem problémáit tárgyaló gyűléseket, értekezleteket hallgatnánk, s kevés lehetőséget ad arra, hogy az embereket teljes életükben ismerhessük meg. Bár az öntöde átépítésének bonyodalma mellékszálakat is sző, ezek többnyire esetlegesek, olykor erőltetettek, nem viszik előbbre lényegesen a cselekményt.

Nagy István

Kovai Lőrinc

K Ö D R O N G Y O K

Szépirodalmi, 406 old. 24 Ft (Ajánlott)

Kovai Lőrinc kötete huszonegynéhány különböző témájú és terjedelmű írást foglal magába. Köztük — nemcsak terjedelménél, de a felvetett kérdés súlyá-

nál fogva is — a címadó kisregény a legjelentősebb. A prostitúció társadalmi gyökereit vizsgálja, akárcsak Tolsztoj *Feltámadás*-a, amelynek kissé parafrázisát adja.

Erzsit az intező erőszakoskodása űzi el a puszttárról. Így kerül egyik vidéki városunkba, ahol feltartóztathatatlanul züllésnek indul. Itt találkozik Dénessel, aki egyetemista társaival meddő filozófiai vitákat folytat, s végre tenni akar valamit. „Meg szeretném változtatni valakinek a sorsát. Kivezetni a napfényre” — vallja, s csakugyan megkísérli, hogy Erzsit megállítsa a lejtőn. A leányban fel is támasztja az emberség, a tisztességes élet utáni vágyat, ám a 30-as évek társadalmának közönyét nem sikerül megtörnie. Képtelen Erzsi számára elfogadható munkaalkalmat teremteni, s a leányt az éhség visszakényszeríti alig elhagyott múltjához. Dénes elkeseredetten szemléli kísérlete bukását, s mert úgy érzi, hogy sem a farkasokkal együtt üvölni nem képes, sem a világot megváltani — öngyilkosságot kísérel meg, de életben marad, s első kudarca erőssé teszi a további küzdelemre.

Az elmondottakból kiviláglik, hogy a *Ködrongyok* legfőbb gyöngéje belső logikátlansága. Dénes különös, tolsztojánus figura. Tettvágy feszíti, le akarja küzdeni a szenvedést, „de ezt idealista módon képzelel el — önzetlen, altruista élményként”. „... az ember elbukik, de a tétel győz” — hirdeti, s ezzel személyes vállalkozását eleve bukásra ítéli. Az előre megjósolt kudarc bekövetkezik, s ez öngyilkosságig menően elkeseríti, de különös módon, ugyaninnen meríti azt az erőt is, amelynek segítségével megtisztult illúzióitól, helyrebillen valóságérzéke, s felkészül az igazi harcra. Nem kell bizonygatni, hogy ez a furcsa gondolatmenet a megoldást illuzórikussá teszi, s a valóságot kísérleti lombikká változtatja.

A kötetben szereplő novellákról sem lehet egyértelműen szólni. Meglehetősen felszínesek a világtörténelem különböző eseményeit felvillantó jelenetek. Eleve nek és realiztikusak viszont azok az írásai, amelyek a közelmúlt nagy eseményeit (A két őrmester, Az agitátor) jelenítik meg.

Szappanos Balázs

Kálidásza

VÁLOGATOTT MŰVEI

Európa, 351 old. 37 Ft

„Ki nem tapasztalta már, hogy egy könyv, melyet rohanvást olvasott végig, mert elbeszélése ellenállhatatlanul magával ragadta, egész életére döntő módon

hatott... Így voltam annak idején a Sakuntalával...” Az ó-ind műveltség egyik legnagyobb alkotása Goethe e szavaitól kísérve vonult be az európai köztudatba, hogy elfoglalja méltó helyét a világirodalom klasszikus remekei között.

Szerzőjéről, Kálidászáról, keveset tudunk. Valószínűleg időszámításunk IV—V. századában élt, a hagyomány szerint pásztor volt, s költői tehetsége révén került a Gupta dinasztia valamelyik uralkodójának udvarába. Neve azt jelenti: Káli istennő szolgája. Művei többnyire vallásos fogantatásúak, vagy a királyi hatalom dicsőségét éneklik meg. Tudós, végtelenül kifinomult, mesteri és mesterkelt költészet ez; az idegenszerű mitológiai vagy legendás történelmi tárgyak bonyolult előadásának gubancos őserdejében nehezen tájékozódik az európai olvasó, hiába keresi a hellén művészetre jellemző tiszta arányokat, a szerkezet egyensúlyát; ami gyönyörködtet bennük, az a részletek pazar kidolgozása, a természetű képek áradó gazdagsága, a szerelmi jelenetek mámoros-nosztalgikus lírizmusa és a költői dikció hímes szépsége, mely minduntalan megcsillan, akár középszerű fordításban is.

Dramai főművét (*Sakuntalá felismerése*), mely a próbára tett királyi feleség törhetetlen hűségének példázata, nálunk már Arany János megcsodálta, Fiók Károly le is fordította (1887); most Vekerdí József és Tellér Gyula korszerűbb tolmácsolásában olvashatjuk. Szerelmi bonyodalom áll a középpontjában Kálidásza két másik színművének is (*A király és a bajadér*, *Urvasi*). Lírai-epikus költeményeinek többsége most jelenik meg először magyarul. A *Felhő-követ* egy szerelmétől elszakított tündérlény sóvár esdeklése: a felhőt kéri, mint a magyar népdal rab legénye a fecskemadarat, hogy a távoli kedveshez vigye el pedó üzenetét. A *Hadisten születése* mitológiai eredetű monda, a *Raghu nemzetsége* csodás elemekkel átszőtt dinasztikus krónika; mindkettő bővelkedik izzó szépségű részletekben. Az *Évszakok köre* csupa leírásból áll, cselekvény nélkül: szemet kápráztató természetfestések liános láncolata, melynek sűrűjéből kivillognak a szerelmi ünnepek kéjes fényei.

A kötet fordítói közül különösen Rab Zsuzsát és Weöres Sándort illeti dicséret; az *Évszakok köre* egyik darabját Szabó Lőrinc kitűnő tolmácsolása közvetíti. Kálidásza műveinek világába nem könnyű behatolni; de megéri a fáradságot, s aki ad világirodalmi tájékozottságára, nem nélkülözheti olvasását.

— 11

Anatole France

AZ ISTENEK SZOMJAZNAK

Európa, 282 old. 25 Ft (Ajánlott)

A XVIII. század „legnagyobb esztendejé”-ről, a dicsőség és iszonyat emlékeitől zsúfolt 1793. évről, melyet a forradalom naptára *második évnek* nevezett, a királyság megdöntésétől kezdve az új időszámítást, két klasszikus francia regényt olvashatunk.

Az egyiket (1793 a címe) a hajlott korú Victor Hugo írta, hatalmas freskókban festve meg e szenvedélyektől lángoló, komor és véres év jeleneteit, a fény és árny, jószág és gonoszság nyers ellentéteire egyszerűsítve a történelmi valóság bonyolult színképét, az események ércet és salakot vegyítő kohójából a forradalom patétikus emlékművének tiszta bronzát olvasztva ki.

Merőben más felfogás, más ábrázoló mód Anatole France-é. Nagy történelmi tablók helyett a forradalom hétköznapjainak apró tényeit hozza szemünk elé, a csaták, a tömegjelenetek nehéz színpompája helyett az emberi viselkedés finom rajza érdekli, a népek sorsáról döntő események sodrában azt vizsgálja, hogyan hatottak azok a közemberek életére.

Lényétől idegen a pátosz, a romantika, sajátja a szkepszis és ironia. Regényét megpróbálták forradalomellenesnek magyarázni, de Anatole France nem a forradalmat vádolja, hanem az emberi gyengeséget, mely a legnemesebb indulatokkal is csak botorkálva halad előre, s a hitvánságot, mely szennyet fröccsent a legmagasztosabbra is. Evariste Gamelin tiszta jellem, ugyanaz a szándék vezeti, amikor megfélezi kenyerét az éhező munkásasszonnyal, s amikor vértétetet mond a nép vélt vagy igazi ellenségeire; tiszta jellem, de esendő lélek, vakon hisz egyedül üdvözítő elveiben, s az emberiség javáért lelkesedve megtagadja az emberieséget. Amikor rádöbben hibájára, már késő, de végigjárja a megkezdett utat, mely thermidor 10-én Robespierre-rel együtt a guillotine alá vezeti őt is, a szegény, álmódzó festőt, a forradalmi törvénszék szavazó bíróját.

Anatole France a történelmi típusok változatos galériáját rajzolja főszereplője köré: puritán jakobinusokat, cinikus törtetőket és a forradalmi jelszavak álnök lejáratoit, jámbor papot és ateista arisztokratát, cégéres gazembereket és együgyű áldozatokat, élveteg nőcskéket, akik a vér és halál napjaiban is szeretkezni akarnak, s a népet, mely kivégzések helyett kenyeret kíván.

Komorabb témát, keserűbb igazságokat aligha adtak elő szórakoztatóbb, szelleme-
sebb módon, mint Anatole France ebben a regényében.

L. K.

OROSZ KLASSZIKUS KÖLTŐK ANTOLOGIÁJA

Móra, 647 old. 23 Ft (Törzsanyag)

Az orosz klasszikus költők antológiája hiányt pótol és régi igényt elégít ki: az Igor-énektől az októberi forradalomig 53 költőt mutat be, köztük több olyant is, akit eddig hiányosan ismertünk.

A nagy orosz realista regény felmérhetetlen hatással volt az európai irodalomra, de talán éppen ezért háttérbe szorította a lírát, amely így a köztudatban végeredményben egyet jelentett Puskin és Lermontov nevével. A múlt század derekának magyar műfordítói is elsősorban rajtuk keresztül próbálták megismertetni az orosz költészetet, s kívülük csak a szorgalmas Szabó Endre ültetett át tervszerűen költőket is (Kolcov, A. K. Tolsztoj, Nyekraszov).

Az elmúlt másfél évtized műfordítói sok hiányt pótoltak, s a legnagyobb teljesítmény Tyutcev tolmácsolásával Szabó Lőrinc nevéhez fűződik. De hiányzott az orosz líra egészének áttekintése, amire most a Móra kiadó népszerű „A világirodalom gyöngyszemei” c. sorozatában E. Fehér Pál és Hárs György vállalkozott, amikor bőkezű válogatásukban csaknem 400 vers szólal meg egy kötetbe gyűjtve. A válogatás jó, nem téveszti szem elől az arányokat, s arra is vigyáz, hogy megközelítő teljességet adjon. Így kapnak rangjuknak többé-kevésbé megfelelő helyet az orosz líra világirodalmi jelenségei mellett a kisebb csillagok, mint Fet, Mihajlov, Nadszon s még jónéhányan, akik ugyan az orosz nyelvterületen kívül nem hatottak, az orosz líra teljességéhez hozzátartoznak, s minden antológia hiányos lenne nélkülük.

A fordítók között sok a jólismert név és a kitűnő munka (külön ki kell emelni Fodor András szép Nyekraszov-fordításait), mégis kifogásoljuk, hogy a két szerkesztő kizárólag az újabb átültetésekből válogatott. A száz év előtti fordítások természetesen nem egyenlő értékűek, bár Bérczy Károlyval, Arany Lászlóval, sőt még Zilahi Károlyval ma sem kell szégyenkeznie egyetlen antológiának sem, ami azonban ennél fontosabb, valamenynyire régi átültetés az orosz líra magyarországi útjának értékes állomása. Úgy véljük, így a kötet nemcsak az orosz lírát tudta volna bemutatni, hanem magyarországi terjedését, hatását is.

A kötethez csatolt „jegyzetszótár” semmitmondó, s ami még nagyobb baj, hiányos is. Hiába keressük benne például a „bilina” címszót, holott nem mindenki járatos az orosz verstanban, tehát nem ártott volna megjegyezni, hogy az orosz elbeszélő költészet egyik műfaja a bilina, amely a XI—XIV. században virágzott, amikor guszlakísérettel adták elő.

C s á n y i L á s z l ó

Galina Nyikolajeva

U T K Ö Z B E N

Európa, 716 old. 37 Ft (Törzsanyag)

Korunk eseményeinek sodrában — olvassuk gyakran, ha a kritika a kisregény mai térfoglalását elemzi — nincs idő a nyugodt szemlélődésre, a látottak ráérős érlelésére, s így a nagylélegzetű ábrázolásra, szintézisre sem. A lényeges kérdések gyors felismerése és figyelemfelhívó kifejtése, a frissesség és a rövidség a regényíró elsőrendű erényévé válik. A fentiek igazát azonban áttörik a kivételek. A szovjet irodalom ígéretes új hulláma kitűnő kisregények mellett „igazi” regényeket is hozott. Köztük Nyikolajeva művét, mely az első fecskék közé számított, amikor a XX. kongresszus utáni irodalmi törekvések művekben realizálódtak.

Az egyszavas cím jól érzékelteti, hogy egy mozgásban levő, érlelődő folyamatról akar szólni az író, nem utólag, bölcsen visszatekintve, hanem együtt cselekvőként. A nyitó kép drámai. Éjszaka Moszkvában, Sztálin halála után. A gyász, a búcsúzás nyomott atmoszférájában még alig érzi valaki, hogy a halott nevével jelzett korszak után mi következik? Hogy az új időszak talán legjellemzőbb vonása a kommunizmust építő ember egyéni életének kiteljesedése lesz, miközben azonban mind több személyes felelősséget kell vállalnia mindenkinek az egész országban s a maga munkaterületén történekeért.

Bahirjovot éppen egy nagy traktorgyár igazgatója hívja meg főmérnöknek. Valgan sikerekhez szokott, régi vezető. Gyakorlata rutinná kopott, eredményei látszattá silányulnak. Nyikolajeva tudja, mennyire lényeges kérdése a jövő éveknek-évtizedeknek a vezetés. A hamis tekintély-elv helyébe a hiteles eredmények tekintélyének, a szólamok hangoztatása helyébe a problémák merész felismerésének és megoldásának kell lépnie. Bahirjov először szinte védtelen; munkájával alig birkózik meg s nincs ereje, hogy, amikor rendet akar teremteni s szembe kerül Valgannal, ellenálljon neki. A regény egyik értéke annak ábrázolása, mi-

ként gyülekeznek, tömörülnek az új, a jobb csendes és harcos támogatói, s hogy adnak erőt a főmérnöknek munkájához és Valgan legyőzéséhez.

Az *Utközben* már másodszor jelenik meg magyarul — Makai Imre kitűnő fordításában — s újraolvasva újra elragad feszültsége, izgalmassága, tucatnyi gazdagon árnyalt alakjának rajza, a magánélet szálainak befonása a cselekménybe. Remekel az író Bahirjov és Tyina szabálytalan kapcsolatának történetében. Abban, ahogyan először leírja Tyina szanalomból, beletörődésből, magánykergetésből kötött házasságát Vologyával, majd mély, forró és mégis józan szerelmét a sokkal idősebb Bahirjov iránt. Néhány szereplő halványabbra sikerült, közöttük olyan főalakok is, mint Katya, Bahirjov felesége és maga Valgan. Nyikolajeva könyvét azért is ajánlhatják a könyvtárosok, mert művészi értéke mellett jó képet ad a Sztálin halálát követő évek szovjet emberének életéről.

L á z á r I s t v á n

Vaszilij Akszjonov

K O L L É G Á K

Magvető, 354 old. 17 Ft (Ajánlott)

Akszjonov, az orvosból lett író, a szovjet próza „negyedik nemzedék”-ének képviselője. Írói indulása ahhoz az irodalmi hullámveréshez kapcsolódik, amelyet a lírában a hasonló korú Jevtusenko és Voznyeszenszkij neve jelez. A szovjet kritikai visszhang és az olvasói közvélemény egyszerűen az érdeklődés középpontjába helyezte. Regényei és az azóta írt újabb műve, a Csillagos jegy szenvedélyes viták tüzeiben alapozta meg írójuk népszerűségét.

Akszjonov nem irodalmi csodagyerek. Nem is kifogástalan írói páncéltatban robbant be a népszerűek közé. Sőt, páncéltatának, az írói megformálásának elég könnyen szembeütő rései vannak. A bőséges élményanyag sokszor nyersen és csiszolatlanul ékelődik művészivé érlelt fejezetek közé, s a nyugtalan, a lényegyet megragadó igyekezete nem mindig mentes az egyszerűsítő megoldásoktól. Művészi-
leg még kiforratlan, de a forrás erejét és a vele járó tisztulás folyamatát már meggyőzően bizonyító író.

A Kollégák-ban a szovjet társadalom ifjú nemzedékének éles szemű megfigyelőjeként mutatkozott be. A harminc év alatti szovjet értelmiség érzésvilága és útkeresése lüktet a regényben. Sikerének legfőbb titka, hogy ennek a generációnak társadalmi karakterét, gondolatvilágát a benneélő közvetlen élménygazdagsággal, s

magas hőfokú elemzőigénnyel tükrözi. A regény e generáció szenvedélyes problémáinak, társadalmi feladatkeresésüknek, a szocialista tudatosságot új körülmények között gyakorlattá váltó igyekezetüknek izgalmas krónikája.

Hősei az életbe induló fiatal orvosok. Barátságukat az egyetemi élet közös élményei formálták, s ebben a barátságban ellensúlyozta egymást Zeljonyin megszálolt lelkesedése, Makszimov magára erőltetett cinizmusa vagy Karpov könnyelműsége. Személyükben, ellentétes egyéniségük megnyilatkozásaiban, feltérő vitáikban keresi Akszjonov a fiatal értelmiség arculatának formálódását. A regény cselekménye a fiatalok kérdésfelvetéseinek és válaszkereséseinek sorozata. A hűszegnéhány évesek türelmetlenségével és igazságszómjával kutatják az örök kérdések *legmaibb* válaszait: hogy éljünk, hogyan használjunk a közösségnek? A regény szerkezetileg Zeljonyin és Makszimov sokban ellentétes életmódjára épül, s az ütközőpontokat a hivatásról, az egyén és társadalom kapcsolatáról, az erkölcsről, a kötelességről alkotott véleményeik különbözősége jelenti. Zeljonyin a már-már teljesen kialakított szocialista életelveit követve találja meg a falusi orvosélet belső harmóniáját. Makszimovot letisztultan romantika-kergetése kalandokkal csábító, de kielégülést nem hozó állás választására készíti. Elhamarkodott lépésének végül maga lesz erkölcsi bírója.

A friss szellemű és végig érdekes regényt Gellért György fordította.

Gönczi Imre

Jurij Bondarev

AZ UTOLSÓ ÁGYŰLÖVÉSEK

Magvető, 371 old. 17,50 Ft (Törzsanyag)

Háborús regény. A kíváncsiság és gyanakvás egyaránt indokolt: mindenki számára újat, megkapót mond-e az író, vagy csupán saját élményeinek súlya készíti-e szóra? A fiatal szovjet írónemzedékhez tartozó — 38 éves — *J. Bondarev*, regénye tanúsága szerint vérbeli író, aki ismeri a „kispasztika” meggőző, hatásos eszközeinek kezelését. Ha ebből az előtünk ismert egyetlen regényéből alkotunk magunknak képet róla (bár ez az ötödik sikeres kötet), a tévedés kockázata nélkül állíthatjuk, hogy nem a „Csendes Don”, hanem az „Emberi sors” művészi eszménye lebeg szeme előtt. Apróságokon át — mindmegannyi emberi drámában — érzékelteti a Nagy Honvédó Háború világtörténelmi jelentőségét, az erkölcsi főlénynak és a győzelemnek az emberek

kis tetteiben, az adott helyzethez mérténhősies magatartásában érvényesülő monumentalitását.

Ami eleinte művészi fogásnak hat, az események és sorsok sodrásában valóban művészetté válik: az író egyetlen nap és néhány ember történetét ragadja ki a második világháború évekre és embermilliókra kiterjedő tragédiájából. A sűrítés Bondarevnél nem mesterkéltség egyszerűsítés, hanem a lényeg feltáró, a legjobb értelemben „mikroszkópikus” és pszichológiai szemléletmód. Mintha egymásra fényképezte volna a „nagy csaták” embezeit és stratégiáját, úgy látjuk ebben a kisregényben a fasiszták ellen vívott győzelmes honvédó háború legjellegzetesebb vonásait.

Filmszerű és lélektani művészet ez — akár a legmodernebbnek is nevezhetjük, amely a „Szállnak a darvak”, az „Emberi sors”, a „Ballada a katonáról” legjobb jeleneteire emlékeztet.

A Magvető Könyvkiadó *Elbert* János gondos fordításában, a szerzőt, valamint a szovjet irodalom új irányzatait ismertető bevezetésével adta a magyar olvasók kezébe *Bondarev* érdekes, fordulatos regényét.

Gy. I.

William Cooper

PROFESSZOR

AZ UBORKAFÁN

Európa, 570 old. 23 Ft (Ajánlott)

Az angol Cooper hazájában ismert regényíró, magyarul ez az első műve. Érdekes írótipus: tudományos kutatónak készült, fizikus volt hosszabb ideig, írói sikerei miatt hagyta ott tudományos munkáját, de ma is az angol atomenergia szervezetnél dolgozik.

A *Professzor az uborkafán* kitűnő, szatirikus regény a mai angol tudós-világból. Törtető, gátlástalan karrierlovag, Woods kémikus professzor a középponti alakja: az ő emberi, tudói pályájának alakulását mutatja be az író egyetemi éveitől az ötvenes évek elejéig, karrierjének kátyuba jutásáig, szellemes, mindvégig érdekes cselekménysorral, jellemző mozaikkal. Woods alakjának rajza egészen elsőrangú írói teljesítmény. A regény nem „nagy mű”, de a középponti alak iskolapéldája lehet, a nem-sematikus, sokoldalúan motivált jellemzésnek. A Woods-féle alakokat az író tiszta szívéből utálja, harcol ellenük, nevetségessé teszi őket, de jellemének, egyéniségének felszíni rétegeiben sok pozitív vonást mer felfedezni. Meri jelentős eredményeket elérő, valóban képzett tudósnek megrajzolni. Poli-

tikai, erkölcsi magatartásában is figyelmet érdemlő pozitívumokra világít rá. Karrierje kátyubajutásának a közvetlen oka például jogos felháborodása minisztere feleségének antiszemita kijelentésén. (Igaz, nem tudja, kivel áll szemben.) Még tovább lehetne sorolni jellemének olyan tulajdonságait, amelyeknek kiemelése látszólag ellentétben áll az író szándékaival.

Hogy Cooper jó író, regényének egyértelmű hatása bizonyítja. Woods olyan alakként marad az olvasóban, akiben mindig akad valami kicsinyesség, nivótlanosság; szenvedélyes elszántsága mellett — az író szavával — megrendítő ostobaság, céltudatosságában valami undorító vonás.

Hadd említsük meg ismételtén, hogy Cooper regénye nagyon érdekes olvasmány. Olyan világot mutat be — a kutató, kísérletező természettudósok világát — amelyről eddig még keveset beszélt az irodalom. Ábrázoló módszere, puritán nyelvének, írói eszközeinek hatássága kétségtelenül őriz valamit az egzakt természettudományok kísérletező, demonstráló munkamódszereiből, és ez is egyik forrása a könyv érdekességének.

S o m l a i A l í z

Ilfjúsági és gyermekirodalom

H O L D F É N Y

KLASSZIKUS ELBESZÉLÉSEK

Móra, 274 old. 17 Ft (Törzsanyag)

A Pöttyös könyvek „társsorozatának” a Csíkos könyveknek második darabja ez a gyönyörű kis kötet. Thury Zsuzsa: *A tűzpiros üveggömb* című regénye vezette be az új sorozatot, nem csekély sikerrel, de a *Holdfény* — biztosak vagyunk benne — még mélyebb, még maradandóbb élményt jelent majd az olvasóknak.

Tizenkét múlt századbéli világhírű elbeszélő egy-egy művét tartalmazza a kötet. Az elbeszélések közös tárgya a szerelem, pontosabban az időn, megpróbáltatásokon, emberi korlátoltságon diadalmaskodó szerelem és szeretet hatalma. Közös alaphangjuk a romantika, az a nemes és egyszerű művészi látásmód, amely nem tagadja meg a valóságot, hanem épp ellenkezőleg a szenvedély, a mély emberi érzelem aranyával vonja be azt. Erről vall Storm *Immensee*, Dosztojevszkij *Fehér éjszakák* vagy Andersen

Ib és Krisztinka című elbeszélése, de a kötetnek szinte valamennyi darabja, természetesen mind más és más hangsúlyval. Daudet írásában a humor csillan föl, Nerudaéban és Csehovéban az irónia, Tolstojéban a kegyetlen dráma, Maupassantéban pedig valami nagy bölcsesség és tisztaság.

Mi a célja ennek a kis válogatásnak? Úgy gondoljuk: kettős. Egyrészt be akarják mutatni, hogy a szerelem — ez az örök művészi téma hogyan formálódik az igazán nagy írók írásaiban lélektisztító és nemes érzéssé, hogyan szárnyal beláthatatlan magasságokba a ponyvairodalom rosszízű erotikája fölé. Másrészt meg kívánja szeretettetni az elbeszélés műfaját, ezt az olvasóközönségünk részéről kissé elhanyagolt műfaját, amelyben pedig — íme a legkésebb bizonyíték! — oly sok egyszerű alkotás született.

A Csíkos könyvek sorozata elsősorban serdülő leányoknak szól, de a *Holdfény* hatósugarát igazságtalanság volna ilyen szűkre szabni. A valóság az, hogy ezek a gyönyörű írások nagy élményt jelentenek mindazoknak, akik a szépet szeretik: fiúknak és lányoknak, fiataloknak és öregeknek.

Az új sorozatot tehát örömmel fogadják az olvasók. Reméljük, hogy a következő kötetek: Janikovszky Éva, Kőszegi Imre, Kertész Erzsébet írásai is megfelelnek majd a sorozathoz fűzött várakozásnak.

V á m o s i P á l

Dienes András

A Z U T O L S Ó É V

Móra, 288 old. 21 Ft (Törzsanyag)

Dienes András évtizedek óta foglalkozik Petőfi életrajzával, különösen pedig halála körülményeinek kutatásával. Eredményeiről, föltevéseiről először 1949-ben számolt be (*A Petőfi-titok*), majd 1958-ban egy vastag akadémiai kiadvány (*Petőfi a szabadságharcban*) több mint hatszáz lapján tette közzé mindazt, amit a költő utolsó életéről, s haláláról a régebbi irodalom legendás hagyományainak és elfogadható közléseinek alapos kritikája, újabb levéltári felfedezések és helyszíni vizsgálatok révén megtudhatott és kikövetkeztetett. Ma már alig fér kétség ahhoz, hogy Petőfi valóban azon a helyen esett el, amelyet Dienes András megjelöl: a Fehéregyházából Héjjasfalvára vezető út mentén jobbra, az Ispánkút közelében, délután hat óra tájt.

E régebbi könyv, amely a Petőfi-titkot eloszlatta és bizonyossággá változtatta, tudományos pontossággal és aprólékos szigorral mérlegeli az adatokat, veti

egybe a forrásokat, vagyis — noha stílusa egy csöppet sem nehézkes — elsősorban a szakkörökhöz szól. A szerző szükségesnek tartotta, hogy kutatásaival a nagyközönséget is megismertesse, ezért előbb Petőfi négy csatanapjának regényes történetét írta meg (*Négy nap*), most pedig az utolsó év krónikáját nyújtja át népszerű formában az olvasónak.

Ezt a könyvét úgy lehet olvasni, mint egy izgalmas regényt, pedig nem az, hanem hiteles történet, melynek minden mondataért a szerző tudományos megbízhatósága szavatol. Költött párbeszéd helyett itt maguk a tények, a kortársak és szemtanúk, a hadtudomány és a tereptan vallomásai beszélnek.

Az események megértését részletes életrajzi naptár és egy térképábrázolat is támogatja, továbbá számos fénykép mutatja be Petőfi kortársait, a helyeket, ahol megfordult, és a tragikus csatamezőt, melyen vére folyt.

Dienes András igen jó szolgálatot tett e könyv megírásával, nemcsak az ifjúságnak, hanem a nagyközönségnek is.

L. S.

Tudományos és ismeretterjesztő művek

Zolnay Vilmos

MIÉRT SZÉP A SZÉP?

Gondolat, 226 old. 14 Ft (Ajánlott)

Esztétikai alapismereteket tudatosít Zolnay Vilmos könyve, népszerű és élvezetes stílusban. Arra a kérdésre keresi a választ, honnan ered az ember szépségigénye, hogyan születik a művészet, hogyan alkot a művész, mi a szépség kritériuma és hogyan válunk műélvezővé, fogékonyvá a szépség befogadására?

Fejtegetéseinek legnagyobb erénye a világos, közérthető előadásmód és az a művészet, irodalom és zene szeretetétől fűtött egyéni hang, melyen átizzik a személyes átélés ereje. A művészetek, a szépség gyönyörűsége nélkül végtelenül sivár lenne az életünk, nem is volna emberi élet, hiszen egész emberségünket áthatja a szépség vágya, keresése, a legprimitívebb barlang-léttől kezdve a modern életig. De még a jóízű műélvezőben sem tudatosul mindig, miért áll meg lenyűgözve egy szobor előtt, miért emeli csodálatos magasságokba egy vers, vagy zenemű meghallgatása. Mi adja a harmónia, a tökéletesség érzését, mi tesz a szépség hordozójává egy-egy műalkotást? „A

szépség élményben” mondja Zolnay — „a valóságnak valamilyen lényeges vonása jelenik meg, s a művészet ennek a más módon kifejezhetetlen törvényszerűségnek a kifejezése.” De a szépség több a valóságnál („Nem a való hát, annak égi mása”): ember és valóság találkozása, mert a való csak az emberben, az ember által lesz széppé. Idézzük újra az író: „A szépség mindig elvonatkoztatott a valóságtól, s csak valamelyik művészi kifejező eszköz rendszerében jöhet létre.” A művészet tehát az ember elvonatkozató, általánosító képességén nyugszik: „minden ami szép, mást is jelent, mint ami” —, tehát nem pusztán vászon, festék, kő, hang, szó — hanem jelképe annak a mondanivalónak, annak a felismert törvényszerűségnek, amit az alkotó közölni kíván vele. Így válik a művészetben széppé, ami a valóságban esetleg csúnya (pl. egy öregasszony portréja), és saját alkotó beelátásunk, saját gondolataink révén nyer szépséget egy táj is, mely nélkülünk csupán közömbös természet maradna.

Ez a gondolat a könyv központi mondanivalója, ennek részletezése során ismerjük meg a művészet kezdeteinek mozgatóját, az ősi mágiát, s noha az egyes korokat és stílusokat nem részletezi, csak példaképpen említi, szebbnél szebb idézeteket és kiváló reprodukciókat bemutatva bontakoztatja ki előttünk az alkotó és élvező ember fejlődését, és a művészi tükrözés eszközeit.

Zolnay Vilmos munkája fontos műkönytárosaink számára. Önképzésük szempontjából éppannyira, mint olvasónevelői munkájukban: segítségével tudatosíthatják olvasóink könyvélményeit, s olyan esztétikai alapismeretekre hívják fel a figyelmet, amelyek érdeklődést ébresztenek e tudományág nehezebb művei iránt. Épp ezért helytelenítjük, hogy a könyv nem nyert törzsanyag jelzést.

A községi könyvtárak számára is fontos, hiszen egyre inkább a középiskolai műveltség szintjére kívánjuk emelni őket. Zolnay könyve pedig minden olvasóréteg, de elsősorban a fogékony, a művészetekkel ismerkedő fiatalság számára nélkülözhetetlen.

Bozóky Éva

A GÖRÖG MŰVÉSZET
VILÁGA I—II

Gondolat, 331, 276 old. 52 Ft

A görög művészet alkotásainak csak kis töredékét kímélte meg az idő, ezért nagy fontosságú minden írott emlék, mellyel ismereteinket kiegészíthetjük. Továbbá: az ember, aki áhítatos csodálattal szemléli a fenséges istenszobrokat, a karcsú

oszloprendek tökéletes arányait, a vázákra festett könnyed táncjelenetek szépségét, arra is kíváncsi, kinek a kezéből kerültek ki ezek a műtárgyak, kik emeltek ezeket a ragyogó szentélyeket, s milyen szerepet töltek be a görögség mindennapi életében. Praxitelész Hermészé, a Milói Vénus, Hégészó síremléke, néma szépségbe kövülten, nem felelhet ezekre a kérdésekre; a választ csak az antik írók megjegyzéseiből olvashatjuk ki. Az ókori görög kultúra nem hozott létre művészet-történeti szakirodalmat, de a földrajzi, történelmi szerzők művel, a feliratok, gazdasági elszámolások szerencsére sok tudnivalót megőriztek a hellén művészet világáról. Ezekből a forrásértékű szövegekből állította össze Szilágyi János György az *Európai Antológia* két kötetét.

Bevezetőjéből megtudjuk, hogy hasonló gyűjteményt eddig csak J. Overbeck készített — 1868-ban. Nyilvánvaló tehát Szilágyi János György munkájának tudományos haszna és időszerűsége: száz év alatt sok korábban ismeretlen írásos emlék, adat került elő, a vizsgálódás is új szempontokkal gazdagodott, s ezeket a magyar kutató már figyelembe vehette. Teljességre a megsabott terjedelemben nem törekedhetett, de sikerült a régi görög művészet minden problémáját néhány jól kiválasztott szemelvénnyel megvilágítania.

Az *Európai Antológiától* mégis valami mást vártunk. E sorozat nem a szakemberek, hanem a nagyközönség számára ígért (s adott is többnyire, bár eddig sem minden kötetben) forrásértékű *olvasmányokat*, melyek segítségével felidézhetjük az elmúlt korok hangulatát, s elevenebbé tehetjük történelmi tudásunkat. A *görög művészet világa* szemelvénnyei azonban túlnyomórészt annyira rövidke, töredékesek, hogy *olvasmányoknak* nemigen nevezhetjük őket, olyik csak egysoros felirat vagy epigramma; a tudományos kutató ezeknek is nagyon hasznát veszi, a laikus érdeklődő alig-alig.

— c s —

BUDAPEST MŰEMLÉKEI I—II.

Akadémiai, 736 old. 280 Ft

Magyarország műemléki topográfiájában, a folyamatosan kiadásra kerülő kötetek sorában megjelent már a négy kötetre tervezett Budapest műemlékei I—II. kötete. Az első kötet 1955-ben, a második most, 1962-ben. Ez az első két kötet a budai oldal műemlékeinek topográfiai feldolgozását tartalmazza, a további két kötet pedig majd a pesti oldal anyagát kívánja bemutatni. Mindkét kötetben a

feldolgozott terület legjellemzőbb műemléki értékeit találjuk. Az elsőben a Buda központi területén levő anyagot, a másodikban a főváros Duna-jobbparti részének az I. kerületen kívül eső műemlékeit. Így a mű egyes részeinek viszonylagos egysége, önállósága is biztosítva van.

Az első kötet tartalmának döntő hányada a budai Vár, a palota, az erődrendszer és a Várnegyed műemléki anyaga. A második kötet hangsúlyos témája a római kor és Budapest e korszakban kiépült őse: az Aquincum és környéke. Mindkét kötet fölépítése hasonló. A bevezető tanulmányok után következik a kerületek műemlékeinek leírása, majd a képek jegyzéke és a mutatók. A második kötetben — az első kötetből eltérően — nincs városépítészeti jellegű tanulmány, mert az itt feldolgozott területen olyan jelentőségű városépítészeti együttes, mint amilyen a budai Várnegyed, nem található. Különbözőben is az első kötetben megjelent idevágó tanulmány topográfiai megállapításai lényegében egész Budára vonatkoznak.

A kötetek reprezentatív középkori műemléki anyaga a Várhegyre koncentrálódik, de meglepő arányokban bontakozik ki Buda középkori építészete, a Váron kívüli területen ránk maradt emlékeanyagból is. (Budaszentlőrinci Pálosok, Nyék, óbudai Kálvin-közi templom, felhézvi Szentháromság templom stb.) Különleges vonást kölcsönöznek e terület műemléki profiljának a török emlékek (Királyfürdő, Császárfürdő, Gül Babatürbe). De a magyar barokk építészettörténetnek is több reprezentáns emléke áll e területen (nagyterényi kastély, óbudai volt Zichy-kastély, kiscelli volt trinitárius kolostor és templom). Tizenöt barokk templom és számos különleges jellegű emlék is hozzájárul Buda összképének gazdagításához (óbudai volt selyemgombolyító, Budafoki úti egykori löportár, Citadella, régi budai lövölde). Mindkét kötet a köztéri szobrok és emlékművek leírását is nyújtja, továbbá a meglévő és fől számolt kilenc temetőt. Az anyagot szervesen egészíti ki a nagyszámú, teljesen elpusztult műemlékek leírása.

A kötetekben rendkívül gazdag képanyag és alapos bibliográfia, valamint németnyelvű összefoglaló található. Magyarország műemléki topográfiájának, művészettörténetünk és nemből legnagyobb arányú vállalkozásának eddig megjelent kötetéhez: Esztergom I., Sopron és környéke, Nógrád megye, Pest megye műemlékei méltán sorakozik e Pogány Frigyes szerkesztésében megjelent két kötet Budapest műemlékeiről.

—o—

V. V. Lisztov

AZ ÚJ KUBA ÚTJAIN

Táncsics, 171 old. 15 Ft (Ajánlott)

Ez a mindössze ötíves könyv jó szolgálatot tesz mindazoknak, akiket érdekel a Kubában beállott forradalmi változás s figyelemmel kísérik a kubai nép hősiességét a USA monopólista-militarista köreinek halálös szorítása ellen. A szerző, aki néhány hónapig volt a gyönyörű szigetország vendége, végigvezeti az olvasót a cukornádültvényeken, a dohányföldeken, a gyárakon, a kikötőkön. Bepillantást enged a munkások szerény otthonaiba, a távbeszélő hivatal alkalmazottainak klubhelyiségeibe, a bankalkalmazottak szövetsége hivatalába, a pálmalevelekkel fedett falusi „bohióba”, (parasztház), az iskolákba és Batistának, az elűzött diktátornak pazar fényűzéssel berendezett palotájába. Kuba történelmi múltját, Fidel Castro és társainak dicsőséges harci tetteit csak vázlatosan írja meg, annál többet foglalkozik a sziget gazdasági helyzetével, a jelen problémáival, a jövő távlataival. Megmutatja az új jóléti intézményeket, résztvesz az olvasó a Szakszervezeti Kongresszus ülésén, a milicisták gyakorlatán, egy népgyűlésen, amelyen Fidel Castro beszél. Mezőgazdasági szervezetek dolgozói szólnak meg, közlik gondolataikat, terveiket, elmagyarázzák, hogyan változtatják az eddigi külterjesen művelt földeket földi paradicsommá...

A szakszervezeti mozgalommal elég részletesen foglalkozik a könyv, mert a munkás-paraszthatalom győzelmének kezdeti időszakában itt mutatkoztak a legnagyobb problémák. Batista és amerikai gazdái sárga szakszervezeteket alakítottak s a zsoldjukba szegődött munkásáru-lók a forradalmi kormány megalakulása után is fékezni próbálták a demokratikus erők előretörését. Céltudatos propagandára volt szükség, hogy befolyásukat meg lehessen törni.

Az USA urai persze még ma sem nyugodtak bele abba, hogy Kuba széttépte az egész Latin-Amerikát szorongató kapitalista láncot. A könyv csak 1960. júliusáig írja meg a kubai eseményeket, amikor a magángazdaság, bár állami ellenőrzés mellett, még erős riválisa volt a szocializált üzemeknek. Azóta Kuba végrehajtotta az agrárreformot, államosította a nagyipart, az állami és szövetkezeti tulajdon döntő fölénybe került. A könyv lezárta után, 1961. áprilisában történt az ellenforradalmi banditák partraszállása és megsemmisítése is. Ezekről a könyv utószóval emlékszik meg.

Frank László

N. Fere

TANÍTÓM, MAKARENKÓ

Tankönyvkiadó, 201 old. 8,20 Ft

A könyv szerzője, Nyikolaj Fere, öt éven át dolgozott agronomusként a Gorkij telepen. Alakja Makarenko *Új ember kövacsá* c. könyvéből ismeretes, Scheere néven. Fere fiatalon került a telepre, azzal a megbízatással, hogy szervezze meg, irányítsa a gyermekek között a mezőgazdasági munkát. Rövid időn belül agronómusi és pedagógiai tevékenysége elválaszthatatlanul összeforrott.

Fere visszaemlékezéseiben sok érdekes, megindító és humoros epizódot örökít meg a telep lakóiról, életéről és főként Makarenkót, a telep vezetőjét mutatja be hitelesen, a munkatárs szemével. A személyes élmény alapján érezzük személyi vonzóerejét, segítőkézségét, tudását és szervező képességét, kiegészítve ezt a gyerekek róla alkotott véleményével. „Anton előtt semmit sem lehet eltitkolni” — vallották róla szeretettel és elismeréssel tanítványai.

Makarenkó óriási kitartással, szeretettel, egyszerűnek látszó pedagógiai módszerekkel érte el, hogy összhangban legyen a munka, a tanulás, a szórakozás és a kollektíva önkormányzati tevékenysége.

Így ír erről Fere: „Az 1925-ös év sok győzelmet hozott. A telep már a legmegrögzöttebb nyárspolgárok szemében sem volt „zsványtanya” többé. A „súlyos múltú” gyerekek nevelésének Anton Szemjonovics által kidolgozott módszere egyre több követőre talált. A telep iskolája és színháza még Makarenkó ellenfelei körében is elismerést váltott ki. Mezőgazdasági eredményeink vitathatatlanok voltak.”

A későbbi évek növekvő lehetőségeit és győzelmeit is vázolja a szerző. Néhány találkozás a régi szeretett munkatárssal, közös munka és vita a készülő irodalmi művek során, részletes beszámolóik kölcsönösen egy hősi korszak hősi tetteiről és apró gondjairól, — ezek tették felejtetetlené Fere számára Makarenko alakját még azokban az években is, mikor már nem dolgoztak együtt.

A szerző sokszor találkozott az egykori telepeseikkel, mint érett emberekkel. Mindegyik hálával és szeretettel gondolt a telepen eltöltött évekre, ahol „egész életre szóló ideológiai edzésben részesültek.” Volt közöttük orvos, mérnök, kiváló munkás, pedagógus, katona stb, de bárhová sodorta őket az élet, erős, bátor és becsületes emberek lettek. „Ahogy I. V. Micsurin a növények új fajtáit hozta létre kertjében, ugyanúgy Anton Szemjonovics is új embert alakított ki a gyermekközösségben...”

Sugár Agnes

Könyvtári szakirodalom

Szalay György

A TÁRSADALMI-POLITIKAI IRODALOM NÉPSZERŰSÍTÉSE

OSZK Könyvtártudományi és Módszertani Központ, 87 old.

Az ismeretterjesztő irodalom népszerűsítését szolgáló módszertani kiadványok és ajánló bibliográfiák sorozatának legújabb köteteként jelent meg a fenti munka, amely az antiklerikális-, műszaki- és természettudományos irodalom után a társadalmi-politikai művek könyvtári ajánlásának feladatát tűzi célul a közművelődési könyvtárosok elé. A sorozat könyvtárpolitikai jelentőségét aláhúzza a tárgyalt témák fontossága kulturális forradalmunk szempontjából. A Könyvtártudományi és Módszertani Központ igen hasznos munkát végzett, amikor ezt a kiadványsorozatot — kezdetben a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtárral együtt, majd egyedül — útjára bocsátotta, s midőn — a kiadványok tárgyától függően — a megírás munkálataiba bevonta az érdekelt könyvtárak (a FSZEK, az OMK stb.) munkatársait is. A kötetek általában jól szolgálták céljukat.

Szalay György módszertani útmutatója — amelyet Nyakó István rövid vázlatja a társadalomtudomány felosztásáról egészít ki — sokoldalúan foglalkozik a társadalomtudományi-politikai irodalom jelentőségével, szerzeményezésével, a könyvanyag népszerűsítésével. Sok hasznos tanácsot nyújt a könyvtárosoknak például a társadalmi-politikai művek gyarapításával, a kézikönyvtárakba való beállításával, időszerűségük elbírálásával kapcsolatban. Helyes, hogy az útmutató nagyobb része az ajánlás módszereivel foglalkozik. Az útmutatónak azonban sajnálatosan nem ez a legerősebb része; a korábban is jelentkező ötletszerűség itt szorítja leginkább háttérbe a kérdések rendszeres tárgyalását. Nem elég például, ha az állomány-feltárás igen fontos fejezete csupán a folyóiratcikk-katalógus és az olvasóterv készítésével foglalkozik, még ha az egyébként idetartozó ajánló bibliográfiákat említi is a könyvajánlás egyéb (kiállítások, rendezvények, pályázatok) módszerei között. Fontos volna, hogy a monografikus művek katalógusairól, témakatalógusairól, a gyakorlatban jól bevált ajánló albumokról, nyomtatott alapkatalógusokról stb. is szó essék.

Az olvasókkal való egyéni és csoportos foglalkozást a szerző egybekapcsolta bi-

zonyos — általa elképzelt — olvasó kategóriák felállításával, bár egy helyen maga is megállapította, hogy „az olvasóknak ez a felosztása nem tudományos”. Véleményünk szerint súlyos hiba, ha az olvasókat ily módon csoportosítjuk, megakadályozva ezzel, hogy mindenkivel egyenlősége, felkészültsége és szükségletei szerint foglalkozzunk. S emellett még az is kétséges, hogy a könyvtáros az olvasót a megfelelő dobozba rakná-e, ha a kategóriák jók lennének is. Hiányolható, hogy a könyvajánlás módszereivel kapcsolatban nem esett szó a mai könyvtárügy olyan fontos kérdéséről, mint a szabadpolc felhasználása, s ott az ajánlott könyvek csoportosítása. Megjegyezzük még, hogy nem tartjuk célszerűnek a Nyakó-féle betoldást. Nem érthetünk egyet magával a tudomány-meghatározással sem. Könyvtárügyi munkáról lévén szó, véleményünk szerint szerencsésebb lett volna a rendszerezés során a szokásos könyvtári szakrendi csoportosítás alkalmazása.

A munkát kiegészítő bibliográfia — Pelejtej Tibor munkája — igyekszik a társadalomtudomány és politika széles területére jellemző irodalmi művek jegyzékét nyújtani. Anyaga azonban nem ad eléggé átfogó képet. Ajánló bibliográfiáról lévén szó, a legfontosabb művekről annotációt is kellett volna adni. Végül itt is helytelenítjük a szakrendtől eltérő csoportosítás használatát.

Tolnai György

Bibliográfiák

KÉT KÖZGAZDASÁGI BIBLIOGRÁFIA*

A *Tervgazdasági, statisztikai és számviteli bibliográfia* című bibliográfiái vállalkozásnak (Szerk. Hajdú Eleménné — Hámosi Béla — Haraszthy Gyula) ez már a harmadik kötete. 1955-ben jelent meg az első, 1956-ban pedig a második kötet. Az első kötet az 1945—1953. években, a második az 1954. évben, a most megjelent harmadik kötet pedig az 1955—1958. években közzétett szakirodalmat öleli fel.

A harmadik kötet a Magyarországon kiadott magyar nyelvű könyveknek, folyóirat-, szak- és napilapcikkeknek, valamint könyvismertetéseknek bibliográfiai adatait foglalja magában, 3560 bibliográfiai egységben. A leírások zömét tömör és világos annotációval látták el.

* Tervgazdasági, statisztikai és számviteli bibliográfia 3. k. 1955—1958. Közgazdasági és Jogi, 360 old. 62 Ft.

A népgazdaság tervszerű irányításának tökéletesítése. Közgazdasági és Jogi, 166 old. 26,50 Ft.

A bibliográfia szakbeosztását tekintve általában az előző két kötet gyakorlatát követte. Hat fő fejezetből áll, amelyek tárgyköre a következő: 1. klasszikusok; 2. tervgazdaság; 3. statisztika; 4. számvitel; 5. ellenőrzés és végül (6.) a függelék. Az egyes alfejezeteken belül az anyag — szükség szerint — földrajzilag is (Magyarországra, valamint a Szovjetunióra és a népi demokráciákra vonatkozóan) tagolódik. A címanyag besorolása az egyes fejezeteken, illetve csoportokon belül a szerzői vagy tárgyi rendsző betűrendjében történt. A harmadik kötet szakbeosztása annyiban tér el a korábbi évek anyagát felölelő kötetektől, hogy a „Számvitel” című fő fejezet „Gépesítés, automatizálás” című alfejezettel bővült.

A kiadványt név- és tárgymutató, valamint a feldolgozott folyóiratok jegyzéke egészíti ki.

A másik kiadvány, *A népgazdaság tervszerű irányításának tökéletesítése* című bibliográfia szerkesztői (Boér Andrásné, Földi Tamás, Kolos Miklós) teljesen úttörő munkát végeztek, mivel ilyen tartalmú bibliográfia nálunk még nem jelent meg. A kiadvány az 1957—1960-as években (számos esetben korábbi években is) publikált könyveknek, könyvrészleteknek, illetve cikkgyűjtemények cikkeinek, továbbá folyóirat-, szak- és napilapcikkeknek, ismertetéseknek, valamint nyomtatásban még nem jelent magyar nyelvű fordításoknak címanyagát tárja fel, „pótlás”-a azonban az 1961. első felében megjelent fontosabb művek címléírását is tartalmazza.

A szerkesztők az anyag összeállításának, a speciális szakrendszer felépítésének igen bonyolult feladatát kifogástalanul oldották meg, melynek következtében könnyen áttekinthető és összehasonlítható a Szovjetunió, valamint az európai népi demokratikus országok népgazdaságtervezési és irányítási kérdéseivel foglalkozó irodalom.

A bibliográfia fő fejezetei: 1. a népgazdaság tervszerű irányításának alap-

Az idegen nevek kiejtése

<i>William Faulkner</i>	=	<i>Villiem Foknör</i>
<i>Anatole France</i>	=	<i>Anatol Franz</i>
<i>William Cooper</i>	=	<i>Villiem Kuper</i>
<i>Montesquieu</i>	=	<i>Monteszkjó</i>
<i>Comenius</i>	=	<i>Koméniusz</i>

Könyvtári könyvek

bekötése a legjobb kivitelben, a legjobb minőségben, a legrövidebb határidővel

KUN ZOLTÁN

könyvtári könyvek bekötésére specializált könyvkötészetében.

EGER, Alkotmány u. 7. Tel.: 16-30

elvei; 2. a népgazdaság; 3. az ipar; 4. a mezőgazdaság; 5. a belkereskedelem, és végül 6. a külkereskedelem tervszerű irányításának tökéletesítése. A 2—5. fejezetek országként is tagolódnak. A földrajzi elosztáson belül további tárgykör szerinti alcsoportokba sorolva találjuk az anyagot.

Az összeállítás 1413 bibliográfiai egységet tartalmaz, amelyek közül 110 tételt annotáció kísér. A bibliográfia használhatóságát fokozza, hogy az idegen nyelvű művek címét magyar fordításban is közlik, továbbá, hogy feltüntetik a külföldi könyvek és a nyersfordítások lelőhelyét is. A bibliográfiát névmutató, valamint magyar, orosz és angol nyelvű tartalomjegyzék, továbbá a kiadványban feldolgozott folyóiratok jegyzéke — lelőhelyük megjelölésével együtt — egészíti ki.

Mindkét könyvvesztet megkönnyíti a gazdasági kérdésekkel foglalkozó tudományos kutatók és gyakorlati szakemberek munkáját, és igen hasznos segédeszközt jelent minden könyvtár tájékoztató munkájában.

Tuszkau Antónia

HÁROMNAPOS KIRÁNDULÁST SZERVEZETT a Dunaujvárosi Városi Könyvtár gyermekrésze, mely az ifjúsági könyvtár legjobb olvasóit az olvasó-szerző versenyben legjobban szerepelt pájtásokat, valamint a könyvtár legjobb ifjú propagandistáit látta vendégül háromnapos kirándulás keretében. A pájtások a 26-os Építőipari Vállalat csónakházában laktak. A kirándulás során szavaló és felolvasó versenyt is lebonyolítottak és a gyermekek több irodalmi előadást hallgattak meg.

*

A LE BOUQUINISTE FRANCAIS néhány érdekes adatot közöl a párizsi közszégi könyvtárak forgalmáról. A könyvtárhálózat 77 fiókjából 1961-ben 3 071 181 könyvet kölcsönöztek ki, csaknem 70 000-rel többet, mint a megelőző évben. A forgalom a háború óta állandóan emelkedik, csak 1956 és 58 között volt némi visszaesés. A statisztika szerint a legtöbbet Párizs diáknegyedében, a Quartier Latin-ban olvasnak: itt száz lakosra 148 könyvkölcsönzés jut. A túlnyomórészt munkásoklaktá hetedik kerület, 129 kölcsönzéssel, a harmadik helyen áll.

KORMÁNYRENDELET JELENT MEG a népművelő-könyvtáros képzésről [24/1962, (VII. 14.) a Magyar Közlöny 54. számában.]

A rendelet értelmében a szombathelyi és szegedi pedagógiai főiskolák népművelő-könyvtáros szakán a tanulmányi idő három év. A hallgatók a tanulmányok eredményes elvégzése esetén népművelő-könyvtáros oklevelet kapnak, amely a művelődésügyi miniszter által megállapított munkakörök betöltésére képesít.

AZ EGYSZEKRÉNYES MEZŐGAZDASÁGI ÜZEMI SZAKKÖNYVTÁRRÓL, melyet az Országos Mezőgazdasági Könyvtár és Dokumentációs központ tervezett és állított össze, *A könyvtáros* annak idején már beszámolt. Most a *Bajai Hírlap* terjedelmes, képes cikket közölt a könyvszekrényről, melyet a Bajai Járási Könyvtárban három ajtó, 450 férőhelyes változatában kiállítottak. A szekrényt a járás területéről meghívott mezőgazdasági szakemberek részére Vörös Györgyné, az OMGK munkatársa szemléltető előadás keretében mutatta be.

A hivatalos bemutató után a Bajai Járási Könyvtár a szekrényt és a benne lévő minta összeállítást úgy propagálta, hogy az illetékes mezőgazdasági osztályokkal együtt felhívta rá a községi párttitkárok, tsz. elnökök, agronomusok, valamint a kulturális területen dolgozók figyelmét. Ennek eredményeképpen 1 hónap alatt 357 személy tekintette meg a mintaszekrényt. (G. L.)

FELBECSÜLHETETLEN ÉRTÉKŰ KINCSEK ELŐKERÜLESET VÁRJAK a szovjet történelemszek és régészek a moszkvai Kremlben megindult ásatások eredményeként. Az ásatások célja Rettegert Iván cár legendás hírvéltárának felkutatása. Több tudós feltevése szerint e könyvtár a Kreml alatti régi helyiségek egyikében van, s a világ egyik legritkább könyvgyűjteményét őrzí. A legkorszerűbb módszerek segítségével folytatott munkálatok remélhetőleg sok titkot tárnak fel a könyvtár-, könyvtörténet és művelődéstörténet vonatkozásában. (N. G.)

HÁROM ÚJ Szabó Ervin fiókkönyvtár nyílt Pesterzsébeten. A Török Flóris, illetve az Ósz Szabó János utcában szabadpolcos kölcsönző létesült olvasószobával, a Jókai Mór utcában pedig gyermekfiókot nyitottak. A főleg munkáslakta XX. kerületben most két nagy könyvtár (Pesterzsébet és Soroksár), valamint hat fiók működik. Az új fiókok korszerű új berendezést kaptak. (Sz. E. K.)

712 OLVASÓJA VOLT tavalyi év végén a Kaposvári Városi Könyvtár 3. sz. Széchenyi fiókkönyvtárának, ahol az egész 1962-es évben kölcsönzött 31 284 kötetet szemben az idén már az első félévben 21 005 kötetet kölcsönöztek. Az idei első félévben 1011 kötetre, 4,8%-ra emelkedett a politikai és társadalomtudományi könyvek forgalma. Az eredmény a jó propagandamunkának köszönhető. Takár Imre könyvtáros a politikai művek ajánlásakor betartja a fokozatosság elvét, s először azokra a szépirodalmi, földrajzi, valamint útleírási művekre hívja fel a figyelmet, amelyek politikai vonatkozásokat is tartalmaznak. A szépirodalmi műveken keresztül sok olvasó jutott el addig, hogy már kifejezetten kéri a politikai műveket, politikai riportkönyveket, sőt társadalomtudományi műveket is.

IRODALMI ÉS ZENEI ELŐADÁSOKAT RENDEZETT a XIV. kerületi, 5. sz. Szabó Ervin Könyvtár az István és Teleki Blanka gimnáziumok közreműködésével. A három előadás programján a renaissance, a barokk és a klasszicizmus kora szerepelt. (Sz. E. K.)

740 ÚJ OLVASÓVAL TÖBB iratkozott be a korszerűsített és gyermekkönyvtárral bővített X. kerületi, 12. sz. Szabó Ervin Könyvtárba 1962. I. felében, mint a múlt év azonos időszakában. A jó eredmény a könyvtár vonzó külsejének és a szabadpolcos kölcsönzésnek köszönhető. (Sz. E. K.)

ÍRÁSTÖRTÉNETI, valamint KÖNYV- ÉS KÖNYVTÁRTÖRTÉNETI előadássorozatot indít — 200 fő jelentkezése esetén — a TIT József Attila szabadegyeteme az 1962/63-as tanévben. Erre az előadássorozatra felhívjuk a magukat továbbképezni óhajtó könyvtárosok figyelmét. Az egyetemi és főiskolai tanárok által tartott előadásokat 30 Ft beiratkozási díj ellenében mindenki látogathatja. Bővebb tájékoztatást a szabadegyetem titkársága (Bp. VIII., Múzeum utca 7, tel.: 341—557) nyújt az érdeklődőknek.

SAJÁT KÖNYVÁLLOMÁNYUKBÓL létesítettek műhelykönyvtárat a Budapesti Vegyiművek Kén utcai telepén az asztalosműhely dolgozói. A kis üzemi könyvtárba egy-egy személy általában 3—5 könyvet hozott, de voltak olyanok, akik 50 kötetet adtak. A „becsület könyvtárnak” a bizalom a könyvtárosa. A kölcsönzésnél mindenki beírja a nevét és a könyv címét egy könyvbe, ennyiből áll a kis könyvtár egész adminisztrációja.

32 FIATAL KAPTA MEG a József Attila olvasómozgalom ezüstévélyénet a Szombathelyi Takarógyárban. A záró rendezvényen Békefi Antal tanár Verdi életéről és zeneszerzői munkásságáról tartott előadást. A KISZ-szervezet elhatározta, hogy a jövőben még több ilyen jellegű ankétot rendez, és erre idősebb dolgozókat is meghív.

EGY-EGY 160 KÖTETES SZEKRENYKÖNYVTÁRAT bocsátott az öt Somogy megyei ifjúsági építő tábort rendezésére a Kaposvári Megyei Könyvtár, kéthetenként pedig a művelődési autót rendezett filmvetítést a táborkba érkező új csoportok részére.

SZOCIALISTA BRIGÁD címért küzdő könyvtári munkaközösség alakult a III. kerületi, óbudai 8. sz. Szabó Ervin Könyvtárban. A munkaközösség vállalása elsősorban az olvasószolgálati munkára vonatkozik.

(Sz. E. K.)

MEGYEI SZÍNMTÁRI KATALÓGUST adott ki Baranyi József és Bényei Józsefné szerkesztésében a Debreceni és Hajdú-Bihar megyei Népművelési Tanácsadó. A megyei könyvtár színműállományáról készített könyvecske a színjátszó csoportok számára kínál választékot, oly módon könnyítve munkájukat, hogy a bibliográfiai adatoknál megadja a szereplők számát, s annotációban a mű tartalmát. A műkedvelők számára túl nehéz klasszikus műveket, továbbá az elavult, eszméletlen alkatlan darabokat is kihagyták a szerkesztők. A kiadványban bábjátékok, ifjúsági darabok, tánc-koreográfiák és alkalmi műsorfüzetek is helyet kaptak. A színjátszók a kölcsönzés szabályairól is értesülnek a jól szerkesztett, áttekinthető, rendkívül hasznos könyvecskeből.

ИЗ СОДЕРЖАНИЯ

- Актуальные вопросы и очередные задачи венгерской культурной политики (505);
- Постановление министра культуры о требовании квалификации для занятия библиотечных должностей и о спецподготовке библиотечных работников (512);
- ПАЛДИ Роберт*: О работе одной сельской библиотеки в 1962 году (514);
- Библиотечному коллектору Венгрии десять лет (520);
- ВЕРТЕШИ Миклош*: Пятидесятилетие библиотеки „Deutsche Bücherei“ (528);
- ТОРДАИ Алис*: Библиотек и для больных (530);
- ПАЛ Эрне*: Работа методического совета библиотек в комитате Пешт (533).
- Итоги работы массовых библиотек в 1961/62 годах и их задачи на 1962/63 годы. (В приложении к журналу.)

FROM THE CONTENTS

- Actual Problems and Tasks of Our Cultural Policy (505);
- The Departmental Order of the Minister of Culture About the Qualification of Librarians and About Education for Librarianship (512);
- Róbert Páldy*: A Village Library In 1962 (514);
- The Tenth Anniversary of the Book Supply Centre For Libraries (520);
- Miklós Vértésy*: The 50th Anniversary of the „Deutsche Bücherei“ (528);
- Mrs. Alice Torday*: The Situation of the Hospital Libraries (530);
- Ernő Pál*: The Activity of the Methodical Council In The County Pest (533).
- The 1961—62 Results of the Public Libraries and Their Tasks for 1962—63 (In the Supplement).

AUS DEM INHALT

- Die aktuellen Fragen und die nächsten Aufgaben unserer Kulturpolitik (505);
- Die Anordnung des Ministers für Kultur über die obligatorische Qualifizierung und die Fachausbildung der Bibliothekare (512);
- Robert Páldy*: Eine Dorfbibliothek im Jahre 1962. (514);
- Zehn Jahre besteht die Einkaufszentrale der Bibliotheken (520);
- Miklós Vértésy*: Fünfzig Jahre der Deutschen Bücherei (528);
- Alice Torday*: Die Lage der Krankenhausbibliotheken (530);
- Ernő Pál*: Die Arbeit des methodologischen Rates im Pester Bezirk (533.)
- Die Ergebnisse der allgemeinbildenden Bibliotheken im Jahre 1961/62. und die Aufgaben für 1962/63. (In der Beilage.)

KÖNYVTÁRI SZAKCIKKEINK SZERZŐI

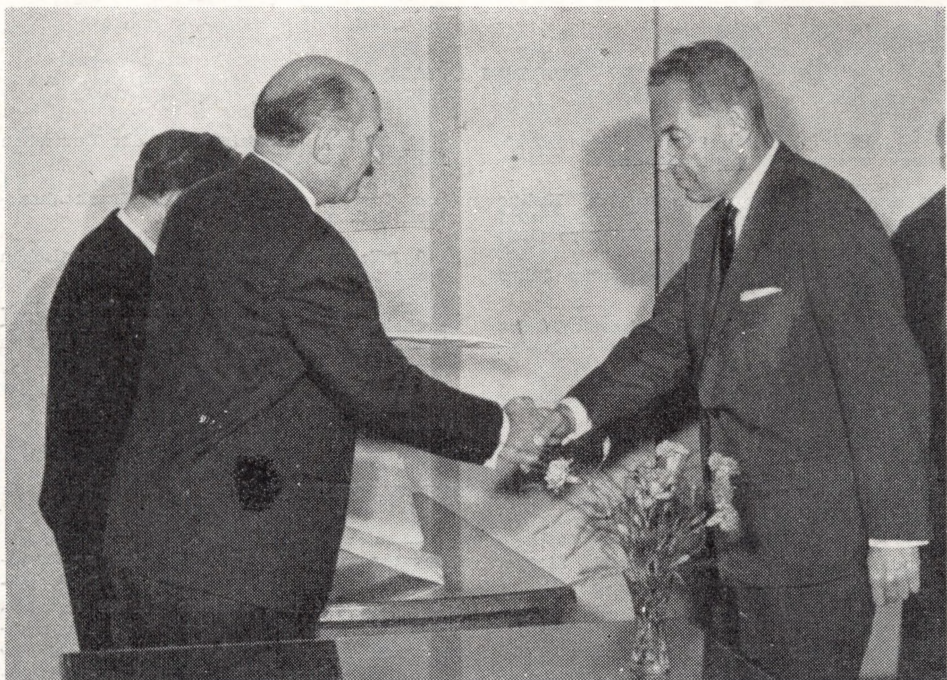
Magyar Józsefné, a Kaposvári Megyei Könyvtár munkatársa; *Páldy Róbert*, A könyvtáros szerkesztője; *Pál Ernő*, a Pest megyei Könyvtár helyettes igazgatója; *Szabó Imre*, a Szegedi Városi Somogyi Könyvtár munkatársa; *Szöllősy Kálmán*, a Pécsi Városi

Könyvtár igazgatója; *Torday Alice*, az Országos Orvostudományi Könyvtár és Dokumentációs Központ munkatársa; *Vadnai Dezsőné*, a Klement Gottwald Villamosság Gyár szak szervezeti könyvtárának vezetője; *Vértésy Miklós*, a budapesti Egyetemi Könyvtár osztályvezetője.

Ára: 4 Ft

Lugossy Jenő művelődésügyi miniszterhelyettes átadja a „Kiváló népművelő” kitüntetést Berezvai Lajosnénak és Kellner Bélának. Cikkünket lásd az 526—528. oldalon.

János Ferenc felv.